

SCHETSEN

DOOR

SAMUEL

FALKLAND

De Pers over Falkland's Schetsen.

W. G. VAN NOUHUIJS in **Het Vaderland**.

Humor en satire . . . Realiteitsgevoel, scherpe opmerkingsgave, critiek-in-actie, fijn sentiment, zucht naar tegenstellingen, — dat alles samen, met nog veel meer. **Maar boven en behalve dat alles — geest.**

De Haagsche Courant.

Uitermate knap zijn deze Schetsen.

Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift.

Er is nog een ander element, dat Falkland populair moet hebben doen worden: **het overweldigende van zijn stijl.**

Zijn realiteit is verblindend.

Het Algemeen Handelsblad.

Het is alles pakkend geschreven, kort, zonder inleiding; de toestand staat dadelijk voor ons, duidelijk, scherp, en ieder stukje laat een indruk na.

De Arnhemsche Courant.

Er zijn stukjes bij van **machtig realisme, grooten humor en zacht dichterlijk gevoel.**

De Avondpost.

Vertellingen in het genre, dat nog door geen onzer auteurs wordt overtroffen, altijd **tintelend van ongezochten humor**, altijd even frisch gedacht en meesterlijk uitgewerkt.

De Oprechte Haarlemsche Courant.

Dat zijn brokjes natuur; het menschelijk leven in sneedjes; nu eens diep melancoliek, dan weer tintelend van humor, ook soms schaterlach-wekkend.

De Tijdspiegel.

Er zijn weinig schrijvers te vinden, die hunne personen vooral door hunne manier van spreken zoo **levendig en natuurgetrouw** weten voor te stellen als Heijermans.

De Gids.

Er zijn er die het betreuren, dat de voorraad humor en fijne observatie, door deze stukjes verspreid, niet aan een breder uitgesponnen en dieper opgevat werk is ten goede gekomen. Ons lijkt het dankbaarder en voorzichtiger te genieten van hetgeen Falkland getoond heeft in een genre, waarin hij in ons land door niemand wordt overtroffen.

Bij den uitgever van dit boek verscheen ook :

Joep's Wonderlijke Avonturen

DOOR SAMUEL FALKLAND

(HERM. HEIJERMANS JR.)

Prijs ingenaaid f 2.40; gebonden f 2.90

Eenige beoordeelingen over „Joep's Wonderlijke Avonturen”.

Het Vaderland:

Dit boek is schoon van conceptie en vol détails van wonderlijk mooie kracht. Het is geschreven in den spelend-lossen Falklandstijl en heeft van dien stijl al de uitmuntende kwaliteiten.

De Tijdspiegel:

Deze schepping van Falkland is niet alleen geworden een vermakelijk verhaal maar tegelijk een verheven creatie van fijne en teedere aandoeningen. En juist dat teedere en aandoenlijke, gehouden in den lossen, vlakken Falklandtoon, geeft aan dit werk een echt-humoristisch karakter.

Belang en recht:

Een Falkland in 7 hoofdstukken, ruim 240 pagina's, getuigenis aflegend van de zeldzame vindingrijkheid van dezen auteur, van zijn ongedwongen eigenheid, zijn beschrijvingskunst van menschen en voorwerpen, van natuur en leven.

Met genoegen heb ik die zeven hoofdstukken herlezen; ze zijn te rangschikken onder de goede ontspanningslectuur.

Oprechte Haarl. courant:

Inderdaad er staan prachtige dingen in Falkland's nieuwe verhaal.

Nieuwe Arnhemsche courant:

Thans na herhaling, geven wij het gaarne een zeer bijzondere plaats onder de literaire voortbrengselen van den laatsten tijd.

De Nieuwe Courant:

Nu eens grappig, dan wat sentimenteel, zijn die wonderlijke avonturen van Joep vermakelijke lectuur.

Haarlemsch Dagblad:

Deze avonturen van Joep zijn dan ook vóór alles boeiend. De aandacht wordt vastgehouden, de stout gefantaseerde situatie aannemelijk gemaakt en er is menig tooneeltje, dat tot nadenken stemt.

SCHETSEN

SCHETSEN

VAN

SAMUEL FALKLAND

(HERM. HEIJERMANS JR.)

TIENDE BUNDEL

TWEEDE DRUK

AMSTERDAM

H. J. W. BECHT

1913

INHOUD.

	Bladz.
Kinder-Twaalfuurtje	I
Hij draait zich om in z'n graf	9
Dagboek-Fragment.	19
Art. 188. Eene actueele scherts in één bedrijf. . . .	30
Open brief aan Jhr. Dr. E. Teixeira de Mattos . . .	63
Van de Gemeente-deur en den appel	73
Buren	80
Aankomst.	88
Grauwe Domper.	95
Oud-Hollandsche baker	104
Het spookglas.	113
De stoep met de gouden eieren	123
Van droog genot.	132

VIII

	Bladz.
Gestoord tukje	141
Modern water.	149
Grootmoeder	157
Hans	165
Chrysanten	174
Henri keer terug	184
Hooge hoed	193
Dag-van-alarm	201

KINDER - TWAALFUURTJE.

De zon beplaste de stoep, toen de juffrouw de deur achter zich dicht trok. 't Was 'n heerlijk lentedagje. De struiken van het plantsoen schoten al groen, hadden fluitende trillertjes in 't licht, dat de daken langs schoof. 'n Eenzame musch, bol van tevredenheid, zat in de straat te tjlpen.

Lies liep naast de juffrouw te huppelen. Ze kon niet rustig, fatsoenlijk wandelen zooals 'r geleerd was. Als ze voor Juf niet bang was geweest, zou ze gezongen en gestoeid hebben. 't Was tè goddelijk. 'r Voeten konden de verrukking niet inhouden, 'r hakjes klapperden van uitgelatenheid, 't chevreau-leer van 'r laarsjes lachte met schaterschokjes, 't grint van 't voetpad dee in onbedaarlijkheid mee. De schooltasch in 'r ééne hand bungelde met lustige slagen, de lucht inzwiepend en met rammelingen terugvallend. 'r Korte rokjes flapten op 't driftig gestoei van de kleine beenen. 't Net gekamd haar danste op 't beweeg van 'r schouders, 'r donkere oogen stonden groot en glanzend in 't fijngesneden gezichtje. Nee, ze kòn vandaag de Juf niet bijhouden. Ze had moeite niet te fluiten als de straatjongens. Verliefd hield ze 't boterhammen-trommeltje tegen 'r pompadour blousje, 't boterhammen-trommeltje

met z'n klukkend getik, alsof vogelbekjes 't blik bepikten.

Glimlachend liep de juffrouw, geen aanmerkingen makend, niets zeggend. Anders was 't schering en inslag: „Toe Lies, loop as 'n jonge juffrouw”, of: „Lies, loop rechtop”, of: „Lies men houdt zijn mond gesloten als men wandelt”.... Vandaag zei juf niets van al die nijdasserij, vandaag liep ze te vriendelijken, alsof de vakantie begonnen was, alsof ze naast 'r galant liep — ze had 'n galant.

Lies, trippelend als in wals-stap, drukte verliefder 't boterhammen-trommeltje, vroeg nog eens de dingen die ze dien morgen wel tienmaal gevraagd had:

„Juf, juffie, hóé laat komt-ie nou?”

„Dat zegt-ie nooit zoo precies, Lies”.

„Zou 't heusch vóór twaalfen gebeuren, juf?”

„Dat weet 'k niet, Lies. Hij komt door den schoorsteen ineens, zonder te waarschuwen”.

„En zegt-ie dan niks?”

„Dat zal wel. Dat zal wel.”

„'k Zou 't dolletjes vinden as 't 'n zussie was. Geen broertje. De jongens zijn zoo naar, vind u niet, juf?”

„Nou Lies denk is an — denk is an.... zoo'n lekker broertje, zoo'n broertje, waarmee je wandelt”.

„Zegt de ooievaar 't nooit vooruit, juf?”

„Nee, Lies. Da's altijd 'n surprise”.

Een oogenblik zweeg 't meisje. Blij, in zichzelf, liep ze te neuriën. Blij door 'r lippentuit, blies ze malle geluidjes. Ze was nu zeven en half jaar en al die zeven jaren was ze alleen gebleven, alleen met 'r ma, 'r grooma en papa. Eerst heel laat, toen de wieg van zolder gehaald werd, de ouwe wieg, die door den verver netjes in 't wit werd gezet, eerst toen de bereddering kwam voor den uitzet van 't nieuwe kindje, de drukte in de linnenkamer,

't merken van de luiers, 't klaarmaken van de luiermant, 't uitleggen van 't baby-goed, dat ze vroeger zelf had gedragen, eerst toen, langzaam-an werd 'r door grooma en door ma 't nieuws verteld, 't geweldig nieuws, 't verrassend nieuws van den braven ooievaar. 'n Heele maand met stukjes en brokjes, hadden ze 'r voorbereid — van-morgen had ze ma niet als gewoonlijk goeien dag gezoend, vóór ze naar school ging, omdat 't langverwachte zou gebeuren.

„Als 't broertje of zusje gebracht is,” had grooma, die benepen bij de kamerdeur liep te huilen, gezegd, „kom juf je dadelijk van school halen. Dan mag je door 'n kier van de deur 't pakketje zien.”

Dat vulde nou 'r hoofdje, dat zat in 'r ooren, dat zei 't zonnetje langs den weg, dat kakelden de spreeuwen op 't dak, dat lachten 'r kleine dansende voetjes.

In 't schoollokaal, met z'n zonnegewiegl op de gordijnen, met de half-leege banken, de landkaarten en witkalkige muren, was 't 'n lustig meisjesgesnap. De schooljuffrouw was nog naastan. Corrie, 'r dikke vriendin, zat met de vingertjes in de ooren de optelsommen na te rekenen, die ze gister voor huiswerk had gekregen, omdat ze terwijl de juffrouw met 'r rug naar de klasse stond, 'n pijp drop had rondgedeeld.

Annie, Toos, Marietje, Minny en 't nare kind van Peters, 't echte nare kind, dat altijd 'r nagels afbeet en soms 'n streep in 'r hals had — nee maar zóó vies as ze thuis werd gewasschen — stonden op 'n klit bij 't raam te babbelen. Jenny, 't meisje uit den spekslagerswinkel, waarmee niemand van de klas omging, omdat 't 'n kättig nest was, die je in je armen kneep, as de juffrouw 't niet zag, zat in de

bank met den inktkoker te morsen, er dikke schimmelige kluiten uit opmoddrend.

„Dag Corrie, snoesje,” zei Lies, de schooltasch op den lessenaar leggend: „Dag Corrie!”

Nijdig stopte Corrie de vingers in de ooren. Ze wou niet gestoord worden. De optelsommen klopten niet.

„Zal 'k je is wat vertellen?” . . ., zei Lies nog eens, vertrouwlijk 'r hoofdje toebuigend.

„Hè, hou nou je mond,” zei Corrie snibbig; „anders krijg 'k nòg is strafwerk van dat akelig mensch!”

Teleurgesteld haakte Lies de schooltasch open, lei 'r leesboek, 'r liniaal, 'r griftenkoker, 'r sponzen-doo's, 'r zeemlapje, netjes op 't blad van de bank. Ze was 'r zoo vol van, had nou niemand om 't te vertellen. Langzaam toedrentelend op het clubje bij 't raam, kattig-nuffig kijkend naar 't kind van Peters, dat 'r duim bekauwde alsof ze honger had, zei ze:

„Dàààg! Dàààg Annie, Minny, Toos en Marietje” — 't nàre kind zei ze nóóit goeiendag —: „Wat doen jullie daar?”

„Zij heit gehak op 'r brood, varkesgehak, dàt zou 'k niet blieven,” zei Annie, viezig 'r mopneusje rimpelend.

„Dat ken je màkkelijk zegge,” zei Marietje, die 't boterhammen-trommeltje open hield, en gedacht had dat ze heel wat lekkers liet zien: „dat ken je makkelijk zegge, omdat jij 't niet heb. Jij heb gisteren wel zure zult gehad — en dat eten we thuis nooit — nee nooit — want in zure zult, zegt pa, doen ze wat nièmand meer lust.”

„Ik wil best een sneetje met je ruilen,” zei Toos verlekkerd naar de boterhammen met varkensgehak kijkend: „doe je 't? Ik heb appelstroop.”

„Appelestroop! Appelestroop!”, smaalde Annie: „as mijn moeder me appelestroop gaf, zou 'k 't lekker niet meenemen.”

„Jij heb van iedereen wat te zeggen,” zei Toos gepikeerd: „jij lust dit niet en jij lust dat niet, en gister heb-ie zelf geraspte kaas gehad. Wij gooien de korsten van de kaas weg. Die raspen we niet eens.”

„Zoo, zóó!”, zei Annie, naar iets valsch zoekend: „en waarom zat je gister dan zoo te kijken?”

„Kind, dat verbeel je je maar, 'k heb heelemaal niet gekeke. D'r valt bij jóú nog al wat te kijke.”

„Weet je wat ik heb?”, vroeg Minny 'r blikje half openend: „Ik heb — je raad nóóit wat ik heb — ik heb één boterham met janhagel — en één met suiker — en één met schijfjes ei. Nou? Blijf-ie dat oók niet, Annie?”

Stil-glimlachend met 'n vreemd-gelukkig kijken in 'r oogen, stond Lies bij de geopende boterhammentrommeltjes. Fluisterend alsof ze 'n geheim ging zeggen, diep-vertrouwelijk, zei ze, terwijl Minny's vingertjes de kandij van de janhagel plukten:

„Weet je wat ik vandaag heb? Weet je wat 'r in mijn trommeltje zit? Beschuitjes met jongens- en met meisjes-muisjes.”

Zelfs 't kind van Peters zat 'n oogenblik, in plezierige luistering.

„Muisjes?”, vroeg Annie, „heb-ie dan 'n zussie gekregen?”

„Nee, 't mot strákkies komme. De ooievaar is al in de schoorsteen en as-ie 'n zussie of 'n broertje gebracht heeft, komt juf me hale — krijg 'k 'n halve dag vrij.”

„Hè!”, zuchtte Minny: „Hè, 'k wou dat 't bij òns ook is gebeurde.”

„Ik geloof niks van de ooievaar,” zei Annie: „Da's allemaal klessen. Dat zègge ze maár.”

De schooljuffrouw gaf 'n plotselinge stilte.

Jenny-van-de-spekslagerswinkel kreeg 'n standje,

omdat ze zooveel inkt-bulken als saucijsjes op den rand van den inktkoker had gekudderd — Corrie moest de straftelsommen laten kijken, de koeien van cijfers die dronken 't papier bewaggelden. Nee, 't was l ng geen makkelijke juffrouw. Ze had oogen van achter en van voor. Jokken hielp niet — ze keek je zóo an, dat je vanzelf waarheid hakkelde.

„Sta je nou al van je twaalfuurtje te snoepen? Vindt je ma dat goed, Lies?”

„Ik snoep niet, juffrouw.”

„Je snoept wel Lies — je ben pas an je trommeltje geweest — je hebt wat in je mond” ...

„Ja, juffrouw” ...

„Waarom zei je dan eerst n e? Je w et dat 'k daar niet van hou.”

„Ja, juffrouw.”

„Heb je zoo'n honger dat je niet wachten kan? 't Staat  rg netjes — heel erg netjes” ...

„'k Heb 'n paar muisjes uit me trommeltje gesnoept.”

„Muisjes?”, vroeg de juffrouw vriendelijk, lachend om 't grappig-kleurend gezichtje van 't kind: „is 'r bij jullie dan 'n kleintje gekomen.”

De klas, die langzaam vol was geloopen, de h e le klas luisterde.

„Ja, juffrouw,” zei Lies, groot-oogig, „de ooievaar is thuis.”

De meisjes giggelden. 'r Waren 'r van acht en negen jaar, die 't g s zoo mal vonden dat Lies Hansen hardop vertelde van dingen die alleen kleutertjes geloofden.

„Suscht!”, maande de juffrouw: „'r is niet  en reden om te lachen. Nou, Liesje, dan feliciteeren we je wel en dan moet jij maar braaf op je zusje — is 't 'n zusje? — passen” ...

„'k Weet nog niet  f 't 'n zusje is, juffrouw. Onze juf zou me komen halen  s 't 'r was en dan

zei grooma — dan vroeg grooma of 'k vrijaf mocht hebben, as de boodschap komt" . . .

„Ja,” knikte de juffrouw: „dat mag je — maar dan moet je de meisjes verder met rust laten en extra-opletten vanmorgen. — Meisjes we gaan beginnen.”

Naast Corrie, 'r dikke vriendin, zat ze 't bord te bedroomen, waarop de juffrouw met zachte krijthalen schreef. Ze dee 'r best te luisteren maar telkens als beneden de schel overging, als de breede steenen gang 't geluid met zwevenden bim-bam door de schoolstille dreef, wiebelden 'r voetjes van zenuw-achtigheid, keek de heele klas naar 't glazen tusschen-schot of Lies Hansen, 't áárdige kind van de gracht, werd gehaald voor 'n broertje of zusje. Driemaal werd 'r gescheld, driemaal was 't wat anders.

Eerst tegen elf uur, toen ze van 'n andere juffrouw handwerkles kregen, galmde de bel nòg eens, kwam 't hoofd van de school zelf naar de klas, fluisterde met de handwerkjuffrouw, die angstig opstond.

„Liesje” . . .

„Ja juffrouw” . . .

Ze was de bank al uit, met 'n hoog-rooie kleur en lichtende oogen.

„Liesje, je wordt gehaald — je mag heengaan.”

„Dank u, juffrouw — dag Cor — dag àllemaal,” zei ze, snel 'r taschje grijpend en 't boterhammen-trommeltje.

Benee, in de gang, wachtte juf — juf die oogen vol tranen had, haast niet kon praten.

„Is 't 'n zussie, juf?”, vroeg ze al bij de trap, dat de wanden 'r vroolijk kindergeluid in snelheid verwijdden.

„Nee,” zei juf.

„Dan 'n broertje,” lachte Lies zenuwachtig.

„Nee,” zei juf.

„Geen zusje — geen broertje — is de ooievaar nièt geweest?”

„Vraag niet zooveel — als we thuis zijn, zal grooma,” praatte juf verward, met 'n dikke tranenstem.

Lies was uitgelaten, stapte zóo driftig, dat juf 'r niet bij kon houden. 'r Blonde haren glansden in 't volle zonlicht, 'r voetjes bewogen rap over 't kirrende grint, de muisjes in 't trommeltje rolden en tikkelden.

Buiten adem kwam ze voor 't huis, waar de gordijnen waren neergelaten, waar pa en grootma in 'n donkere kamer zaten te snikken.

„De ooievaar heeft mà meegenomen,” vertelde ze twee weken later, toen ze in rouwkleeren weer op de school kwam.

12 Dec. 1903.

HIJ DRAAIT ZICH OM IN Z'N GRAF...

„Wät zè-je?“, knetterde vader's stem, paars-stuipend in de donkere, wijd-gespalkte mondgrot.

En toen Rosetje, zonder den durf'm an te kijken, zwakjes herhaalde: „Ja, nààkt, pa“ . . . , werd gromoe bleek — schraapte ma 'r hoestenden stoel achterdijt, den nièuwen tapijtrand vergetend — lei pa, met drift, de vleesch-vette handen over de schakels van z'n horloge-ketting.

Het was in de kamer, als de ontzet-luistrende stilte, na 'n onverwachten, ooren-doortoetrenden knal. Gromoe's wimpers trilden — ma leunde kapot achterover, bedacht op 'n tweede ontploffing — pa krampte den mond, gelijk 'n man wien de adem ontruikt wordt. Rosetje zelf, die, als 'n anarchiste met bloed-beloopen oogen, de bom had geworpen, schaamteloos en misdadig, zat 'r knie-vleesch te beknijpen, in nerveuze verwachting van de echo des donderslags

Elk huis in aanbouw draagt 'n vlag op de balkenbetimmering van 't dak — ieder succes plukt z'n lauweren — elk kroontal z'n fuif. Maar deze nieuwe verdieping op 't gebouw, hoe te voorzien door menschen met verstand van 't vak, scheen in schande en modder te zakken.

Dit was 't geval.

Toen Rosetje 'n droomerig meisje van twaalf was, zat ze 'r Hollandsche en Fransche cahiers, oók 'r schriften van aardrijkskunde en geschiedenis, met krabbels van menschen, dieren en huizen te illustree-ren. 't Was 'n wonder. Zonder dat 'n sterveling 't 'r geleerd had, enkel van zichzelf, kon ze in de koe-looze stad 'n koe met barstende uiers teekenen, dat de hééle familie 'r over sprak. Dutte gromoe op 'n Woensdagmiddag, as 'r geen school was, in den leunstoel bij 't raam, dan maakte slaperig Rosetje geregeld 'n p h o t o g r a f i e op den witten omslag van 't rekenboek. Meer as 'n mèrakel! Wie je 't zien liet — of 't de meid was, of oome Jacob, of tante Thea, of de horlogemaker, die de klokken kwam reguleeren, wiè je maar noemen kon — ze raaiden 'r geen van allen naast! 't Was de nèùs van gromoe, 't was de kin van gromoe èn 't kraagje — d'r was niks an vergeten, geen haartje, geen gleufie, geen barst in de bloedkoralen oorbel.

As 't m i j n dochter was, zei tante Thea — wier eene zoon baryton en wier andere violist wou worden — de heele familie leek k u n s t e n a a r s b l o e d te hebben! — as mijn dochter zoo'n aanleg had, liet 'k 'r zoo zeker as-tweemaal-twee-vier studeeren. En oom Jacob, suikeroom van wien de neefjes en 't nichtje moesten erven, bewonderde de kladjes zóó, vond zulk 'n f r e p a n t talent in de portretten, dat pa 'r mee begon 'n teekenleeraar op te snorren, die voor veertig centen privaattlessen gaf — dat 'n mán, die op 'n Parijsche tentoonstelling à l a r a m p e had gehangen! 't Onderricht duurde anderhalf jaar — anderhalf jaar familievreugde — anderhalf jaar bewonderend-gebogen hoofden over 'n portefeuille met kubussen, ballen, suiker- en theepotten, stoelen, tafels, pleisterfiguren en 'n gipsen paard, waarvan

je zou zweren dat 't 't papier afkwam. Anderhalf jaar, volle tachtig Zaterdag, werd Rosetje bij elk nieuw bezoek naar de zolderkamer gestuurd, om de portefeuille te halen. Anderhalf jaar gaf 't: gezwam, prettig geglimlach, praat-over-kunst, uitroepjes-van-wat-'n-goddelek-talent!, familie-glorie, doozen houtskool van oom Jacob en kleurdoozen van tante Thea, 't Zou langer geduurd hebben, als de man die te Parijs à la r a m p e had gehangen, niet in 'n te copieus diner, na 'n éérs-verkocht doek, was gebleven. Andere families waren mogelijk door die sombre zijde-van-kunst afgeschrikt — pa, besmeekt door Rosetje en 'n weinig afgunstig op baryton-neefje, dat bij 'n liefdadigheids-concert voor 'n weduwe met negen kinderen had meegewerkt, en met n a m e in 'n krant was genoemd — pa deed 'n energieken sprong naar den violetten kunsthORIZON, nam de eenige dochter van de school waar ze toch niets leerde, en plaatste haar, ook op advies van den huisdokter, op een Teeken-Academie. Daar ging Rosetje ontzaglijk vooruit. Op de jaarlijksche tentoonstelling van leerlingen, waar ze heusch geen kwaad figuur maakte, liepen pa, ma, gromoe, tante Thea, oom Jacob, baryton- en violist-neef, als 'n bewonderend, opgetogen kluitje, soms in gehaspel van stemmen soms in eerbiedige zwijgenis, tusschen de ouders, broers, zusters, neven van andere aspirant-kunstenaars. De holle lokalen, de eindelooze gangen werden in blijdschap bestapt. En Rosetje, hoog-rood van kleur, 'n beetje in gêne over de luidgezegde critiek van oom Jacob, die enkel háár werk mooi vond, kreeg handdrukken en kneepjes in 'r wang. Alles leek zonnegoud — tot ze de klasse bereikte, waar 't penseel 't crayon verving.

Gromoe, 't eerst wakker uit 'r bezwijming, bruiner

van oog-randing door den melk-witten schrik op 'r gelaat, draaide in maagdlijken schaam naar 't bezweet venster. En in diep-verwijtende ontdaanheid, sprak ze met bloedloos-bevende lipjes: Naakt. Nààkt. Nààkt..."

Alsof dat nààkt, in drie verwilderde intonaties, de gestolde stilte ontdooide, stond pa plots in verwoedheid, den stoel zoo nijdig achteruit stootend, dat de leuning 'n deuk in 't nieuw behang groef, Gebarend als 'n tragedie-speler, die zoo pas de tragédienne op ontrouw betrapt heeft, de woorden 'r uit-hartstochtelijkend, in gruwlijke ziescheuring, dàn met z'n vuist den spiegel bedreigend, dàn tegen de kast-met-'t-zilver toornend, alsnog onmachtig om hééle zinnen te brullen, rauwde-ie, in weer àndere klanking dan gromoe: „Naakt! Naakt! Naakt! Naakt!”... Tot verder dan vièrmaal bracht-ie 't niet. Want ma, uit 'r zieding loskomend, 't èrgst verbolgen over zoo iets ónvrouwelijks zoo iets ongehoord-onzedelijks — ma, óók geprikkeld door de deuk in 't gloednieuw behang, zette dermate tureluursch 'r likeurglaasje men kersen-op-brandewijn op 't penant-tafeltje, dat 't strooperig vocht 'n geborduurd kleejde bedroop, en 'n glimmend-natte kers als 'n gekeilde knikker 't vloerkleed over-hupte. Nog in de huis-moeder-reflex van 'n onproperen zakdoek die te drogen begon, de straaltjes vocht van 't penant-tafeltje inslurpend, beet ze 'r man en 'r dochter toe:

„Nakend? Je hoeft 't geen viermaal te schreeuwen! Nakend! Nakend? Nakend? 'n Nàkende vrouw! Je most je oogen uit je hoofd schamen — schamen zeg 'k! — alleen om 'r an te dènken! Nakend og! Nakend og!”...

'r Laatste woorden mumden in nevel, want in 'r drift bukkend, om de heen geglibberde kers te zoeken, en met 'r vet bovenlijf te zeer gesnoerd in de baleinen van 't corset, schoot ze in hoest-gewriemel, waarvan

ze met 'r aanleg voor asthma toch zoo'n last had.

„Laat u maar, ma,” zei Rosetje, op 'r knieën kruipend tot ze de kers had. Verlegen opstaand, 't kleverig ding tusschen duim en wijsvinger, lei ze 't in pa's aschbak. Onvast van houding, blij dat ze bij 't raam de verwoede oogen niet zag, bleef ze angstig 'n musch bekijken, die 'n tak van 'n bladerloozen boom met z'n snavelkje besleep.

„Naakt”, gemelijkte gromoe nog eens, 'r dorre handen vouwend, 't hoofdje in afschuw schuddend.

Ineens, onverwacht, sloeg pa's vuist op 't tafelblad.

„Geen stap verslijt je 'r meer!”, bralde-ie met onnoodigen stemvoorraad: „dat is geen akkedemie! Dat is geen leeraar! Heit ooit de Parijsche meester, met wie je gewerkt heb, over zulke nonsens gesproken? Dat is geen akkedemie — 'k zal niet zeggen, wát 't is! Geen stap laat je 'r meer!” Weer bonsde z'n vuist.

Ma, die de scherven van 't likeurglas in den kolenbak had gesmeten — nu 't penanttafeltje met 'n stofdoek nawreef — de boel kleefde als kandy — ma, die 't niet hebben kon, als pà 't hoogste woord in huis had, kwam in verzet.

„Jij schreeuwt, en je staat as 'n nar je woede op de tafel te koelen, as 'n groote nar, maar jij ben de oorzaak van alles!”

„Ik? Ik? Ik de oorzaak? Ik ben de oorzaak?”, verweerde zich pa, die 't in 't huwelijksnest, na zoo-veel jaar temming, nou toch wel weten most, dat 'r geen verstoring zonder zijn beweegkracht kon geschieden.

„Wat mankeert die man vandaag?”, vroeg ma, de Ruimte en 'r kleverige vingers toesprekend: „alles mot-ie viermaal zeggen! Ja, jij de oorzaak! Wie anders?”

Ze daasde 'r in de viezige sensatie van klevenden

stofdoek, lijmden zakdoek en plakkende vingers, zonder eenige logica op los.

„Wel allemachtig”, driftigde pa: „ken jij ruiken, ken ik ruiken, dat 'r op zoo'n akkedemie leeraren zijn, die naakt willen hebben?”

„Ben ik bij de dirrekteur op informatie geweest?”, vroeg ma, 'r vernietiging van pa's hoogen toon in 'n stuiving van andere vragen klemmend: „was hij 't, moeder? Was hij 't, ja of nee? Heb ik niet telkes gewaarschouwd, voor die meissies en jonges bij mekaar? Vond hij daar wat an? Zijn we niet na 't gróóte museum en na Suasso geweest, met stukken van uitgekleede menschen, die ik niet zien kon? Vond hij die vrouw, met niemendal an, die vrouw onder die boom, niet prachtig? Heb 'k toe 's avonds, toe Roset na bed was, 'r geen schande van gesproken? Jij, de oorzaak! Niemand anders! 'k Had zèlf motten informeeren”

„Jij had motten informeeren,” hoonde pa, rustiger: „as jij informeert loopt alles van 'n leien dakkie. Dat hebben we gezien toen je 't huis inhuurde — 't huis zoo droog as kurk, toen jij 'r geweest was — en benejen zoo klef as 'n vadoek! *Jij* had twee jaar gelejen van naakt kennen ruiken! *Jij* ben zoo wijs....”

„Hoor, daar mot-ie nõg is over beginnen. Asof ik verzot was op 'n huis met zooveel trappen.”

„Da's waar!”, zei gromoe, den schoonzoon beknikkend: „tegen de trappen had ze bezwaar — dat ken ik getuigen.”

„Antwoord 'm toch niet, moeder,” bitste ma, en wrokkig liep ze de gang in, om 'r handen te wasschen.

Triestig, op huilen af, stond Rosetje voor 't venster. Daar had ze nou zò tegen opgezien — wetend hoe pa en ma over de dingen dachten — pa met z'n ouwerwetsche begrippen — ma die 'r geen sikkepit verstand van had — daar was ze zò bang voor

geweest — en jawel niks as gekibbel. De heele week te angstig, om 't onderwerp in te leiden, had ze al in 'r klasse meegewerkt aan 'n studie naar naakt model — 'n teringachtige vrouw, die, om 'r voor 'r huishouden wat bij te verdienen, 's middags poseerde. Voor geen goud zou ze de studie van 'n ingevallen vrouwe-kop, met mageren nek en hangende borsten, of de rug-teekening van door-ribs vleesch en slierigen haarknoet, aan pa of ma hebben getoond. Misschien was ze nog stiekum doorgegaan, 't onweer ontwijkend, maar morgen zou 'n bedelaar poseeren — 'n mán — 'n mán met 'n ruigen baard, die van atelier naar atelier trok, om door de kleur van z'n armoe 'n weekloon te halen. — Dàt ongekende, ongeoorloofde, durfde ze niet verder, niet zonder permissie aan. En nu, enkel bij 't voorstel van 'n vróúw, had je de poppen an 't dansen.

Ma kwam weer binnen.

Nog eens 'r aanloop nemend, voorzichtig, bang voor 'n nieuwe explosie, begon Rosetje: „Hóór u nou nog is — de dochter van de Fransche Consul en juffrouw Van Houten — al de andere dames doen mee. Wat kan ù 't dan schelen? Ze zijn maar hálft naakt....”

„Hou je mond!”, gebood ma: „'k wil 't wóórd naakt niemeer hooren! Nee, dat mot 'k an oom Jacob vertellen — da's weer zoo iets nieuws as de tegenwoordige boeken die je niet lezen ken — as de stukken in de komedie waarvan je ibbel wordt, waarvan je geen woord verstaat — 'k durf 't niet eens an je tante te zeggen! Naakt! Hoe komt men op de inval! Op de krankzinnige idee! An de nonsens! Duizend miljoen dingen, om niet te tellen zijn 'r — om af te teekenen! Landschappen, kamers, huizen, weet 'k veel wàt al niet, heb-ie voor 't grijpen!

Die man van de akkedemie, is gek, die mankeert 't hier, die mosten ze niet vrij laten loopen — daar mosten stukken in de krant over kommen! 't Schandaal — wat zeit ù, moeder? — de schande voor God, om fatsoenlijke jonge meisjes....."

.... „Maar ma," haperde Roset, 'r tranen verslikkend: „in alle eeuwen..."

„Jij blijft in alle eeuwen thuis!" zei pa kort en bondig.

„.... As u nou toch"

„Geen stàp!", herhaalde pa — en ziet dat ze voor 't raam begon te huilen, dat de scène lang niet gedaan was, sloeg-ie in nuchtere overreding over:

„Dat was goed voor de Grieksche en de Romeinsche tijd..."

„.... Voor 't Paradijs," verbeterde ma.

„.... Voor 't Paradijs, met Adem en Eva," nam pa lacherend over: „dat was goed voor 'n tijd, toen de menschen zich lieten portretteeren, zoo as ze geschapen waren! Maar nou! Wie zal 't in z'n harsens krijgen, om zich te laten schilderen — zoo uit 't bad?"

„Niemand — geen sterveling," bevestigde gromoe.

„Zou jij," beargumenteerde pa, om de opstandige dochter in 'n hoekje te drijven: „zou jij 'r maar 'n oogenblik an denken, om mijn of je moeder op zoo'n anstoot-gevende manier te schilderen — of je gromoe — of de meid?"

„Schei uit!", snikte Rosetje 'r kwaadaardig op los: „mà is 'n mooi model!"

„Of 'k mooi ben of leelijk," zei ma diep-beleedigd: „al gaf je me 'n ton, al telde je me tien ton voor, mijn krijg je nog niet in me onderlijfje!"

„En mijn niet zonder boord an," grappigde pa: „naakt! Naakt! Morgen ga 'k na de dirrecteur — zullen we kijken — wat diè zeit — of die zóó'n leeraar wil houden! Og!"

„En as 't nog bij 'n vrouw bleef,” redeneerde ma, met meelij voor 't verdriet van 'r dochter....

„Nee natuurlijk!”, barstte Rosetje los, verwoed over den tegenstand der ouders: „en 'k doe 't tòch! 'k Doe 't tòch! Had me dan niet laten schilderen! Had me dan viool laten leeren!”

„Dat hadden we, as we van naakt hadden geweten,” praatte ma: „Je neef most met zoo iets bij tante Thea ankommen — as-ie viool speelt!”

„Dan wacht 'k tot 'k meerderjarig ben,” dreigde Rosetje in felste revolutie.

„Wàt zeit ze?”, onstuimigde pa, de vuisten ballend, in de gevaarlijke houding van iemand, die vastgehouden moet worden om niet te vechten: „Wat zè-je, brutale arrogante kwaje meid!”

„Nou toch! Tòch!”, baldadigde Rosetje door alles heen, nou de illusie lag: „zóó as 'k meerderjarig ben, neem 'k zooveel modellen as 'k nodig heb.”

„De kamer uit!”, dreigde pa, vervaarlijk snuivend: „oogeblikkelijk!”

„'k Denk 'r niet an,” snikte Roset en voor 't laatste hopenloos betoogend: „.... as de dochter van de Fransche consul wèl mag en Lies van Houten wèl mag....”

Doch terwijl gromoe 'r innige goedkeuring meeknikte, op elk woord 'n wiegelend zegentje leggend, snee ma klassiek-van-gebaar 't tafelkleed door.

„Al klets je van nou tot 't jaar honderd,” wreedde ze: „zoolang as *wij* leven gebeurt 't niet. Afgelopen!” En pa, die de tragiek nog niet smartelijkgenoeg vond aangedikt, strekte somber de vijfvingerige hand naar de zij der étagère en wrokte: „.... Néé, zoolang *wij* leven, je moeder en ik, teeken jij gèèn bloot — en às je 't doet as we d'r niemeer zijn — às je — às je — dan draai ik me om in me graf!”

„En ik ook,” vredigde ma, 't voor 't eerst sinds lange jaren met 'n toekomst-beweging van pa eens.

Noch ma, noch pa, noch gromoe hadden evenwel onder de zoden te draaien. Want of 'n gelukkig toeval zich tegen de losbandigheid der moderne kunsten verzette — nog geen week later kreeg Rosetje kennis an 'n door en door ingetogen jonkman, die in gezouten darmen dee, en geen drie maanden later was ze getrouwd — 'r man in 't uitnemend-harmonieerend huwelijk met vele beschilderde vazen en zelf-bebloemde antimakassars, waarop geenerlei onkuische aanduiding voorkwam, verblijdend.

30 Dec. 1905.

D A G B O E K - F R A G M E N T ¹⁾.

12 Februari.

Ongetwijfeld: vróeger geloofde ik niet in een Dagboek. Bekamp deze aanvechting, zeide ik tot mijzelf in schoon-gesmeed proza, neem geen meerder hooi op uw vork dan zij vermag te dragen. Het zal met zulk een journaal van stemmingen en bewogenheden als met een paar nieuwe bottines geschieden. In de eerste dagen het frisch en wereldsch genot der kraking — in verdere weken de ouwbakken terugslag van hakken die schuinen en teenen die wippen. Elke aardsche vreugde heeft dat begin en dat triestigend einde. Bijzonderlijk een Dagboek. Knetterend van vlijt en opluchtingsdrang zet men in — doch na maanden schrijvend bedrijf (literatuur, correspondentie, huishoudboekjes, waschboekjes etc.) verslordigt men, raakt men indrukloos, laat men de bladen blanco... Tòch kwàm het geloof, peuterde 'k 's avonds laat — met dikgezwollen oogen, slaap-warme handen en 'n log broeiinkje onder 't kriewelg haar — eenige slap-gevoelige bepeinzingen des dags tezaam — gemakkelijk gaat het niet. Helaas mist het leven (L a v i e) voor ons, geordende burgers

¹⁾ Bij het 40oste Falklandje.

in de geordende stad, den zoeten prikkel tot dagboekery. Als 'k de bladen overzie, vóór ze (toch waarlijk) blanco werden, stuit 'k op algemeenheden, te algemeen zelfs voor een alles uitgevenden uitgeverstijd — als:

„3 Januari. Het was heden een onaangename dag. Ouwejaarsavond gegeten. Nieuwjaarsdag weer gegeten. Gister ook gegeten. Eendvogels bij Jaap. „Trein verzuimd. Laat aangekomen. Thans malaise. „Een vol uur heb 'k op de eenigszins te kleine sofa — m'n beenen zijn er te lang voor — naar de dorre takken en den melkklonterigen hemel „liggen kijken, zonder acute gedachten-bestuiving. „Ik vermeen dat een auteur nòch op Ouwejaarsavond, „nòch op Nieuwjaarsdag, nòch op den volgenden, „zijne matigheidsoverwegingen onder den drang der „algemeen-menschelijke fuiverij uit het oog moet „verliezen. Het vreemde is dat men te stevig gevoed „nièt werkt en te slecht evenmin. Smulpapen „brengen bezwaarlijk schoone letteren voort, een „uitgehongerde evenmin. De gulden middenweg „(behalve die van Watergraafsmeer) schijnt aange- „wezen, en, ei!, die middenweg is door z'n guldenheid „schokloos. Het is jammer dat de sofa niet langer „is. Ook jàmmer dat de hemel zoo klonterig deed. „De dag is ten einde. Ik heb slaap en weinig stijl. „Twéemaal het woord evenmin gebruikt. Hemel, „zoude ik afmatten?” —

„4 Januari. Er is heden veel gescheld. Huur „betaald. De gasmeter is opgenomen. Overigens „niets (volgen drie regels tittels)”

„9 Januari. De dag was zeer slap, weinig gewerkt, veel gerookt....”

„14 Januari. Vandaag bezoek van G. Een „hoogst aangenaam, bezonken, mitsgaders innerlijk „mensch. Hij verhaalde mij een zéér pijnlijke geschie-

„denis. Daar ik hem echter mijn woord van eer
„moest geven dat ik er niemand één woord over
„zou spreken, eindig ik. Want mijn vrouw slaat
„elken morgen na, wát ik den vorigen nacht in het
„Boek heb geschreven. En ik wil genoemd woord
„niet breken, schoon ik geen ridder ben.”

„15 Januari. Mijne vrouw vroeg de bijzonder-
„heden der pijnlijke geschiedenis. Ik heb haar die
„óók tegen eerewoord oververteld, gelijk met eere-
„woord-verhalen usance is. Wij aten gestampten pot
„van snijboomen met klapstuk. Voor Betje was het
„vasten. Die kreeg eieren. Twee romans en drie
„drama's zweefden in embryonalen staat door mijn
„brein (nà de thee), doch ik zal ze nog laten groeien.
„Het leven is eene misère, zegt Aletrino. Voorwaar.
„Dit laatste regardeert de pijnlijke geschiedenis van
„G. Wederom bemerk ik aan mijn dagboek-proza
„dat ik vernevel. Driemaal het lidwoord de, twee-
„maal het werkwoord is (gelijk ik spatieer). Ik
„gevoel mij proza-ongelukkig. Als men maft worstelt
„men niet in stijlbeklemmingen”

Sinds 15 Januari zijn de bladen van het Dagboek
k u i s c h gebleven. Indrukloos. Evenementen-loos.
Een ziel als een gestolde vla. Een leven als een
kasplant. 's Avonds gewoonlijk slaap. En dan! De
herlezing der gegeven fragmenten bekoorde niet.
Naast beslist stoer-wijsgeerige opmerkingen, te
zeer gewone incidenten. Wie kon dáár — later —
nà m'n — dood — wat an hebben? Helaas, ik
bemin geen Florence. Hoewel geen kind van lauwe
westerstranden, hebben de klamme dracht van een
waterproof, de zuiging van overschoenen me geakli-
matiseerd. Heele uren, bij mist en modderplassen,
gevoel 'k me klef, doorrookt, ont-hemeld. Nee — zoo
leek het tòt gister — 'n dagboek is nièt voor dit
land, dit weer, deze straten, deze bureu. Welk een

zuidelijk, exotisch wezen was Mul-ta-tu-li, om zoo-vele, zoo rake bundels met b r i e v e n te schrijven. Welk een man! Welk een geest! Hoogstens sticht ik 'n collectie correspondentie-kaarten, briefkaarten, telegrammen.

Gister. O, gister was een lyrisch-schoone dag, een dag om nimmer te vergeten. Vandaag biologieert 't Dagboek me. Vandaag heb ik de innigste, warmste, heftigste behoefte m'n emoties te memoreeren. Ja, Minny, liefste zùs, in den winters mijns levens — vergeef de ver-potgietering, kind! — hoop ik den avond te zien schemeren, bij schouw en pijp, wanneer úw kleine handen deze bladzijden omslaan en de vreemde verrukking uit het verleden, dien dag van gister, dien elfden Februari negentienhonderd-vijf, met teedren dauw beleit! Dan zullen wij ouderen, uw moeder (met mooglijk grijze haren; i k heb ze al — kort geknipt maar reëel), uw oom Jaap (van de eendebouten, dato 2 Januari), uw oom Huls, uw tante Ries — dan zullen wij aandachtig her-genieten, her-vervreugdigen, her-dit-en-datten — vergeef alweder, liefste zùs, de koortsige stameling eener pen, die het papier als in walsen en cake-walk bedanst! —, her-voelen de dierbare glansen en schaduwen dier allerkostelijke herinnering! Dan zal, bij den papaveren schijn uit de schouw (ik zeg papaver, wijl ik de woorden purper, rood, ros etc. al zoo dikwerf gebruikte en men ten àllen tijde, in àlle omstandigheden, te morgen of te noon, zijn geluid cultiveeren moet) een bevende echo in 't vocht onzer oogen schichten, een lieve glimlach ons gelaat betasten, een onrustige adem de vleuglen onzer neuzen als vlin-derwiekjes op lentezwoeling doen trillen. Dan zullen wij, terwijl uw jonge stem het begraven verleden van dien dag opfleurt, beleeft, klaar en jong maakt, mekaars oogen zoeken, stil met de hoofden knikken,

en weer teruggeleund in de ouwe stoelen, den papaveren, geheimzinnigen schouwgloed bestaren. En als ge dan gereed zijt, 't slot met weemoed en trots — doch in den toon, liefste zùs — hebt gelezen, dan zult ge voorzeker uw extase uiten in een: „pa, wat hebben ze u dien dag héérlijk in 't zonnetje gezet.”

Eergister, Vrijdag, 10 Februari, groeide de zaak als een vreugdeloos ding, bij 'n kop thee en 'n vier-cents-sigaar. Voor de vierhonderste maal steeg het Falklandje uit z'n mysterieuze windselen. Negen jaar lang zag ik mijzelf — liefste Minny, voor de schrijftafel gebogen, in de stilte van 't huis, in de raarste en ook wel gedegenste omstandigheden. Ventlief, sprak ik, heen en weer loopend — ja, ik zeide lieve vent of ventlief — dat getal 400 in een lijstje, gelijk bij tooneeljubilea geschiedt, is een nieuwe kroontjespen en eenige ethische gedachten waard. Het is een berg, ventlief, een berg novelistiek, mislukt willen, hatelijk pogen. Als 'n mol zoo geduldig gravend, als 'n rat zoo vinnig knagend, heb je 'n heel brok levensgebeuren beknabbeld, 'n gebrekkige maar goed-bedoelde lexicon geschapen voor novellisten, roman-schrijvers, drama-dichters, die uit hun duim geen bezielende sappen weten te zuigen. Nog ben je pas aan 't begin, ventlief. Je Droom, je rêve d'amour, was der Menschheid eene keur van duizend-en een te legateeren, telkens wat nieuws, wat kleurigs, wat geslaagds. Beken het, ventlief, dàt was je ijverzucht, je verlangen, je gretigste, innerlijkste gloeiing. Duizend-en-een droomde je in luciede buien, overtreft Lope de Vega, Calderon . . . De Arabische vertellingen alleen prikelden, hinderden je. Goed, zei je, dan geven wij er een duizend en twéé of 'n vol dozijn doorslag. Je zàg reeds dertig bundels à zooveel den bundel

en telde de jaren op je vingers, die je nog zou moeten werken, om 1001 in 'n lijstje te plaatsen, twaalf ferm-stappende jaren, mits geen wéék werd overgeslagen, wat je gewoonte niet is. O, de teer-verwarmende, opwekkende, krachtgevende bedenking...

Eergister, bij 'n kop thee, inspireerde nochtans de nuchterheid. Zeshonderd en een (plus den doorslag) weken horizon, kalmeeren den heetbloedigsten jongeling. En dan de onrusting! Het geweten! Hoe aanschouwen je collega's den hoorn van Falkland-overvloed, overwoog je met zekere wroeging. Is het zaak in dien starren hoogmoed, de verblindende der duizend-en-een, voort te hollen of 't bij welgeschapen vierhonderd geesteskleuters te laten? Doe je behoorlijk, welvoeglijk, ridderlijk aan àlle „stof" van Amsterdam en omstreken je gulzigen mond te verlekken? Overvoer je de markt niet? Geef je den lezers niet te veel uit de schatkamers van kunst en fantastische bouwsels? Ja, zùs, zoo waren eergister de vertroebelde blijheden mijns scheppingsdrangs. Een steun, een lach, een jodeling, 'n fiksche por doen zoo véél op zeker aarzelend moment...

Gister, de dag des vierhonderdsten, bracht de verassing. Thuis gekomen, na de (zeer zeldzame) correctie achter een vetten, bevrienden rug, zat eene commissie van letterkundigen in mijn werk-kamer te wachten. Ze waren gerokt, gedast, behandschend, geschoren. Er was feestelijks op til. Men verzocht mij en mijne vrouw in een gereedstaand rijtuig te stijgen. Men bood ons een diner bij Couturier aan...

Welke povere draagkracht hebben wóórdén, liefste zùs! Kelderkil ver-wanklank 'k in twéé zinnen journalistiek de zonrijkste gebeurtenis van m'n leven. Een gereedstaand rijtuig... Een diner... Couturier... O, droevige, impotente stottering om een sfeer van

geluk en gestreelden trots weer te geven! In een oogwenk was 'k in m'n Zondagsch pak gestapt, met 'n schoon front en heldere manchetten — uw moeder, kind, reeds voorbereid, droeg haar zijdje. Zoo, waarlijk toonbaar, vroolijk keuvelend, bereikten wij Couturier, waar — dat mag 'k getuigen — de room onzer letterkunde — een tweehonderd-vijftig man sterk — bijeen was. Men ontving uwe moeder en mij in dien schoon-intellectueelen kring met een feestlied gedicht door Mr. M. G. L. van Loghem (zie, mijne dochter, de „Geschiedenis der Noord-Nederlandsche Letteren in de XIXe Eeuw” van Ten Brink en Taco, deel III, blz. 297—324), welk feestlied ge vermeld zult vinden onder het volledig oeuvre van den meester, bij een herdruk dier Geschiedenis. Tweehonderd mannekelen, vijftig vrouweborsten (allen geletterd) zongen ons een wonderlijk-roerende hymne toe van zeven coupletten met het refrein:

„Spanjes kerken, Moorentempels,
„Pralend met moskeënprijs,
„Vaak is aan uw marmeren drempels
„Het Falkland-feuilleton gewacht!

Het klonk zoo eenvoudig, aandoenlijk, ook lieflijk, dat ik door het waas mijner tranen niets en niemand meer zag en aan het slot met een zelfs mij vreemde grokstem, den dichter nauwelijks bedanken kon.

Toen zaten wij aan. Het was een keurig, uitgezocht menu, eenigszins ondeugend van toon. Doch bij feestgelegenheden vergeeft men elkaar luim en schalksheid.

Menu à l'occasion du
400ste Falkland.

Potage de l'ar-pour-l'art.
Coquilles lyriques,

Sole sauce Borel.
 Tranches de boeuf réalistes.
 Asperges en branches.
 } Vol-au-vent Quérido-ien,
 } Sauce supérieure éternelle épique.
 Homard Sprinkhuysen.
 } Poularde Coupérus.
 } Compôte théâtral freule Lohman.
 Pouding Verwey.
 Fruits. Dessert.

Wij aten, zonder geestes-aanwezigheid — wij proefden in droomtoestand — kauwden bewusteloos — vriendelijk begnuifd door de collegiale gelaten zooveler gelauwerden. Over ons, prettig spelend met vork en mes, zaten Rensburg, Paap, Taco H. de Beer (Dl. II 335; Dl. III 139, 141, 274, 280, 302, 303, 461, 477, 544, mijne dochter), Van Hulzen, Brom, Quérido, Davidofsky, mr. Van Hall, Robbers, Marie Jungius, Van Nouhuys, Laurillard, Lapidoth — in één woord, de meest gevarieerde bloem der letteren. Alle richtingen, alle partijen, alle verschillen zaten aan. Beduusd, een weinig onthutst, te in eens besprongen door de loflijke tuitingen van welmede de edelste mannen en vrouwen des lands, genoten wij van het voortreffelijk maal. Bij de pouding Verwey kwam er beweging. De toosten begonnen. Welnu, het is eenigszins pijnlijk betoost te worden. Men zit te zulker gelegenheid houdingloos te glimmen, sérieux 'n mosterdpot te bekijken, zenuwachtig te voetwiebelen. Als men betoost wordt, plots de volrijpheid zijner deugden beseft, ondergaat men, meen ik, vooral bij champagne, de sensatie van 'n levend begravenen die onder het deksel z'n alleen-uitnemende hoedanigheden beluistert. Het is niet volstrekt plezierig, al streelt het de ijdelheid die wij bezitten, liefste zùs,

om bewierookt te worden. Uw moeder glunderde. Voorzichtig van de pouding nippend, uit waardeerbare vrees voor 't zijdje, zat zij soms een kwartier lang met een nougatbrokje op haar lepel, gefascineerd door de overdreven beweringen der speechers. We kregen, mooglijk vergis ik mij, veertien zeer aangename redevoeringen, daarna een zestiental toosten met reserves en 'n weinig pikanterie. „Onder artisten kan het niet anders,” zeide ik sussend tot uwe moeder. Ten slotte verbraken echter die niet kwaad-gemeende bewoordingen de goede stemming. Vooral de laatste toosters spraken een weinig schamper over broodschrijverij, wel is waar ijverige en dáárom te prijzen, maar dan toch kunst-om-den-broode. Jammer. Het zoo nobel opgevat feest dreigde te ont-aarden. Toen, mijne dochter, nam ik kort doch dankbaar het woord. Geruimen tijd had 'k stil gezeten, met 'n prop in de keel, ijskoude voeten en handen, netjes formuleerend wat 'k zeggen zou, enkele finesses wikkend en 'n steek-onder-water voorbereidend. Maar — eenmaal opgestaan — begroet door 'n benauwende lusterstilte, eenmaal bekeken door ruim vijfhonderd der supérieurste oogen, zakte mijn toost, de weloverwogene, naar het donker-ledige onder de tafel. Eerst na 'n poos gebrabbel lukte het. De zaal hernam haar proporties, de gelaten hun kleur. Inderdaad eenigszins sierlijk, sprak ik: „Ja, dames en heeren, geachte collega's, ik ben u zeer dankbaar voor zooveel lieve attentie. Veroorlooft mij evenwel, zij het met vriendelijken en onderworpen aandrang, een klein protest uit te spreken, tegen enkele collega's die, niet te kwader trouw, daar leg ik nadruk op, het Falklandsche wezen als eene brooddaad kenmerkten en daartegen kunstzinnig opponeerden. Dames en heeren, het glas opheffend, om zoo dadelijk de gezondheid van uwe vriendschappelijke personen en die van uwe schoone

geschriften te drinken, wensch ik op dit Falklandfeest ten zeerste het schrijven van Falklandjes door u allen aan te bevelen. Ik kan, collega's in de laatste jaren geen krant, weekblad of tijdschrift opnemen, of ik tref er lange betaalde kolommen over kunst, over auteurs. Zelden zagen wij zóóveel geweldigen op 't slagveld, zooveel lijken, zulk een bloederige kluit. Armen, beenen, ribben, wervels, harten, magen, nieren, uit het levende lijf gerukt, dampen naar de paisibele wolken. Dames en heeren, met het glas in de hand smeek ik u, staakt dit moorden. Nu we zoo feestelijk tezaam zijn, mag het gezegd worden: als ge Geldgebrek hebt, behoefte aan Brood, schrijft dan Falklandjes. Het is een niét vermoeiende bezigheid. Wanneer nu, ter plaatse waar ge elkaar met critische meeningen de oogen uitsteekt, de tongen verlamt, het vleesch tot de botjes verplukt, Falklandjes, Falklandjes, verschenen, zou het aspect dezer beminde lettervelden een weinig vreedzamer, minder Egyptisch-lawaaierend, minder pauweveerstaartig ter kimme neigen. Probeert het allen drie maanden met Falklandjes in plaats van met levende villing, radbraking, doodslag en ge zult u in zake Brood-kunst zoo aangenaam gevoelen als ik! Uwe gezondheid!"

Er werd levendig gejuicht. Men drong van alle zijden toe, om geluk te wenschen. Alleen uw moeder was een beetje verstoord. Ik had op haar zijdje gemorst. En de concurrentie op mijn speciaal artikel attent gemaakt, zeide ze.

We bleven lang genoeglijk bijeen. Het werd zeer laat. Ik danste met Mina Krüseman. Uwe moeder met een bestuurslid der Leidsche maatschappij. In de pauzes luisterden we naar sonnetten, voor-de-vuist-gedichten

Liefste zùs, in één zucht heb 'k geschreven. In

den onbezonden vorm, heet van de naald, gelukkig-katterig, veerkrachtig voor de toekomst die aan het Falklandisme is, smijt ik dit in mijn Dagboek. Op volgende pagina's leest ge de rest. O, de Duizenden-twée, mijne dochter....

11 Febr. 1905.

ART. 188.

Eene actueele Scherts in één bedrijf.

(De Scherts geschiedt in eene willekeurige Provincie-plaats van Nederland. De auteur verklaart nadrukkelijk dat hij slechts fantastische burgemeesters en wethouders voor zijn geestesoogzag verschijnen, bij het baren dezer kunstschepping).

DRAMATIS PERSONAE:

F r i t s K u n s t, Burgemeester.
Mevr. K u n s t, zijne vrouw.
T o l, Gemeente-Secretaris.
D e W e t, Wethouder-van-onderwijs.
S t o m, Wethouder-van-financiën.
S t a a l, Commissaris-van-Politie.
J a n s e n, Bode.

Het kabinet van den Burgemeester. In den achtergrond twee ramen, uitzicht gevend op een plein. Eerste plan links een schrijfbureau, met boeken, sigaren en beeld der Nederlandsche Maagd — derde plan links een deur. Eerste plan rechts een deur, tweede plan rechts een telefoon, derde plan rechts

een kast. In het midden van het tooneel een groote tafel.

EERSTE TOONEEL.

Mevrouw Kunst. Jansen.

JANSEN (*draagt een stapel boeken uit de rechtsche deur, legt die op tafel, kijkt ze in*).

Mevr. KUNST. Is de burgemeester niet hier?

JANSEN (*verschrikt*). Nee, mevrouw.

Mevr. KUNST. Waar is meneer dan?

JANSEN. Op de sikkretarie, mevrouw. Hééle drukte geweest — zes paar getrouwd — rapporten van de politie....

Mevr. KUNST. Ja, ja. 'k Zie wel hóe druk 't is. Weet de burgemeester dat jij hier boekjes staat te lezen?

JANSEN. O jee, u most de stapel is zien — daar zou u van schrikken! 'k Mot 'r nog méér halen.

Mevr. KUNST (*een paar boeken opnemend*). 't Is wat moois! (*lezend*) De roode brug of de nacht van den dertienden November... Fijne beschuiten... Kleine menschen... Dertig zilverlingen... Ces Messieurs... De Juffrouw van Maxim... De roovers... Nou, nou! Is 'r ergens inbraak geweest?

JANSEN. Nee mevrouw. Allemaal officieele stukken voor de Raad...

Mevr. KUNST. Jawel Jansen! 't Is goed hoor! 'k Zal met den burgemeester 'n hartig woordje spreken. Berg 't maar gauw op! (*gaat naar de deur, keert terug*) Geef dit pakje an meneer — hou je mond maar — 'k verlang niks te weten — meneer moet dàdelijk kiezen — de kleermaker komt over 'n uur. (*gaat naar de deur, keert terug*). En zeg an meneer

dat 'k den hond nièt meer in huis wil hebben! De goeie looper staat vol pooten. 'r Zal hier in 't stadhuis wel 'n plaatsje zijn! (*gaat naar de deur, keert terug*). En of meneer asjeblijf z'n avond vrij houdt. We zijn op thee gevraagd bij..... Nee, zeg maar niks — dat breng je tòch verkeerd over. 'k Kom zelf over 'n half uur. (*gaat naar de deur, keert terug*). Maar van dat pakje met stalen onthou je! Vooral niet vergeten: meneer moet dàdelijk, dàdelijk uitzoeken, en niet in de donkere kleuren. Heb je me goed verstaan?"

JANSEN. En nièt in de donkere kleuren....

Mevr. KUNST. En dat de kleermaker op antwoord wacht.

JANSEN. En dat de kleermaker op antwoord wacht.....

Mevr. KUNST. Goed. Goed. (*af*).

TWEEDE TOONEEL.

Jansen. Gemeente-Secretaris Tol.

TOL (*door linksche deur*). Zijn dat àl de manuscripten? (*bergt folianten in de kast*).

JANSEN. Nee, meneer de sikkretaris.

TOL. Schiet dan wat op. 't Is al één uur — om twee begint de raadszitting. (*Jansen af door rechtsche deur.*)

DERDE TOONEEL.

Tol, Commissaris-van-politie Staal.

STAAL (*door linksche deur met een boek in de hand*). Burgemeester....

TOL. Ik ben 't, commissaris.

STAAL. Da's jàmmer. Maar misschien....

TOL. Scheelt 'r wat an? Ben je niet goed in orde? Je ziet 'r uit, alsof je niet op je bed ben geweest.

STAAL. Dat ben 'k ook niet — al drie nachten niet — 'k sta gewoon in m'n schoenen te duizelen! (*valt slap op een stoel*). 'k Mot effen zitten.

TOL. Glaasje water?

STAAL. Asjeblief! (*drinkt gulzig*). En nòg een asjeblief! (*De secretaris schenkt in, Staal drinkt bevend*). 'k Dacht zóo, da'k van me stokkie ging.

TOL. Wat is 'r dan gebeurd?

STAAL. 'n Beetje hàrder. Denk an me ééne oor.

TOL (*luid*). Wat of 'r gebeurd is!

STAAL. Gebeurd! Gebeurd? Dat houdt niet één commissaris-van-politie uit! Weet ù wat Polybus is? Nee? Dacht 'k wel! En Cadmus? En Delphis? En Kreon? En, en . . . Da's goed om iemand na Méérenberg te helpen! Honderd van zulke vragen kan 'k je stellen, meneer! Tweehonderd! Driehonderd! Duizend! (*De bode draagt een nieuwen stapel boeken aan, gaat weer heen*). As 'k één oogenblik had kennen denken, meneer de secretaris, toe 'k me anstelling kreeg, dat 'r zooveel van die dingen, die beroerde dingen op de wereld geschreven zijn, dan was 'k liever gewoon politieagent geworden! (*driftig*). Da's geen doen! Da's erger as iemand de duim-schroeven anzetten! (*driftiger*). Dat kletst van, van, van Ismeen en Pluto en Jupieter! 'n Dronken kerel die je van straat opneemt en in de bak zet, praat gezonder taal! (*de bode legt een derden stapel op tafel, gaat heen*). Da's nog làng niet alles! 'k Heb gewoon 'n gevoel of 'k lood in me hersens heb! . . .

TOL. Je kan toch niet verlangen, commissaris, dat meneer de burgemeester, die tot over de ooren in 't werk zit — zoo pas weer zès paar getrouwd, zès! — dat-ie zèlf al die prullen leest? Daar zouden de gemeentebelangen te veel onder lijden! Niewaar?

STAAL. Dat wéet 'k wel. 'k Zeg ook niet nee, as de burgemeester opdracht geeft, maar alle duivels....

TOL (*gestreng*). Je weet, commissaris, dat 't ministerie....

STAAL. Neem me niet kwalijk, meneer!... 't Valt uit me mond... 'k Heb in Indië, toe 'k nog sergeant van de marechaussee was, voor héél wat heete vuren gestaan — 'k ben 't éérst boven op 'n benting geweest, waartegen niemand op durfde — 'k heb niet voor niks de orde op m'n borst — en 'n kapot oor — van 'n kogel die 'r misschien nòg in zit — maar bij zóó'n benting van hersen-pijnbanken — (*tot den bode, die 'n nieuwen stapel binnen brengt*). — Smijt maar bij! 'r Zijn 'r nog meer! — bij zoo'n barricade van levend vergift, van zielebederf en schènding van de openbare orde, voel je je zoo brani, as 'n opgeslokte baars in de maag van 'n snoek!

TOL. Je ben 'r nou toch door, wat brom je dan nog na!

STAAL. Hàrder! 'k Geloof al z'n leven dat de kogel door zooveel geleerdheid inééns — an 't rollen is geraakt.

TOL (*luider*). Je ben 'r nou toch door!

STAAL. Maar hoe! Ten koste van m'n gezondheid, m'n nachtrust! U had vannacht me vrouw moeten hooren, toe 'k bij 'n eind kaars dat ding, dat ding — hoe hiet 't ook weer?.... Edipus! Koning Edipus! — van hoe hiet-ie — van — van.... Sofookluts — hoe verzinnen ze de dievennamen! — toe 'k vannacht bij 'n eind kaars die detective-vuiligheid van bloedschande, meneer, ja bloedschande meneer, en van uitgestoken oogen, meneer, heb motten slikken! Me zoon van zes maanden lei te schreeuwen en te blerren — me dochter van twée hilde de bureu bij mekaar — En dan me vrouw, me vrouw! Die riep om de vijf minuten of 'k na

bed kwam en de kaars uitdee! En 'k was pas op de helft! 'k Zat me zelf en me vrouw en me schreeuwende kinderen te verwenschen...

TOL Commissaris onder dit ministerie houden we niet van....

STAAL ... Neem me niet kwalijk, neem me niet kwalijk! 'k Ben pas om vier uur onder de wol gekropen. Om vier uur. Terwijl 'k om zeven weer dienst had! En die drie onnoozele uren heb 'k niks anders voor me oogen gehad, as de schandalen, de zonden, de gruwelen die vorige ministeries as paddestoelen hebben laten groeien. Nog 'n glas water, asjeblief...

TOL (*inschenkend*). We hebben 'n zware taak, commissaris.

STAAL. Me heele maag is van streek.

TOL. Voor 't welzijn der menschheid.

STAAL. 'k Heb nog geen tijd gehad me te laten scheren!

TOL. Beter een baardige kin dan 'n bedorven gemoed, commissaris.

STAAL. As ik burgemeester was, sapperde...

TOL Commissaris, dat is de derde keer...

STAAL Met uw permissie, sapperde... is geen vloek.

TOL. Commissaris, 't neemt 'r den schijn van aan. Onder dit ministerie moeten alle ambtenaren voorgaan, zelfs de verbasteringen van vloeken mijden! Of wou u beweren, dat 't woord dat u daar voor de derde maal ontviel, 't woord dat met 'n S begint — 'n schóóne beteekenis kan hebben? Nee, niet dieper op doorgaan! Asjeblief niet! En laat me even alleen. 'k Heb nog te werken. We zullen u dadelijk roepen.

STAAL. Zooals u wil. Nog twéé zulke nachten en ze kunnen me vrouw pensioeneeren! Da's niét

te veel gezeid! Nee om de... om de... om de lieve vrede niet. (*af door rechtsche deur*).

VIERDE TOONEEL.

Burgemeester Kunst, Secretaris Tol.

KUNST. Goeienmiddag! Zijn de andre heeren 'r nog niet?

TOL. Nee, burgemeester.

KUNST (*zijn gekleede jas verwisselend met 'n kantoorjasje*). Je neemt me niet kwalijk, secretaris, dat 'k onze conferentie 'n beetje huiselijk opvat — 'k heb de minder goeie gewoonte, als 'k schrijf, m'n pen aan de mouw van m'n jas af te veggen. En daar heeft m'n vrouw bezwaren tegen.

TOL (*lachend*). Ja, ja!

KUNST (*lachend*). Ja, ja! Verleden week nog heb 'k in verstrooidheid 'n licht-grijze colbert met 'n heel spinneweb beteekend! Daar stuift 't geduldigst vrouwtje bij op! De mijne is geduldig, 'n toonbeeld van geduld. Zoo. 'n Sigaar? Daar staan lucifers. (*neerzittend*). Wat zegt u van zoo'n berg tooneelschifturen? We worden belegerd. 'r Gaat geen dag voorbij of ze willen hier onder den náám kunst de gemeente bezoedelen (*op z'n horloge kijkend*). Eén uur, waar zitten de heeren?

VIJFDE TOONEEL.

De vorigen. Bode Jansen.

JANSEN. Burgemeester, heb u 't pakje gevonden?

KUNST. Welk pakje?

JANSEN. Dat mevrouw heeft gebracht — 't ligt op uw bureau — Stalen van den kleermaker, burgemeester — of u dádelijk wou uitzoeken.

KUNST (*ongeduldig*). Heeft dat zóó'n haast! Ga maar, ga maar!

JANSEN. En nièt in de donkere kleuren, most 'k nog zeggen.

KUNST. Ga maar! Ga maar!

ZESDE TOONEEL.

De Burgemeester, de Secretaris.

Wethouder De Wet, Wethouder Stom.

KUNST (*het pakje openmakend*). Da's weer iets voor 'n vrouw! Stoffen voor 'n pak kiezen, als je niet uit 't werk weet te komen. Help 'ns 'n handje, secretaris (*spreidt de stalen op de tafel*).

TOL. Zouen we niet liever eerst, burgemeester...

KUNST. ... Of we niet liever zouen? Je heb makkelijk praten, secretaris, pràchtig praten, gòddelijk praten! Jij ben niet getrouwd — zoodra je getrouwd ben, heb je niet liever te zouen, hahaha! Wat zeg je van dit stoffie? — Lief, hè? — Maar 't màg niet in de donkere kleuren! En als 'k licht neem, zoo'n grijs blokje als dit, veeg 'k in minder dan geen tijd inkt op de mouw, hahaha! 't Huwelijk, secretaris, is 'n uitvinding die...

DE WET... Middag heeren!

STOM. Middag, mijnheer de burgemeester. 't Lijkt hier wel 'n venduhuis.

DE WET. Ja, ja, burgemeester heeft 't druk.

KUNST. Ga zitten, ga zitten! De heeren zijn niet op tijd. En wethouder Pieneman?

STOM. Pieneman is na de paardenmarkt, burgermeester. — 'n Sigaar? — Daar zeg 'k niet nee op.

DE WET. Nou, da's weer zoo'n fijne pannetella as laatst. Zóó fijn hoef ik ze in me winkel niet in voorraad te houden, hèhèhè! Ze zouen ze maar in

stukkies breken, en d'r van pruimen, hèhèhè! Waar of niet, secretaris?

KUNST. Schuif de boeken maar 'n beetje opzij, Stom, als ze je hinderen. Kwart over éénen. Ja, we moeten beginnen. Anders pruttelt de Raad. Zouen we den commissaris van politie 'r dadelijk bij roepen, secretaris, of willen we wachten tot we zoo ver zijn? (*doorzoekt de stalen*).

TOL. Nou, burgemeester, 'k zou 'm nog maar even laten wachten. De man steekt toch óveral z'n neus te veel in!

DE WET. Goed gezeid, secretaris. Daar heb 'k ook nog 'n woordje over te spreken. Gisteren, burgemeester, heeft-ie godbeterme:...

TOL.... 'k Wou er den wethouder van onderwijs beleefd op attent maken, dat zoo'n stopwoord minder gewenscht is.

DE WET (*nijdigjes*). Wat is minder gewenscht?

TOL. De uitdrukking die u daar gebruikte.

DE WET. Burgemeester, heb ik of heeft de secretaris 't woord?

KUNST (*stalen zoekend*). De wethouder van onderwijs heeft 't woord, secretaris.

DE WET. O zoo! Gister heeft-ie mijn dienstmeid bekeurd, omdat ze om half elf — om half elf in den avond, burgemeester — terwijl 'r geen kip op straat was, 'n kleed stond uit te kloppen. Dat heeft geen pas! As 'k wethouder ben, ben 'k geen kwajongen.

KUNST. Waarom doe je 't ook zóó láát?

DE WET. Omdat 'k tot kwart over tien en volk in de winkel gehad heb — omdat me stoep me eigen terrein is, omdat... (*nijdigjes*) Ik as óúdste wethouder hoef door de commissaris-van-politie niet op me vingers getikt te worden!

KUNST. We zullen 't onderzoeken (*legt een staal afzonderlijk*).

DE WET. Ja maar, burgemeester....

STOM. Ik vraag, burgemeester, of 'n bekeuring van de dienstmeid van De Wet op de stoep van De Wet, of op de stoep van de gemeente, dat laat 'k in 't midden, of dat thuis hoort in de vergadering van burgemeester en wethouders?

TOL. Nee, dat hoort 'r nièt thuis.

DE WET. Alles hoort 'r thuis.

STOM. Dat zit! Dat zit!

KUNST (*klopt*). Mijne heeren! Mijne heeren! Mag 'k de heeren verzoeken d'r mond te houden? Zoo, nou verstaan we mekaar (*klopt*). Mijne heeren, ik heb 't noodig geacht om nog even vóór de Raadsvergadering met elkaar te spreken. Zooals u bekend is, heb 'k me veroorloofd en zulks met uw àller instemming, om 't verderfelijk tooneelstuk *Allerzielen* van 'n zekeren ongunstig-bekend staanden *Heijermans*...

DE WET... Nou wou 'k alleen maar opmerken, burgemeester... dat mijn 't woord ontnomen wordt over 'n bekeuring die niet te pàs komt, om ù te laten spreken over ongunstig bekend staande personen, die...

KUNST (*klopt*).... As de wethouder van onderwijs me niet in de rede gevallen was, zou-ie gehoord hebben dat genoemde ongunstig bekende persoon nà 't verbod van 't stuk, waarvan enkel de náám in 't hééle land ergernis gegeven heeft, bezig is ons college in opspraak te brengen. In 'n aantal *paganistische* bladen, mijneheeren, heeft men mijn recht betwist om artikel 188 van de Gemeentewet in toepassing te brengen. Daar is 't niet bij gebleven. Niet alleen dat ons straks in den Raad 'n interpellatie wacht, maar in de laatste veertien dagen heeft de Schouwburgcommissie, ongetwijfeld om uw college en zijn voorzitter te *tergen*, een heele

reeks tooneelstukken van andere éven ongunstig of nòg ongunstiger te boek staande individuën willen doen opvoeren. De commissaris van politie, mijne heeren, aan wien ik opdracht gegeven heb, om deze stukken voor mij te lezen en om informaties in te winnen over de vervaardigers, zal ons zoo dadelijk rapport uitbrengen. Als hoofd van de politie ben ik over het verbieden van tooneelstukken aan niemand, ook aan ù geen verantwoording schuldig, maar omdat de Raad tot heden 'n verderfelijke subsidie aan den schouwburg toestond, en die subsidie bij de interpellatie natuurlijk ter sprake zal worden gebracht, zal 't mij aangenaam zijn, mijne heeren, met u tot eenstemmigheid te komen, want mijneheeren . . . (*zich in de rede vallend*) . . . Stom, doe me 't genoeg en pluk niet zoo an de stalen van den kleermaker! Waar heb je 't grijze blokje gelaten?

STOM. 'k Heb geen blokje gezien, burgemeester.

KUNST. 't Lag 'r toch boven op! Mooi zoo! Nou kan 'k wéér uitzoeken.

DE WET. Burgemeester, u zei daar zoo net, dat u as hoofd van de politie an niemand over artikel . . .

TOL . . . Artikel 188 . . .

DE WET . . . Artikel 188 — dat wist 'k zèlf wel! — verantwoording schuldig is. Daar wou 'k wel wat méér van weten.

KUNST (*ongeduldig*). 't Is zoek! Dan strakjes maar! Heb je 'n gemeentewet bij de hand, secretaris?

TOL. Asjeblief, burgemeester!

KUNST. Zoek u artikel 188 'ns op!

TOL. 188! 188! 188! — Ja, als u niet luistert, is 't niet noodig dat 'k voorlees.

DE WET. Hindert 't ù as 'k me sigaar opsteek?

TOL. 'k Dacht . . .

DE WET . . . U hoeft voor mij niet te denken, secretaris. Daar zorg 'k zelf voor.

TOL (*lezend*). „De politie over de schouwburgen, herbergen, tapperijen en alle voor 't publiek openstaande gebouwen en zamenkomsten, openbare vermakelijkheden en (*schuchter*).... openlijke huizen van ontucht behoort aan den burgemeester. Hij waakt tegen 't doen van met de openbare orde of zedelijkheid strijdige vertooningen.”

DE WET. Da's nièt duidelijk, da's làng niet duidelijk.

TOL (*korzelig*). Wàt is niet duidelijk?

DE WET. 'k Heb 't tegen den burgemeester en nièt tegen u. Ben ù voorzitter of is 't de burgemeester? Ik zeg, burgemeester, dat, dat je op mot passen om je vingers niet te branden, want 'r staat, as 'k 't góéd heb verstaan — góéd verstaan èn de secretaris da's twéé! — de politie over de schouwburgèn, over de schouwburgen is an de burgemeester. We hebben hier maar één schouwburg!

TOL. Mooi zoo!

DE WET. Wat is 'r mooi zoo?

TOL. Ik zeg enkel mooi zoo. Dat mooi-zoo schijnt den wethouder-van-onderwijs te hinderen. De vorige vergadering heeft u ons óók zoo'n half uur opgehouden met niemendalletjes, met rozijnen die geen krenten en krenten die geen rozijnen waren.

DE WET. Voorzitter, ik teeken protest an tegen 'n persoonlijk feit. De secretaris maakt altijd toespelingen op me záák, burgemeester, 'n zaak waarop de heele gemeente trotsch is! Ik vraag: staat 'r schouwburgèn of schouwburg?

KUNST. Wethouder de Wet, *ik* heb alleen te waken tegen 't doen van met de openbare orde of zedelijkheid strijdige vertooningen. De rest is bijzaak.

STOM. Natuurlijk! Herbergen, tapperijen, huizen van ontucht, schouwburgen da's één pot nat.

DE WET. Ik zeg nòg is dat 'r schouwburgèn staat....

KUNST . . . Ja, já, dat hebben we gehóórd. Denk 'r an De Wet dat 't òver half twee is. Alvorens 'k den commissaris van politie doe binnenkomen, mijneheeren, wou 'k u nog meedeelen, dat ik gisteren 'n brief heb geschreven aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche zaken, om 't advies van Zijne Excellentie te vragen over de opvatting die Zijne Excellentie van artikel 188 heeft. Ik heb Zijne Excellentie verzocht mij zoo mogelijk voor tweeën uit den Haag op te schellen.

STOM. Da's 'n pràchtige inval, burgemeester.

KUNST. Ja, al zeg 'k 't zelf, 't was 'n gelukkige ingeving. Als de heeren de massa manuscripten, die naar 'k hoor in alle plaatsen van 't land tot verderf van de natie worden toegelaten en gespeeld, als de heeren die massa enkel aan de bùitenzij bekijken, zullen ze begrijpen, hoe groot onze verantwoordelijkheid is en dat wij tegenover den Gemeenteraad als een rots staan, als 'n door de baren omspoelde rots, wanneer we den moreelen steun hebben van het hoogste gezag. Nee, mijne heeren, néén: „zij zullen het niet hebben, ons oude Nederland! Het bleef bij alle ellende Gods en der Vaadren pand . . .”

TOL . . . (*geestdriftig*), . . . „Zij zullen het niet hebben, de goden van den tijd! Niet om hun erf te wezen, heeft God het ons bevrijd!” (*zacht handgeklap der anderen*).

KUNST. . . We worden dus straks uit Den Haag opgescheld mijne heeren . . .

STOM. Bravo! Bravo!

DE WET. En dan mot u de Minister meteen vragen, of ik geen gelijk heb met schouwburgèn en . . .

KUNST (*schellend*). . . As 'k je 'r gelukkig mee kan maken! . . .

DE WET. 'r Is hier geen sprake van gelukkig

maken, burgemeester, maar van 't uitleggen van de wet. Ze zouden kennen procedeeën tot voor den Hoogen Raad.

KUNST. Dat zouden ze niet, wethouder! In art. 188 sta 'k zoo onschendbaar als de Koningin zelf. 'r Is geen hóóger beroep op *mijn* uitspraak!

DE WET. Ja, as 'r geen hooger beroep is....

ZEVENDE TOONEEL.

De Vorigen, Bode Jansen.

KUNST. Wil je den commissaris verzoeken, bode!

JANSEN. Asjeblief burgemeester. (*Bij de deur*). Denk u an de stalen, burgemeester?

ACHTSTE TOONEEL.

De Burgemeester, De Secretaris, Wethouder De Wet, Wethouder Stom, De Commissaris-van-politie.

KUNST. Willen de heeren me 't genoeg doen mee te zoeken of ze 't grijze blokje niet zien? 'k Had één van de hoeken omgevouwen. Ligt 't niet tusschen de boeken, Stom?

TOL. Dit is ook wel 'n lief ruitje, burgemeester.

KUNST. Daar houdt m'n vrouw niet van.

DE WET. Nou, ik nam dit. Da's degelijk en sterk. Niet te dik, niet te dun.

STAAL. Tot uw orders, burgemeester (*draagt een pak boeken*).

KUNST. Ga zitten Staal, en wacht 'n oogenblikje.

DE WET. Dat neemt zoo gauw geen smet an. En je ken 't laten keeren. Daar let ik altijd op. Eerst an de voorkant dragen. Dan an de achterkant —

as 't gekeerd is. En voor de derde maal stoomen of verven. Daar heb ik 'n agentuur van, burgemeester.

KUNST. Gaat dat?

STOM. Of 't gaat? Wat *ik* hier draag, *is* geverfd. Zoo goed as nieuw, hè?

STAAL. En wat kost dat, De Wet? 'k Heb 'n jurkie van me dochter...

DE WET. Jij hoeft na de bekeuring niet meer in mijn winkel te kommen.

STAAL (*nijdig*). Wel wat — wel wat drommel...

KUNST (*klopt*)..., Tot de orde, mijne heeren. — 't Is geen kwaje keus, De Wet — Tot de orde! — Dat leg 'k apart. — Tot de orde! — Commissaris, 'k heb de heeren al ingelicht. Is 't rapport klaar? Ja? Waarmee beginnen we?

STAAL. Met 't spoedeischende, burgemeester. De schouwburgcommissie heeft in de laatste week aanbidding gekregen van 't Haarlensch Tooneel, om op te voeren De Koopman van Venetië van zekeren Schaakspeer, vertaald door zekeren Burgersdijk — en as we dat niët willen dan Faust van zekeren — hoe hiet-ie? — van zekeren Go-eete en van zekeren Ten Kate. Dan wou 't gezelschap van — hoe hieten de kommedianten? — van Van Eysden uit Rotterdam...

TOL. Mijneer de burgemeester, ik stel voor, éérst de aanvragen uit Haarlem af te handelen.

STOM. Ik ondersteun 't amendement, burgemeester.

KUNST. Dan breng je eerst rapport uit, commissaris, over, over....

STAAL.... Over De Koopman van Venetië. Burgemeester en wethouders van deze gemeente, ik heb dat zaakje gistere-nacht bij de kaars gelezen — 'k mag tusschen haakies wel zeggen, dat 'k in de laatste veertien dagen meer as twee pak stearine in buitengewonen dienst heb verbruikt....

DE WET... Dat ken 'k getuigen — hij heeft ze bij mijn gehaald.

STAAL. De opvoering van dat zaakje, mijnheer de burgemeester, mot 'k beslist afrajen.

KUNST. Waarom, commissaris?

STAAL. Omdat, burgemeester, Cohen en Davids en Augurkjeskruier en zooveel meer ingezetenen, die as fatsoenlijke burgers leven, en niemand 'n stroo in den weg leggen, voor d'r hoofd worden gestooten, in opspraak worden gebracht door 't verhaal zal 'k maar zeggen van 'n koopman die as-die z'n centen van 'n schuldenaar niet krijgen ken, 'n pond vleesch uit die man z'n buik wil snijen.

STOM. Wie is die gèk die dat in mekaar heit gezet?

STAAL. Zekere Schaakspeer, 'n Engelschman.

DE WET. Verwondert me niks van 'n Engelschman. — Na de moord op de Boeren is 'n Engelschman tot alles in staat! 'n Pond vleesch uit iemand z'n buik snijden....

STOM... En dat omdat-ie z'n cènten niet krijgen ken! Dan zou ik voor geleverd brood 'n pond vleesch motten snijden uit de buiken van.... (*wil op z'n vingers gaan tellen*).

DE WET.... En ik, hèhèhè! Dan liep minstens 'n kwart van de gemeente met 'n gat in d'r buik! Hèhèhè! Wat 'n inval!

STAAL. En de slechte praat, meneer de burgemeester, de verkeerde praat, de nonsensikaliteit!... Hier heb 'k 'n stukkie angeschrapt. Daar vraagt die koopman (*lezend*) „Heeft 'n jood geen oogen? „Heeft 'n jood geen handen, geen armen, geen „beenen — alsof we dat niet wèten! — geen ge- „voel, geen begeerte, geen hartstochten? Wordt hij „niet gevoed door 't zelfde voedsel, verwond door „dezelfde wapens, bezocht door dezelfde ziekten —

„asof we dat niet wèten! — genezen door dezelfde
„middelen, warm en koud door denzelfden winter
„en zomer, as een christen?.... As een jood door
„een christen beleedigd wordt, wat moet, naar
„christenvoorbeeld, zijn lijdzaamheid wezen? Wel,
„wraakzucht! Het booze, dat gij lieden mij leert,
„dat wil ik doen...”

TOL. Meneer de burgemeester, ik geloof dat 't
ons as èrnstige mannen niet past om die wartaal,
dat opzetten van jood tegen christen, dat opzetten
van christen tegen jood onder 'n ministerie dat de
liefde predikt, langer aan te hooren.

STOM. 't Is 'n schande! 't Is 'n schande!

KUNST. Neem je blauw potlood is, commissaris.
Zouen we dat èndje èn dat snijden van 'n pond
vleesch uit die buik niet kunnen schrappen, mijne-
heeren?

STAAL. Als u begint te schrappen, burgemeester,
blijft 'r van 't heele zaakje niks over. 't Hangt as
droog zand an mekaar. Op me woord van werachtig,
middenin ben *ik* in slaap gevallen....

KUNST. Dan maar artikel 188, mijneheeren?

TOL. Natuurlijk!

DE WET. En hoe!

STOM. As ik hoofd van de politie was, stelde 'k
'n vervolging in. Hoe dūrven ze den gods dienst
zoo te beleedigen!...

KUNST. Vèrder, commissaris!

STAAL. Jawel! Ja, da's zèker!

KUNST. 't Volgende!....

STAAL. Ja, 't is bàr....

STOM.... Hij verstaat u niet, burgemeester.

KUNST (*hard*). Verder, commissaris!

STAAL. Effen zoeken. — Ah! — F a u s t van
zekeren Gò-eete. Wáár heb 'k 't genoteerd? Sap-
perde.... Neem me niet kwalijk! — Present. —

Da's de historie, burgemeester, van 'n meissie, dat met de hulp van den duivel in eigen persoon, verleid wordt, d'r moeder vergiftigt en d'r kind vermóórdt! — Is 't welletjes? — Ze zoenen mekaar in 'n priëel, dat je 'r náár van wordt — en as de broer, de broer van dat schepsel, dat nog te slecht is voor 'n doorgangshuis, achter 't schandaal komt, dan roept-ie — waar heb 'k me teekentje? — wat drommel waar staat 't? — dan roept-ie: Margaretha, je ben... (*fluistert den burgemeester en om beurten den anderen iets in 't oor.*)

DE WET. Dat ken 'k nièt gelooven, burgemeester!

STAAL (*geeft hem 't boek*). Asjeblief! (*het boek circuleert*).

TOL. Ik moet zeggen, mijnheer de burgemeester, dat 'k verslagen zit en diep ontroerd ben over zooveel bederf in den tijd.

KUNST. We zouden met 't blauwe potlood....

STAAL (*opgewonden*). 't Bláuwe potlood, burgemeester, 't blauwe potlood helpt geen zier! 't Wordt je groen en geel voor je oogen, terwijl je leest! Asjeblief, hier heb je 'n brok, dat in de hèmél speelt en waar onze Lieve Heer zèlf op de planken komt.

DE WET. Dat kàn niet!

STOM. Nee, commissaris, nòu overdrijf je.

TOL. Brengt 't gespuis onzen Lieven Heer — in den hèmél — op de planken?

STAAL. Wil je hooren! Nou spreekt de Heer....

„De mensch moet steeds door werkzaamheid ontwikkelen; de rust verslapt, maar daarnaar hunkert hij: dies geef ik hem 'n metgezel terzij, die duivel als hij is, hem drijven moet en prikkelen.” Meer zeg ik niet. Da's in 't ding F a u s t... (*een algemeene stilte*). Willen de heeren nòg meer weten?

TOL. Artikel 188!

DE WET. Artikel 188!

STOM. Artikel 188!

KUNST. Dan is ook dit godslasterend stuk verboden.

STOM. Enkel verboden, burgemeester? Doet u 'r niks méér tegen? Vergeet u dat ook 't ànder deel van de bevolking rèchten heeft? Wanneer er een zekere Juni-gebeurtenis in het zicht is, dan sta ik voor niets in! Enkel verbieden, foei!

STAAL. Ik zou ze bekéúren — ik zou ze voor den rechter sléépen!

DE WET. Bekeuren! Bekeuren! Hij staat met bekeuren op en gaat met bekeuren na bed! Wat win jij met 'n bekeuring? Jij heb gisteravond mijn dienstmeid bekeurt op me èigen stoep bekeurd! — Hèhèhè! — Jij bekeurt as 'n dolle stier!

STAAL. Dat mòst 'k, wethouder, dat most 'k tot me spijt.

KUNST. Nou, commissaris, je had wel 'n beetje door de vingers kunnen kijken, Wethouder De Wet is geen kwaadwillige....

STAAL. Ik kon niet studeeren, burgemeester, terwijl ze an 't kleedenkloppen waren. Toe heb 'k eerst — voor de belangen van de gemeente — ik zat bij me kaars — beleefd verzocht nièt te kloppen, en toe (*de telefoonschel gaat over. Een plechtig zwijgen*).

KUNST. Intercommunaal! Intercommunaal! Mijne heeren, Binnenlandsche Zaken....

STOM. 't Ministerie...

STAAL. Zal ik even vragen, burgemeester? (*luistert aan den toestel*) Hallo? Ja? (*verheugd*) Ah! — Burgemeester, 't Ministerie van Binnenlandsche zaken! (*Allen staan eerbiedig op; de burgemeester trekt zenuwachtig zijn kantoorkasje uit, schiet snel in de gekleede jas, snelt op den toestel toe, luistert*

met verruht gezicht) Hallo! Jawel, Excellentie! (*buigt diep. De anderen buigen in reflex mede*). Ja, met den burgemeester, Excellentie (*buiging*). Ja zeker Excellentie. O, is u pas uit Brussel terug? (*luistert*).

DE WET (*fluisterend*). Wat zegt-ie burgemeester?

KUNST (*trapt ongeduldig met een voet achteruit, om hem tot zwijgen te manen*). Dus mijn opvatting van artikel 188 is juist, Excellentie? Voortreffelijk, zegt u, Excellentie? O, u is wèl vleierend! (*diepe buiging, welke door de anderen mede gebogen wordt*.) Heeft u nog 'n oogenblikje, Excellentie? Ja? — We hebben nog aangeboden gekregen 'n stuk, waarin 'n joodsch koopman aan 'n schuldenaar, Excellentie, 'n pond vleesch uit z'n buik wil snijden! Wat zegt u? — Klassieke plunje? — (*zich snel omkeerend*) Zijne Excellentie zegt klassieke plunje, mijne heeren! (*weer luisterend*.) Uitstekend, Excellentie! En dan nòg 'n stuk, Excellentie, van 'n meisje, dat 'r mama vergiftigt, 'r kind vermoordt — in datzelfde stuk, Excellentie — 'k schaam me bijna 't u te rapporteeren — wordt de Heer, in den hèmél, sprekend ingevoerd. Verbieden? Laat u ons vrije hand? (*buiging*). Ja Excellentie, wij zullen artikel 188 handhaven! Slechts over onze lijken heen zullen ze er aan tornen! Wat zegt u? Mogen we Buitenlandsche zaken — excuseer Binnenlandsche! — wat zegt u? — Buitenlandsch, Binnenlandsch 't zèlfde? — héél goed, hahaha! — mogen we u op uw eenzamen post zoo dikwerf opschellen als 't in 's lands belang noodzakelijk is? Daar zal 'k graag gebruik van maken, Excellentie. Uw dienaar, Excellentie, uw Dienaar! (*wrijft zich vergenoegd de handen. Plechtig zwijgen. Langzaam gaat hij zitten*). Mijne heeren, de zitting duurt voort. Zijne Excellentie zendt Zijne beleefde groeten aan 't Dagelijksch Bestuur

dezer gemeente. (*Zij buigen allen*). Die twee l'orren zijn geketst, commissaris. Verder.

STOM. Is 't wel noodig, burgemeester, om nòg meer te hooren? Zouen we 't niet aan den commissaris-van-politie overlaten?

KUNST. Mijneheeren, ik heb 't vólste vertrouwen in onzen uitstekenden commissaris, die zooveel nachten voor het welzijn der gemeente geofferd heeft, maar bij de interpellatie, die ons in den Raad wacht, dient ons heele Dagelijksch Bestuur solidair te zijn en behoorlijk onderlegd. Commissaris...

STAAL... Ingekomen het verzoek van de schouwburgcommissie, om door 't komediantengezelschap Van Eysden uit Rotterdam te laten opvoeren het stuk *Monnevane* van zekeren Maurits Matterlink.

KUNST. 'n Beetje vlugger, commissaris!

STAAL. Burgemeester, ik mot eerlijk bekennen, dat 'k 'r niet goed mee voor den dag durf te komen. Da's 'n krimineel stuk, onkuisch, gemeen, allerliedelijkst! As sergeant van de marechaussee in Indië zou 'k 't me manschappen niet hebben voorgelegd, nee, om de donder niet... Neem me niet kwalijk! — Stel je de onzedelijkheid voor, burgemeester! 'n Juffrouw met niks an, met geen corset an, met geen flanelletje an, met geen kousen an, met geen hèmd an...

TOL. Burgemeester, ik protesteer tegen de táál van den commissaris van politie. Ik vind 't meer as ergerlijk, dat 'n commissaris...

DE WET. Dáár most 'n bekeuring voor bestaan!

STOM (*met de vingers in de ooren*). Ik heb niet geluisterd.

KUNST. Commissaris, 'k wou je beleefd verzoeken, nièt op die manier voort te gaan.

STAAL. Tot uw orders, burgemeester... Nee, met niks an, 'n juffrouw héélemaal...

KUNST (*driftig*). Ophouen, ophouen, commissaris! We zijn niet benieuwd naar de bijzonderheden.

STAAL. Dan mot u dat eerder zeggen, burgemeester.

KUNST. 'k Zeg 't al tweemaal.

DE WET. 'k Mot haast aannemen, burgemeester, dat de commissaris ons 'n beetje ongepast voor de mal zit te houen, want al is de tijd verdorven, al is 't tooneel 'n kanker in de maatschappij, dan geloof 'k nòg niet, dat ze zóó iets schandelijks in andere plaatsen hebben toegelaten.

STAAL (*die met de hand aan het oor gretig heeft zitten luisteren*). Burgemeester, dàt mag 'k niet laten passeeren! — Waar staat me teekentje? — Asjeblief! Boter bij de visch! — Bladz. 19: „Doch ten teeken van overwinning en van overgave eischt hij dat zij alleen kome — nou zit me 'n krop voor me keel — *ik* ben 't niet die 't zegt, da's die Mätterlink! — „dat zij alleen komen en dat zij naakt zij onder haren mantel.” — Nou? — In 't heele bedrijf babbelt ze zoo bij 'n soldaat!

STOM. En?

TOL. En niks!

DE WET. Daar zit 'k kròm van, burgemeester.

KUNST. Ik ook. (*een lange stilte*).

STOM. Waarom doen we as 'n kudde schapen? Artikel 188 en basta!

KUNST. Ja, ik ben óók bereid artikel 188 te zeggen, maar als we zóó doorgaan, met alles te weigeren, doen we dan niet 'n beetje...

TOL. Burgemeester — wou ù dat...

KUNST.... Wees nou is stil, secretaris. Ik ben niet van gister. Je blauwe potlood, commissaris, (*luidder, daar Staal hem niet verstaat*). 't Blauwe potlood! Wat staat 'r op bladzijde 19?... „Eischt hij, dat zij...

STAAL. „Alleen kome en dat ze h-m-h-m zij onder haren mantel”.

KUNST. Daarvan maak je, commissaris: „dat zij met haar moeder kome...

STAAL. Ze heeft geen moeder!

KUNST. Kan me niet schelen!... „dat zij met haar moeder kome, en dat ze warm aangekleed zij onder haren mantel”.

STAAL. Ja, dàt zou kennen, maar die komedianten, burgemeester, ken je tòch niet vertrouwen.

DE WET. Dan mot 'r bij staan, dat burgemeester en wethouders zich voor en tijdens de opvoering zullen overtuigen, of de orders zijn opgevolgd.

STOM. Accoord! Zoo geven we meteen an andere gemeentebesturen 'n les, waarvan ze zullen opkijken.

STAAL. Burgemeester, 'k zit met blauw te werken, maar 'k stuit telkens. Al klee je d'r nòg zoo warm: 't is 'n getrouwde vrouw, en die hóórt niet in die tent. En 'n malle praat, burgemeester! — Waar staat me teekentje? — (*leest*). „Hierheen Vanne, stijg op te midden van de bloemen! Ook *ik* heb bloemen om 't leven te begroeten! Ook *ik* heb leliën en rozen en laurieren, om den roem te kronen!” — (*houdt op, kijkt de geblufte hoorders aan*).

DE WET (*krijgt 'n proestbui*). Hèhèhè!

TOL. Mooi zoo!

DE WET (*valsch*). Wat nou weer, mooi zoo?

TOL. U houdt de discussies op, met uw gelàch, meneer De Wet!

DE WET (*vinnig*). Meneer de Voorzitter...

KUNST (*klopt*). Mijneheeren, mijneheeren! Ik stel voor, ook dit stuk... hoe heet 't, commissaris?

STAAL. Jawel, burgemeester.

KUNST. Ik vraag, hoe 't heet?

STAAL. O! Mánnevonne van Matterlink... Mannevonne!

KUNST. Is u vandaag zóó hardhoorend, commissaris?

STAAL. Heelemaal niet, burgemeester.

KUNST. Ik stel dan voor, mijneheeren, om ook dit stuk, dat blijkbaar door 'n waanzinnige geschreven is, te verbieden. — Niemand 'r vóór? — Dan wilt u wel zoo vriendelijk zijn, commissaris, om aan die Rotterdamsche komedianten mee te deelen, dat ik dit stuk op gronden van zedelijkheid verbied. (*De telefoonschel gaat over*) Wil u even luisteren?

STAAL (*luistert aan den toestel*). Hallo! Burgemeester, 'k gelóóf Binnenlandsche Zaken! (*de burgemeester loopt op de telefoon toe*).

KUNST. Jawel, Excellentie? Wat zegt u, Excellentie? (*nijdig*) 'k Heb nou geen tijd, schat! (*Schelt af. De schel gaat driftig over. Opnieuw praat hij in bedwongen ruzietoon.*) 'k Zeg je toch dat 'k geen tijd heb, schat! Ja! 'k Héb 'n stof uitgezocht! Mot dat nóu? — 'n Grijs ruitje! — En waarom wil jij geen grijs? — 'k Heb geen tijd meer, engel! (*Schelt af, de bel gaat wéér driftig over. Zich kwaadaardig inhoudend, luistert hij nog eens*) 'k Zeg je toch dat 'k zitting heb! Dan moet de kleermaker van avond komen! De hond, wat nou van den hond? 'r Is hier in 't stadhuis geen plaats! Dan zal 'k 'm over den looper dra gen, lieveling! Nee, waarachtig, 'k heb geen tijd meer! (*Schelt af, gaat zitten. De schel gaat weer over.*) Stom, wees zoo vriendelijk en zeg dat 'k na de secretarie ben gegaan.

STOM (*voor den toestel*). Mevrouw... Mevrouw... (*tot den burgemeester*) Ik kom niet an 't woord! (*in den toestel*) Mevrouw... Mevrouw... U spreekt met Stom!... (*hij geeft het op*).

KUNST. Dank je wel, Stom. Dank je bijzonder. Mijneheeren, de zitting duurt voort. Commissaris...

STAAL. Verzoek van de *Koninklijke Vereeniging* „Het Nederlandsch Tooneel", om Woensdag over

àcht dagen op te mogen voeren, òf Koning Ediepus van zekeren Soofokluts, vertaald door zekeren Vondel, òf De getemde Feeks van denzelfden Schaakspeer van wie wij daar net 'n stuk hebben verbooiën.

KUNST. 'n Beetje vlugger, commissaris, 't is kwart voor tweeën.

STAAL. Ja, een van tweeën. Over dat Koning Ediepus hoeven we niet 't tiende van 'n woord vuil te maken...

KUNST. Ho, ho! Je heb 't toch over de Koninklijke, commissaris?

STAAL. Ja, over de Koninklijke, burgemeester!...

KUNST. ... Diè zal toch geen zedenbedervend vergif voorzetten?

STAAL. (*dristig*). ... Die is 't èrgste, heeren! In dat smaadstuk, in dat schàndestuk, heeft 'n zoon z'n eigen moeder.... (*fluistert om beurte de wethouders in 't oor*).... Ja, da's Koning Ediepus! Van de Koninklijke!

DE WET. As ze dáár in Den Haag achter komen, zal 't mòt geven. Ik zou niet graag an me vrouw durven oververtellen wat 'k hier in minder as 'n kwartier heb gehoord, 't Is zonde! 't Is schande!

STOM. 't Is beestig! We moesten de schouwburgen maar héélemaal sluiten!

KUNST (*ontroerd*). As je pas op den Burgerlijken Stand zès paar gelukkig heb gemaakt, dan weet je niet hóé je 't op de wereld heb, as je ineens zooveel misdadigheid hoort! En dat van de Koninklijke! Die 't voorbeeld moest geven! (*bewogen opstaand, heftig op en neer loopend*) 'k Ben 'r van ondersteboven, mijneheeren. 'k Ben 'r kapot van! 'n Moeder... 'n Zoon.... 'n Zoon... 'n Moeder! Waar zijn de grenzen!... Zijn de zeden van onzen tijd

niet hartverscheurend? (*bij de boeken*). Die stápel, die berg onkruid op tafel, mijneheeren, is als 'n verzameling giftige adders, die de gruwelijke tongen rekken naar de zeden, de openbare orde onzer maatschappij! (*doet eenige stappen en blijft voor 't venster stilstaan.*) Maar ze zullen ons niet hebben! We zullen ze weerstaan. Al komen ze met duizenden op ons toe, de verkrachters dezer stad, om onze beginselen op te eischen... (*plechtig de hand in zijn vest stekend*)... dan zullen we als wijlen Pieter Adriaanszoon van der Werff, een van de grootste burgervaderen van dit land, dan zullen we in de benarde veste tot antwoord geven, wat ook hij aan twijfelaars en belagers tot antwoord gaf: „Eer den linkerarm te zullen opeten, dan de stad overgeven en zich van den rechterarm te zullen bedienen om haar te beschermen, of als 't nee p in brand te steken en te verlaten”... (*gaat bewogen zitten, hangt de amtsketen om*).

TOL. Als secretaris van deze gemeente, meneer de burgemeester, moet 'k in aansluiting op wat u daar zoo voortreffelijk heeft gezegd, verklaren, dat 'k sinds dit uur ben te weten gekomen, dat 'k van 't gebruik van den door den gemeenteraad gesubsidieerden schouwburg geen kennis meer heb, dat 'k niet met den tijd ben meegegaan, en daarvan zeg 'k op dit punt gelukkig! Ik noem wat 'k gehoord heb in één woord verschrikkelijk! Ten opzichte van 't christendom, zooals dat bestaat naar de belijdenis, zijn zulke stukken schëndstukken van de éérste letter tot de láátste, dat 't 'n gruwel is! Is dit de heerlijke vernieuwing en herschepping, die de wereld aanschouwd heeft ten gevolge van de prediking van het Evangelie door de Apostelen? Dan vraag ik, waar ons dagelijksch bestuur bij mij hoog staat

aangeschreven — geen enkel woordje wensch ik ten nadeele van die mannen te zeggen — ik heb voor hunne personen niets dan lof — maar dan vraag ik toch hoe het mogelijk is te zeggen, dat die stukken als zoodanig de eer van het Christendom niet aanranden ¹⁾, de eer van het Christendom, mijneheeren....

DE WET. Burgemeester....

TOL. ...Ik ben nog niet klaar, burgemeester....

DE WET. Ik wou alleen opmerken, dat as de secretaris alles an òns vertelt, 'r straks voor de Raad niks overschiet, hèhèhè!

TOL. Dat zijn mijn zaken. Ik heb in den Raad

¹⁾ Ter voorkoming van de immer-onaangename beschuldiging van plagiaat en méér nog om den schijn weg te nemen, als zoude ik met deze Scherts de perken van het geoorloofde te buiten gaan, wijs ik er op, dat des heeren Tol's speech eene verzachting en tempering is, van een andere, wáárlijk gesprokene. In zeker officieel Raadsverslag staat nl. woordelijk dit:

....„Ik ben te weten gekomen, dat ik van 't gebruik van den Schouwburg geen kennis meer heb, dat ik niet met den tijd ben medegegaan en daarvan zeg op dit punt: gelukkig! Ik heb gelegenheid gehad met „Kleine Menschen” kennis te maken en ik heb er mij toe gezet om dat stuk door te lezen, maar ik wil welerkennen, dat mij dat inspanning heeft gekost, want om dat te eten van het begin tot het eind... ik noem het in een woord: verschrikkelijk! Ten opzichte van het Christendom, zooals dat bestaat naar de belijdenis van Jezus Christus en Dien gekruist als Zone Gods, gekomen om zondaren zalig te maken, is „Kleine Menschen” een schendstuk van de eerste letter tot de laatste, dat het een gruwel is. Is, wat hier voorgesteld wordt, de vrucht van het Christendom?....

„Is dit de heerlijke vernieuwing en herschepping die de wereld aanschouwd heeft ten gevolge van de prediking van het Evangelie door Jezus en de Apostelen? Dan vraag ik, waar ons Dagelijksch Bestuur bij mij hoog staat aangeschreven — geen enkel woordje wensch ik ten nadeele van die mannen te zeggen en ik heb voor hunne personen niets dan lof — maar dan vraag ik toch, hoe het mogelijk is te zeggen, dat dat stuk als zoodanig de eer van het Christendom niet aanrandt? Dat is mij een raadsel!”.... Men ziet ik heb mijn secretaris Tol als een lam laten spreken! S. F.

niet de gewoonte in m'n woorden te blijven stèken.

DE WET. Hèhèhè! Daar zit 'm juist de kneep. Jij ben altijd zoo lang van stof. Minstens 'n kwart van de handelingen staat op jouw naam!

KUNST (*klopt*). Tot de orde, mijneheeren! Stil nou, secretaris! Ik stel voor de bijeenkomst op te heffen en even te pauzeeren vóór we naar de raadszitting gaan.

STAAL. En dat àndere stuk, burgemeester?

STOM. Nee, we hebben 'r onze bekomst van.

STAAL. Ook dan maar weigeren?

KUNST (*ongeduldig*). Van wie? Van wat?

STAAL. Dat àndere stuk van de K o n i n k l i j k e ?
Net 't eenige ding, dat 'r mee door kan.

STOM. 'r Kan niks mee door!

STAAL. 'k Heb 'r wèl om gelachen! Da's waar! Toe me vrouw me in de afgeloopen nachten, terwijl 'k bij de kaars zat, me zoo rauw op me dak kwam, burgemeester, heb 'k 'r aardigheid in gehad sommige brokken voor te lezen! Hahahaha! 't Heet De g e t e m d e f e e k s. De historie van 'n wijf, kwaadaardig as 'n spin, die zich niks door d'r man laat zeggen, hahaha! — en die as 'n mirakel getemd wordt.

DE WET. Op 't tooneel kan 'm dat glad zitten...

KUNST. Hahaha! Hoe heet die knàppe man?

STAAL. Petrukio, burgemeester! Dàt heb 'k me vrouw vannacht nog gezeid (*leest*): „Gij fronst het voorhoofd niet, ge kijkt niet donker, bijt niet zooals een feeks doet, op de lip, gij hebt geen lust in vinnig tegenspreken, maar uwen echtgenoot boeit gij allerliefst met vriendlijk-zacht vertrouwelijk gesprek”... Hahaha! Is ie goed heeren?

KUNST. Hahaha! Ik geef die Petrukio honderd gulden als ie straks kans ziet mijn hond over de looper in mijn huis naar binnen te nemen... (*algemeen gelach*).

STAAL. Ook artikel 188, burgemeester?

KUNST (*ernstig*). Strijdt die Getemde Feeks tegen de openbare orde, commissaris?

STAAL. Nee, burgemeester.

KUNST. Strijdt die Getemde Feeks tegen de zedelijkheid, commissaris?

STAAL. Nee, burgemeester. 'k Zou haast zeggen, dat alle vrouwspersonen 't mosten zien.

KUNST. Dan zullen we stemmen. Voor of tegen De Getemde Feeks, Stom?

STOM (*aarzelend*). Vóór.

DE WET. Nou, ik zal óók maar vóór zeggen, om niet altijd tegen te stemmen.

TOL. Tegen.

KUNST (*na eenig denken*). Blanco! — Twee vóór, één tegen, één blanco. Dan kunt u aan de Koninklijke Vereeniging mededeelen, commissaris, dat 'r bij ons geen redenen bestaan, om 't stuk vooralsnog te verbieden. Bij tweeën. Verlangt nog een van de heeren 't woord? Niemand? Dan....

DE WET. Burgemeester, gisteravond heeft de commissaris-van-politie mijn dienstmeid op mijn terrein....

TOL. Mooi zoo!

DE WET. Secretaris, as je nog ééns mooi-zoo roept, terwijl ik 't woord heb....

TOL. Ik zal zooveel keer mooi-zoo roepen, als 'k wil....

DE WET (*nijdig met de hand op tafel slaand, dat de stalen naar den grond stuiven*).... Dat zal u niet! Dat zal u nièt!

TOL (*met een gebaar naar de stalen*). Mooi zoo!

KUNST (*kloppend*). Mijneheeren, de vergadering is gesloten. Ik zeg gesloten! En nu ze gesloten is, constateer 'k tot mijn leedwezen, dat De Wet weer prettig heeft huisgehouden onder de stalen.

TOL. Kan ik u helpen?

KUNST. Nee, gaat u maar! Ik dank de heeren wel.

STOM. Tot straks, burgemeester.

NEGENDE TOONEEL.

De Burgemeester, Mevr. Kunst.

KUNST (*sorteert met 'n bedenkelijk gezicht de stalen*).

Mevr. KUNST. Goeien middag. Ik zeg goeien middag! Kon je geen antwoord geven?

KUNST. 'k Kan toch niet ruiken dat je binnen komt!

Mevr. KUNST. 'k Zou wel willen weten, wat jij wèl kan ruiken! (*een stille*). Natuurlijk nog geen staal uitgezocht?

KUNST. Wat drommel me kop staat 'r niet na! 'k Heb haast geen tijd gehad koffie te drinken!

Mevr. KUNST. 't Is toch àkelig zoo'n drukte!

KUNST (*opstuiwend*). As je me niet gelooft!

Mevr. KUNST. Je gelooven? D'r voert hier niemand wat uit. Jij niet en de anderen niet! De bode staat romannetjes te lezen — as je voorbij de secretarie komt, kletsen ze zóó dat de deur 'r van dreunt — en jij... 'k hoef maar na de tafel te kijken!

KUNST. Heb 'k niet zès paar vanmorgen getrouwd?

Mevr. KUNST. Je ziet 'r bleek van! Zes paar vrouwen! 't Is om 'r bij neer te vallen! 'n Lesje opdreunen. Mekaar volgen, gehoorzaamheid, zoo-geef-mekaar de-rechterhand... As ze jóú kenden, zoos ik je ken, liet niemand zich door jou trouwen.

KUNST. 'k Zal maar denken: „wordt vervolgd”. 'k Ga na de Raad.

Mevr. KUNST. Je gaat nièt na de Raad, vóór je 'n behoorlijke stof heb uitgezocht!

KUNST (*ongeduldig*). Dat hèb 'k gedaan!

Mevr. KUNST. Wel ja, 'k zou 'n beetje schreeuwen, slachtoffer! Wou je dáárvan 'n pak? 'k Denk 'r niet an!

KUNST. Bonjour!

Mevr. KUNST. Frits! Versta je me niet, Frits! As je dien smérigen hond wéér durft meebrengen, dien hond met z'n haren en z'n modderpooten, dan voer 'k 'm balletjes met antipyrine!

KUNST (*ingehouden woedend in de deuropening*). Weet je wat jij ben? Jij ben 'n feeks, 'n feeks, 'n feeks!

Mevr. KUNST. Wat zeg je daar? Wil je dat sivoeplee herhalen?

KUNST. 'n Feeks, 'n feeks, 'n feeks!

TIENDE TOONEEL.

De vorigen. Staal.

STAAL. Burgemeester... O, pardon!

KUNST. Nee, blijf maar! Wat is 'r?

STAAL. Burgemeester, 'k heb aan de schouwburg-commissie getelephoneerd, dat we álles afkeuren, behalve De Getemde Feeks!

KUNST. Ja, De Getemde Feeks — da's goed — da's best!

STAAL. Anders nog wat, burgemeester?

KUNST. Nee, dank je.

ELFDE TOONEEL.

De Burgemeester, Mevrouw Kunst.

Mevr. KUNST. Wat gaan jullie hier opvoeren?

KUNST. Dat heb je gehoord.

Mevr. KUNST. Wel zeker! Meneer de burgemeester staat z'n eigen vrouw, in de deur, voor feeks uit te schelden, dat iedereen 't hooren kan, iedereen in de bodenkamer, iedereen op de secretarie,

ieder raadslid — de burgemeester schelt z'n vrouw voor fééks, waar 'n commissaris-van-politie, met 'n zoo ongunstig voorkomen bij staat te lachen — en voor comble, voor comble wil-ie me in den schouwburg belachelijk maken... (*met den hamer kloppend*). Daar gebeurt niks van, daar gebeurt niemendal van!

KUNST. Zoo? Gebeurt daar niemendal van? Belet, 't as je kan.

Mevr. KUNST. Dat zàl 'k! 'k Waarschuw je dat ik met Elisabeth en met Mevrouw Staas en met Mevrouw Willemsen en met Jeannette en met de dienstboden, de orde in den schouwburg zóó zal verstoren, dat jij nog belachelijker zal worden, dan je 't al ben.

KUNST (*onrustig*). Dat zul je laten. *Ik* heb blanco gestemd.

Mevr. KUNST. Wou jij je vrouw compromiteeren? 'n Vrouw, die jouw nukken mot verdragen? 'n Vrouw, die zich niet verdedigen kan! (*begint te huilen*). 'n Vrouw die je kousen stopt, je...

KUNST. Schei uit, Christien! D'r kan elk oogenblik iemand binnen komen!

Mevr. KUNST. Verbie je 't, of verbie je 't niet?

KUNST. Schei uit. Daar is de bode!

Mevr. KUNST. Verbie-je 't?

KUNST. 'k Zal 'r over denken....

Mevr. KUNST. Over dènken? Als 'r één advertentie in de krant komt, loop 'k dadelijk met de kinderen na me moeder, en in den schouwburg krijg je zoo'n spektakel, zoo'n herrie, zoo'n geweld.... Versta-je? Begrijp-je?...

KUNST. Ssst! Ssst! Schreeuw niet zoo hard! Ze staan te luisteren!

Mevr. KUNST. 'k Zal nog hàrder schreeuwen, 'k zal 't heele stadhuis...

TWAALFDE TOONEEL.

De v o r i g e n . S t a a l .

STAAL. Burgemeester...

Mevr. KUNST. Commissaris, me m à n heeft je wat te zeggen.

STAAL. Tot uw orders!

Mevr. KUNST. Nou dan Frits — Fritslief!.....

KUNST. Ja, schat. Commissaris, je mot toch maar an de commissie telephoneeren, dat de opvoering van De G e t e m d e F e e k s nièt door kan gaan.

STAAL. Niet door kan gaan, burgemeester? En.....

KUNST. Née, commissaris. 'k Heb daar zooveen, als hoofd van de politie, als h ó ó f d , bericht ontvangen, dat de o p e n b a r e o r d e è r n s t i g bedreigd wordt, als *ik* voet bij stuk hou. 'r Is 'n getal ingezetenen, die...

STAAL. Dus?

KUNST. Artikel 188! (*nijdig*) Artikel 188! Vlug telephoneeren, v ó ó r 't in de krant raakt... (*Staal af*).

Mevrouw KUNST. Frits, nou ben je 'n è n g e l . Nou krijg je vanmiddag lipjes en keeltjes en worteltjes...

KUNST (*gebelgd*). Ik blief uw lipjes en keeltjes niet, mevrouw...

BODE JANSEN. Burgemeester, de interpellatie zal beginnen. (*De burgemeester af. Mevrouw gaat voor 't schrijfbureau stalen uitzoeken*).

A'dam 22/27 Maart '05.

OPEN BRIEF AAN JHR. DR. E. TEIXEIRA DE MATTOS.

Geachte jeugdvriend — vriend van de en mijner persoonlijke jeugd — nu ik toch aan het epistel-lanceeren ben en nog geen week geleden zoo uitermate genoegelijk 'n woordje met Kuiper (helaas: wiè maakte er Kuiper van?) sprak, vermeen ik de leeken-discretie te mogen vermoffelen. Ongepast en onvertogen van houding was ten allen tijde het individu, dat zich mengde in aangelegenheden van wetenschap en studieuze onderzoeking. Maar de blaaskakerij blééf van alle geslachten — het onze is er niet op vooruitgegaan. We blaaskaken ijverig in zake kunst, politiek, zeden, overtuiging, we blaaskaken zoo danig dat wij elkanders wezenstrekken waarschijnlijk niet zouden herkennen, als we één simpel moment onze kaken inert lieten — we zitten vastgebakken aan den schijn onzer zielen, gelijk een varkens-blaas, om de woordkoppeling aan te houden, aan een zieligen schijn, schijn van volgrooidheid, robustheid, massieven inhoud, dewelke geen stoot kan verdragen... Waarom zou ik dan niet blazerig kaken op een terrein, dat de medische kringen nijdig bespinnen? Ik doe wat des tijds is en alleenig driest lijkt door de vlucht der rotatiepers. Ik doe wat ik niet doen móést, daar een nadenkend

man tochtige hoeken mijdt en een wijsgeerig auteur geen medisch-theoretische stelling beknabbelt — tenzij binnenshuis bij de thee.

Gij hebt, amice, een welverzorgd boekske geproduceerd Over bescherming en Verpleging van Jonggeborenen, dat ik onder vreugdevolle omstandigheden las. Mijn infame blaaskakerij brengt mij evenwel in aarzelende oppositie. „Wij moeten” —, redeneert gij ongeveer: „de sterfte onder zuigelingen bestrijden door zuigelingenklinieken op te richten en daaraan minnen te verbinden, wier moedermelk het behoud voor zwakke en zieke zuigelingen zijn zal of zijn kan.” Er gaat niets boven natuurlijke melk, zegt gij. Blaaskaak Falkland is dit met u eens. Máár. Zonder maar zou ik kunnen eindigen en 'k heb wel 'n d o z i j n maren, onaangename maren, zelfs hâtelijke maren en een maar waaraan ook mijn vriend Kuyper te pas komt. Je ben nu eenmaal minister om als Kop van Jut te dienen.

M a a r I.

Wát is een min? Een min is een moeder, die met haar zog poogt te verdienen. Ik heb er goddank geen gehad. Het lijkt mij leelijk, wreed, afschuwelijk moedermelk te kóópen. Zoo wonderlijk-schoon een kind aan de moederborst is, aan de borst van de *eigen* moeder, zoo afstootend schijnt mij het andere: 't kind dat door zijn meerderen welstand melk slurpt, melk van 'n verdrongen kind. Ik geloof, amice, dat deze visie niet van sentimentaliteit is vrij te pleiten en dat uwe utiliteits-redenen zich hiertegen spottend schrap zetten. Niet waar: eene kèrngezonde vrouw heeft dikwerf melk voor twee — er worden tweelingen geboren — de wetenschap leert dat duizend gram goede moedermelk $7\frac{1}{2}$

kilogram kind doet gedijen — dat Schlossmann in Dresden eene min zag, die 3100 gram zog per dag gaf, enz...

En tòch bezorgt mij deze correcte wetenschap de aandoening eener slaapzware hallucinatie. Bengelt er geen bokkepoot van onder het statistiekenkleed? Grunnekt er niet ergens 'n logge lach, 'n lach met sater-echoën? Zijt gij er zeker van dat de baardige Duvel, de Duvel-zèlf met 'n staart als 'n modderige straatbezem en oogen als paars-sputterende sintels, geen tróúwe bezoeker is van ziekenhuizen, anatomische lessen en nimmer de messen hanteerde bij 'n onnoozele *sectio cadaveris*? Amice, *ik* heb 'm herhaaldelijk gezien, 'm, hèm, den barren sinjeur, den roodlokkigen zielendief, den infernalen schobbejak, wiens grijnzende bek van oor tot oor splijt, als 'n schunnigheid 'm kietelt; 'k heb 'm gezien honderd, duizendmaal en op eerwaarden handslag betuig ik u dat-ie verfijnder smeerpip is dan de brave opera-mephisto, die voor mij en voor u en voor anderen misschien smaaklijker type gewerd dan 'n Faustus en 'n Greta-met-de-vlecht (want nu we tòch over zuigelingen praten: bevalt ù die vlecht tot het Einde bij 'n vrouw die gezoogd en gedood heeft?) Ja, ik heb 'm zóó gezien, zoo pertinent en van dichtbij, dat 'k z'n facie zou kunnen teekenen met wit en zwart krijt: 't is gelogen dat-ie kikvorschen lokt. 'k Heb 'm gezien als 'k van medische studenten vernam, die proefnemend kiezen trokken en langs de ziekenhuisbedden togen en in de snijkamers den voorraad bewerkten. En nu ook in úw boekje aanschouwde ik 't gegrijns van z'n tandloozen bek... Niet gij, amice, zijt responsabel voor opdringend, vlegelachtig gezelschap. Uw gemoed is zuiver bewogen, uw stem draagt sympathische klanken, uw blik (schoon dan

gekant tegen *farine lacté* in blik) speurt prijenswaarde zaken...

Maar II.

de Duvel, voornoemd, strooit z'n infaamheden in den reinsten akker. De zaaier zaait tarwe — de rossige Smakker onkruid. Bij het bewuste-schoon raakt het onbewust-snoode verzeild dat we allen gouteren, gewend als we zijn aan traditioneele beslissingen van Onrecht en Recht-dat-kucht. En zoo bewoog de Smakker uw pen, toen ge schreeft: Overigens zal men bij jaarlijks 4—5000 onechte geboorten in Nederland niet licht gebrek aan minnen hebben. Hemel, amice, welk een voor uw góéd doel rillige statistiek! Moeten we verheugd zijn over uw voorraad minnemelk of 'n gloeiende pook grijpen om uw Gezel te verjagen? Rommelen niet de vragen over elkaar, als naar 'n cent grabbelende jongens, wanneer we een wijle als blaaskaken en blazende leeken 't citaat bepeinen? Wat is een min, vrág je dadelijk. Een min, hakkel je, vreemd-starend, is 'n ongehuwde moeder, of 'n dood-arme moeder. Maar III dan toch 'n moeder, wat we in goed Hollandsch moeder noemen. En nu staan we doorgaands — alle christelijke en verheven zielen uitgezonderd! — wel gereed die ongehuwde moeders in een hoek te dringen — vróeger, in de helaas doode Romans, zeide men te verstooten, doch gelukkig praten wij minder excessief en doen we gevoeliger — en de 4 à 5000 onechte kinderen bescheiden het leven te verzuren door 't stadhuislijk schriftuur, maar we houden met liefdadige (liefde die dàdig is) gelaten onze zieke en zwakke zuigelingen bij de hand ('t beeld is onjuist) en accepteren de Moedermelk. We accepteren de Melk, royaal

de psychische en physiologische gevolgen negeerend van zondige en verarmde moederlichamen — we accepteren de Melk die eene èchte moeder alleen in hoogste, supérieure liefdedaad aan een ander kind kàn geven, leggend dat andre kind náást het hare (vernaamt gij óóit van eene moeder in góóde maatschappelijke condities, die haar teerste spijzen in contanten omzette?) — we accepteren de Melk, redeneerend-profiteerend van 'n verlaten vrouw, van 'n ongelukkige vrouw, van 'n lichtzinnige vrouw — we accepteren de Melk, die voor 'n vader en 'n moeder een Wonder en Pracht is, mysterieus (niet voor ù) als ze gedijt, vloeit, groeit, daadlijk na 't verlangen van 't kind — we accepteren de Melk en b i e d e n in eene overigens voortreffelijke kliniek vrije kost, vrij wonen en bijvoorbeeld (pag. 25 der brochure) twaalf gulden per maand, of wel veertig cent per dag, of wel vijf cent per borst, wat iets goedkooper is dan E m s t e r m a t e, die ik met zes en halve cent betaal.

Amice, ik spot niet en wensch in de allerlaatste plaats spitsvondigheden aan den man te brengen. Sérieus gesproken: uw pogen heeft eminente zijden — ik waag mij niet aan medische observaties.

M a a r IV

er is iets zeer ongezonds — nièt voor uwe zuigelingen — in het stichten van een gebouw, van een kliniek op fundamenteën van verzakkenden aard. Want en hier presenteer ik een kalm, bezadigd betoog, een betoog zonder hevige woorden of weeë lyriek: als ik te kiezen heb tusschen minne-melk van 4 à 5000 ongehuwde moeders en een weinig geluk in het moederschap dier 4 à 5000 jaarlijks, dan kies ik onvoorwaardelijk partij voor het „weinig geluk”,

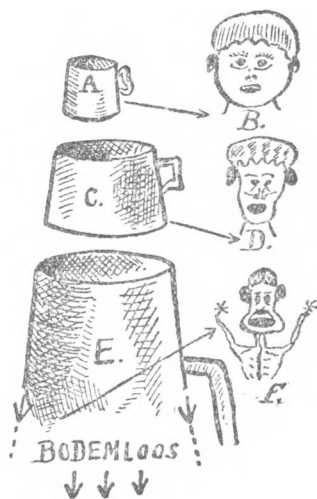
dan ben ik in staat de lezers van dit gastvrij blad te vervelen met een Reeks feuilletons en die stadig te titelen: Over Bescherming en verpleging van vier à vijfduizend moeders en 'n saai, banaal geroep te doen hooren, 'n geroep dat velen met mijn jaar en dag produceerden: Wanneer krijgt 't edelmoedig Nederland, 't Nederland dat thans mede aan de opperste spits van Beschaving staat, wánnéer krijgt dit heerlijk frisch land een wijs Onderzoek naar het Vaderschap? Wanneer zullen alle moeders in deze edele omgeving beschermd zijn? Wanneer eindigt het theologisch oreeren en begint één zoo simpele Daad? Moeten die 4 à 5000 kinderen jaarlijks dupe blijven, moeten we genoeglijk tevreden zijn met moedermelk op de opene markt à vijf of zes of zeven centen per honderd gram minstens? Moeten, mògen we een schaamteloos verwaarloosd belang, een dier „something rotten's” als een basis betreden voor het grootst contingent minnemelk? Of moeten we, om in wetenschappelijke lijn consequent te zijn, ter bevordering van zieke-zuigelingen-intressen hoopvol uitzien naar eene stijgende minnen-statistiek en méerdren toevoer van Melk met de gróóste geneeskracht? Of moeten we om blaaskaak Falkland en mogelijk-sentimenteelen mèt hem te contenteeren, propaganda maken voor moedermelk in vòlle medeliefde en medelijden, onbetaald, niet gesalarieerd, geschonken? Gij zult, amice, de pathetische uitwassen der laatste tirades, die zóo voor de vuist van een tribune konden verschetterd worden, met een medisch glimlachje slikken. Ge zult wenkbrauwfronsend o. m. (ik zeg ò. m. — schromelijk wisselruiterij plegend met uw mij onbekende gedachten-collectie dienaangaande) repliceeren dat de v r a g naar móédermelk met het uur grooter wordt door zekeren chic (die

een chique verdient), die het zogen „negligeert”, door de quasi-verzwakking van het geslacht, vooral door kinderverwaarloozing in arme buurten, allervóóralst door de maatschappelijke betrekkingen die de vrouw begint te „veroveren”. Een vrouw die het brood verdient of helpt verdienen, heeft geen tijd voor de moederlijke bezigheden, die een vrouw waarlijk in beslag nemen. Het laatst verondersteld argument weegt het gewoonst. Ik verzet er mij niet tegen. Verzet bij zaken als muren zoo sterk, geeft matig genoeg. De vrouwen van 't volk en de gezonde feministen, gezond door haar sociale functies — u weet misschien uit *Falkland* 315, dat ik het karikaturaal feminisme dezes tijds een door mannen *te* zeer gedulde verwaasdheid acht — kunnen niet anders. Zij verwaarloozen heur zuigelingen, onverbiddelijk gedwongen. Zij zouden aan ànderer melk behoefte hebben, als zij 't niet dankbaar van de koe accepteerden. En ziehier, amice, een nieuw of oud gezichtspunt dat mij een serie

M a r e n

in de pen geeft en mij wederom aanhitst op Zijne Excellentie Minister Kuyper, thans in zijn qualiteit van B i n n e n l a n d s c h e Z a k e n, althans *ik* acht de Koe en haar Melk eene bij uitstek binnenlandsche zaak. 't Kan haast niet binnenlandscher. Gij gaat met den bedelnap rond, m o e d e r-
melk smeekend voor uwe zwakke zuigelingen, ik doe een amoereuzen knieval voor de gezamenlijke gespeenden van dit Land. Uw pleidooi omvat een daaglijksche koestering van twee-en-veertig kinderen, het mijne wordt welsprekend voor tienduizenden. Indien *gij* het zuigende Nederland in de eerste maanden menschenmelk wilt voeren, *ik* lui de alarmklok voor koemelk, echte koemelk, heusche

koemelk. Na ùw verpleging komen ze in mijn belangen-sfeer. Van den tepel naar den gesmade Speen. Er lijkt geen tusschenweg. Gij wordt toornig, als ge over kunstmatige voeding spreekt, ik kwaad-aardig en woest als ik *mijn* statistiek openbaar. Er gebeuren gruwelen, moorden, vergiftigingen in Holland. Er wordt niet geknoeid, er wordt publiekelijk op groote schaal slachting gehouden. Amice Teixeira, Excellentie Kuypers, 'k heb gearzeld, gedacht, geworsteld — 'k heb 't in heftige woorden willen griffen, in brandende zinnen, in gloeiende beelden, 'k heb willen razen en tieren en sensatiedingen bepeisd, 'k heb gewurmd om den juiste vorm te vinden, de klàgendste cijfers, ten leste, desperaat ben 'k aan 't teekenen geslagen, ten spot van alle schilders, die grocjes drinken en niet weten van de koe..... Hier helpt alleen 'n schreeuwende graphische voorstelling:

Ik schiet in lugubere afzichtelijkheid te kort. Ik teeken te malsch, te zoet, te lief, bedoel een Steinlensche realiteit en lever àl-vleezig vertoon.

Dan toch met harde wóórdē....

A stelt graphisch de in Holland gedronken m o e d e r m e l k voor.

B, het blozend resultaat.

C, het quantum o p r e c h t e k o e m e l k

D, het middelmatig resultaat.

E, de hoeveelheid — de symbolische hoeveelheid, daar de Redactie mij kwalijk zou veroorloven een k o l o m hoog de lijnen der teekenfantasia te trekken — de hoeveelheid waterleidingwater (günstigst geval), rivierwater, slootwater, greppelwater, spoelingwater, krooswater, water waar beesten in rotten, water waar faecaliën in geloosd worden, water, uit de r e i n e natuur door de meeste boeren en handelaren-in-melk vóór de aflevering bijgevoegd.

F, het g e s c h m i n k t resultaat.

Amice en Excellentie, àls deze graphische voorstelling gechargeerd is, is zij het zwàkjes. Er zijn fatsoenlijke melkleveranciers in enkele groote steden, er zijn honderd dubbel hóógst-fatsoenlijke greppelwater-producenten. In negen tienden van dit Rijk, dat we met niet genoeg waardeerende adjectieven kunnen prijzen, gutst en plast wat nooit der Koe was. Als 'k aan melk denk, denk ik gelijktijdig aan de geniale onderzoeken van professor Beyering in Delft, die met enthousiast oog de geheimen van slootwater aanschouwt. We hebben onze groote magen wettelijk beschermd, rijkswettelijk tegen botersurrogaten, we eten niet meer a l o m vleesch van gestorven koebeesten, paarden, honden, we verwijderen sòms vergiftigde kalkwaren van de markt en onrijp fruit van de wagens, we doen véél meer grandiooze dingen — en we zetten de teere

lippen onzer zuigelingen aan ongecontroleerd, onvervalscht slootwater gemengd met 'n scheutje zog der gansch onverantwoordelijke koe.

Amice, zoudt ge eens willen berekenen, om in cijfers *mijn* graphische voorstelling te ondersteunen, *hoeveel* melkgevende koeien er thans gestald staan, *hoeveel* liters melk dit land daaglijks gebruikt, *hoeveel* ontelbre vaten 't ondoorgrondeijk verschil is? Het volk kookt de melk. Maar hoe? Met hoeveel zorg? Wij koopen gesteriliseerde melk. Maar hóe gegarandeerd?

Zouden we niet eens zoetjes, timiede aan — spoed zou het volkskarakter ontaarden — op eene Melkrijks wet aandringen? Acht ge zulk een stap niet ernstiger om de sterfte der kinderen van één zij te beteugelen? De sterfte, die ruim 25 pCt. der totale sterfte blijft vormen?

Moeten wij, gij, Kuyper, ik en méérdere blaaskaken van mijn allooi, nu Holland aan de baren ontwoekerd is, 't niet eindelijk ontwoekeren aan slooten en greppels?

Want geloof me, vooralsnog, blijft de koe onze éérste liefde en een kliniek 'n stipje in het polder-gedoe.

Vriendschappelijk groetend,

S. FALKLAND.

6 Dec '02

VAN DE GEMEENTE-DEUR EN DEN APPEL.

Zoo het mijne gewoonte was misbruik van motto's te maken, dan plaatste ik boven dit relaas Art. 112 B. W. in extenso.

Volsta ik met een noot voor den oningewijden lezer ¹⁾, wat het voordeel heeft een détail en passant aan te duiden.

Zij was des veldwachters dochter, had des veldwachters beenig gelaat, des veldwachters neus, des veldwachters kin, des veldwachters oogen.

Kortom zij was leelijk, daar zij des veldwachters was en geen dorpsterveling zou hebben durven of kunnen beweren, dat de gesabelde man, voor wie dan ook attractie bezat.

Evenwel, ondanks z'n weinig appetijtelijk voorkomen, genoot de vader zekere sympathie.

Zelden bekeurde hij, zelden zag hij 'n dronken kerel of 'n strooper of 'n wets-overtredenden boer.

Eenigermate wijsgeerig aangelegd, maakte hij zich nimmer druk, tenzij er 'n superieur of 'n assisteerend rijksveldwachter in de buurt was.

¹⁾ **Art. 112:** Wanneer het huwelijk binnen een jaar, te rekenen van de eerste huwelijks-afkondiging, niet is voltrokken, zal hetzelfde niet voltrokken mogen worden, dan nadat alvorens wederom nieuwe afkondigingen zullen gedaan zijn.

En om die te billijken redenen mócht de gemeente hem — de gemeente die zonder wilddieven, zonder dronkelappen geen gemeente geweest zou zijn.

Als vermeld: de dochter wás de vader, geschoren èn jonger èn minder getapt. Missend de wereld-ervaring van haar levenslicht-schenker, poogde zij verblind door het gezag dat 's vaders uniform omgaf, ook hàre autoriteit aan 't dorp op te dringen en zulks door slapjes beminde middelen.

Ze keef, dee kattig, flapte er vinnigheidjes uit, bulkte den menschen toe die pa kwamen spreken, verwekte minstens éens in de week 'n standje.

Voor den veldwachter, wiens kousen ze stopte — moeder was dood — wiens broeken ze wiesch, wiens sabel ze schuurde (met schuurpapier en olie), wiens aardappelen ze kookte (met 's Zondags 'n brokkie spek) had ze absoluut géén respect.

Alle groote mannen, componisten, auteurs, schilders, burgemeesters en politie-agenten, vallen je van dichtbij tegen: ze snurken, eten, geeuwen, vloeken, pruimen, bitteren — ze zeggen nooit groote-mans-gezegden in gezelschap, dragen d'r haar glad of in 'n kuifje, zijn in één woord voor hun omgeving van de meest lamentebele banaliteit.

Onze veldwachter — die dit fatum evenmin ontliiep — maakte zich geenerlei illusies over den invloed, dien hij op z'n dochter oefende en waar hij in presentie der dorps-overtredingen één oogje dichtkneep, werd hij stekeblind in den kring van z'n huisje.

Zij ging in volle vrijheid haar gang, snauwde, bemoeide zich met ruzies, schold, keef, lag met iedereen overhoop.

Toen gebeurde wat Ibsen terecht het W o n d e r b a a r l i j k e noemt.

Er kwam een jongeling in de gemeente, die met 's veldwachters dochter aan 't vrijen raakte.

Hóé, op wèlke wijze, zou ik niet kunnen beschrijven, allermintst fantaseeren.

Werd zij op hem verliefd? Hij op haar? Zij op elkander? Geen sterveling zal 't weten.

Er zijn grootere psychologische raadsels dan die geleerden reeds opgelost hebben en zoo ik op iets sta, is het op het mystieke van dit geval.

Mogelijk was zijn fameuze leelijkheid eene aantrekkelijkheid voor haar — mogelijk peinsde hij, dat gedeélde smart het smartlijke verliest — mogelijk bezat hij een innerlijk schoon in eene afstootende huls, gelijk meer in de natuur geschiedt — mogelijk hadden zij beiden den k i j k op de gelaatsverhoudingen, die wij gedegeneerden als een qualiteit kweeken, verloren — mogelijk lazen zij uitsluitend de verheffende taal der oogen, die altijd schoon en welluidend is — ik weet het (en tot vervelends herhaald: nièmand zal het weten), hoe het zij, op een dag werden ze beiden gezien achter een schuurtje e l k a n d e r kussend met zwaar-verliefde lippen, daarna in een laantje elkander's leesten omstrengelend, daarna weder in de dorpsheberg, drinkend uit en van 't zelfde glaasje boerenjongens — maar toen was het engagement reeds officieel, althans de veldwachter had aan den gemeente-secretaris en aan den kruidenier-lid-van-den-raad publiekelijk verteld dat z'n dochter an 't v e r k e e r e n was.

Het gaf eenige ontroering in het dorp.

'n Jongen krijgt àltijd 'n meissie, maar dat zóó'n kattig, kijkend leelijkje er in geslaagd was 'n onnoozelen boerenarbeider te verleiden — nee, daar kropen de gesprekken in de eerste weken niet over heen.

Hij zal d'r weer laten loopen, zei 'n wijze vrouw.

Dat blijft nooit an, zei eene andere dito.

Doch paf van verwondering keek de gemeente,

inclusief omstreken, toen op de gemeentedeur in het klein betralied kastje het voorgenomen huwelijk afgekondigd werd.

Niemand dacht aan bezwaren, aan wettige beletselen, aan verboden graad van verwantschap of zwagerschap —, niemand kreeg het in z'n hoofd te onderzoeken of een van de beide partijen reeds gehuwd wàs — de menschen deeën gewoon sprakeloos en als ze wat zeien, zeien ze 't met 'n verlegen lachje alsof ze niks meer van de ondergaande wereld begrepen.

Zoo zou 't evenwel niet blijven.

Wel dartelen vele snoode en wreede dingen, wel ploeteren we in het onkenbre, onbegrijpelijke, maar dikwerf speuren we oplossingen, die we nauwlijks vermoedden.

Op 'n avond zaten onze geliefden — als bruid en bruijom — in des veldwachters woonkamer en aten appels. Het zou over hun lot beslissen.

Reeds hadden eenige futiele twistjes, gister en voorgister, gewaarschuwd dat man en vrouw zich te plooiën hebben naar elkander's aard en willen. Maar tot heftigheden of positieve scènes was het niet gekomen.

Zij aten.

„'n Appel,” zeide hij, mummelend met halfvollen mond, „'n appel is lékker eten”...

„Ik ben d'r óók dol op,” antwoordde zij met dezelfde smakkende grot-stem.

Tot zoover was in hen beiden harmonie.

Doch het Vréeselijke naderde.

„Weet jij hóéveel pitten 'n appel heit?”, zei hij, wijs voor zich uit lodderend.

„Dat weet niemand,” zei zij weer.

„'n Appel heit vijf pitten,” sprak hij.

„An me klomp,” protesteerde zij, bang voor de mal gehouden te worden.

„Nee, nièt an jouw klomp,” zeide hij, happend.
 „Wèl an me klomp,” viel zij bitser uit.
 „Nièt an jou klomp,” zei hij ook iets driftiger.
 Wat drommel as-ie 't sekuur wist.
 „Hoe ken je zoo iets stòms zeggen,” snauwde zij: „heb jij de pitten van *al* de appels geteld?”
 „Nee,” redeneerde hij bot-goedig.
 „Hou dan je domme smoel!”
 „Hou jij je domme smoel!”
 „Je mocht willen dat je mijn smoel had!”
 „Jouw smoel?”

Eenigszins in dien trant — het is moeilijk ruzie in den toon weer te geven — begonnen zij 'n twistje van geëngageerde jonge lieden, elkaar's woorden vinnig herhalend, herkauwend — tot háar drift om eene oneerbiedige expressie zijnerzijds zoo hoog liep, dat ze hem een malschen draai om z'n ooren toediende.

Ze had daarmee moeten wachten.

Het was tien dagen te vroeg.

Bruid en bruijom kunnen niet *te* teer met elkan-
 der omgaan.

Eenmaal getrouwd, wordt de quaestie eenvoudiger.

Doch in de weken, voorafgaand aan die van het wittebrood, mag men zich wel als man en vrouw, eensgezind, liefhebbend, toegewijd, tortelduivend gevoelen: als man en vrouw hândelen is 'n weinig voorbàrig — 't wreekt zich.

Onze jeugdige bruijom, die met de appelpitten in z'n recht was, sprong na een dusdanige beleeding op als een tijger, liep de deur uit, zocht den veldwachter, klaagde, verweet.

De veldwachter fronste z'n wenkbrauwen, wrikte z'n pruim van links naar rechts, van rechts naar links, bevestigde dàt 't gemeen was, dàt 'n appel vijf pitten had, althans hebben kòn, dàt z'n doch-

tertje wel 'ns minder oolijk deed, maar dat 't terecht zou komen. Jong bloed.

Anderen daags was de bruidegom verdwenen.

Niemand had 'm zien gaan.

Niemand dregde slooten en greppels af.

Niemand dacht aan 'n ongeluk, moord of aanranding.

Au contraire zei 't heele dorp, alsof 't van zelf sprak, dat-ie gróót gelijk had, dat-ie al veel eerder 'r vandoor had motten gaan.

Wát 'r voorgevallen was wist niemand. Sommige dingen behoef je niet te weten, vermoed je op een afstand.

Maar in de gansche gemeente, van af grenspaal nummer zooveel, tot grenspaal nummer zooveel, was er geen lévend wezen die vóór het verlaten bruidje voelde.

Ze hadden 'r lol in.

'n Jongen die zoo'n feeks trouwde, was ontoerekenbaar, dee iets moedwilligs — was rijp voor koloniaal.

Bruidje thuis, geel van kwaadaardigheid, hield zich voorloopig ziek. Negen dagen, negen nachten bleef ze onzichtbaar.

De veldwachter dee inkoopen in den kruidenierswinkel (bij den kruidenier-lid-van-den-raad), kocht persoonlijk z'n meel bij den bakker, bracht eigenhandig het deeg in den langen zwarten vorm naar den bakker terug, ging tegen donker andere meer onteerende commissies doen — hunkerend naar den trouwdag die geen trouwdag zou worden, maar althans den naam van zijn dochter uit het getralied kastje van de gemeentedeur zou verwijderen...

Die dag kwam. Die dag eindigde.

De afkondiging blééf.

Woest, groen van ingehouden drift, sloop bruidje — vader mocht 't niet doen : die was te laf — naar de secretarie.

Kalm z'n pijpje rookend zat de secretaris achter z'n folianten.

Of-ie 't dee om haar te sàrren, nou die gemeene vent 'r zoo vuil had laten zitten? 't Mòst 'r uit — en dààlijk.

Mag nièt, zei rustig de secretaris, die *zijn* opvatting had van Artikel 112 — 'n jáár lang most 't an de gemeente-deur blijven — de wet was duidelijk en de wet was geen kwajongen.

Bruidje schreeuwde, hilde — sloop schuw naar huis terug.

Als ze dàt had geweten. Driehonderd vijf en zestig dagen. En één oorveeg...

Het was op den twee honderd drie en zeventigsten dag dat ik het dorp bezocht en het gegrinnek, gelach, gepraat onverflauwd vond.

En al weet ik niet, of de opvatting van dezen gemeente-secretaris eene àlgemeen-geldende is, als waarschuwing voor sommige heethoofdige jongelui meende ik haar te móéten publiceeren in het gewaad dat men historisch noemt.

27 Oct. 1901.

B U R E N.

Daar zijn fijnproevers in ons land, die zoo eens van uit de vèrte eene Hollandsche vertaling van Dickens — zij spreken van wijlen Dickens — besnoven hebben, en bij de meest ongepaste gelegenheden, als zij te hooi en te gras 'n brokje humoristische lectuur gouteeren, meelijdend-minachtend van 'n Dickensje mummelen. De tijden gaan, de tijden komen — mogelijk slipt mij deze schoone philosophische idee onder oudejaars-avondinvloeden uit de pen — schrijvers staan op, schrijvers verdwijnen. Maar Dickens zoo genoeglijk als een modevodge heen te vagen — een buitengewoon-uitnemend man te beglimlachen met papkoontjes van kleffepotentie, lijkt mij een weinig ònwelvoegelijk. Want niet tièn Hollanders kennen den volledigen Dickens en van die tien hebben er waarschijnlijk geen vijf de taalkennis èn het onderscheidingsvermogen van taal-nuanceering, om den man als auteur gehéél te verwerken. Evenmin ken ik Dickens. Wat 'k van hem las was jàren geleden. Doch in mijne herinnering is hij gebleven een buitengewoon-geniale, een wiens glimlach over vèle zotte generaties zal reiken.

Deez' korte inleiding is te met een excuus voor hét òngewild Dickensachtige eener fragmentarische

historie, eene historie die al dadelijk begint met het groteske van 'n meneer die Brutus en 'n keeshond (reu) die Caesar heet, zòndér m'n toedoen. Het Leven is doorgaans maller dan Fantasie op 'r malst. De meneer heette Brutus mét 'n van, de kees Caesar, simpel. Het Leven, voornoemd, dreef ze náást mekaar.

De meneer, op 'n dag, retireerde zich uit zaken, kocht een villaatje, buiten, Hoogeweg IA.

En op Hoogeweg IB woonde Caesar.

Het was winterdag.

Caesar kefte dagen en dagen tegen de nieuwe bureen.

Als Brutus de goedige grasperkjes van IA omwandelde, stapje voor stapje — hij was een man van zwaarlijvigheid — dan rende Caesar achter het vlechtwerk en gromde verwoed. Hij scheen den dikken buurman niet te kunnen zetten.

Kuierde mevrouw over de keurige grintpaadjes en tuinierde ze zoowat om 't tegen den zomerdag te lééren, dan bedierf 't nàre beest van IB haar zachtzinnige genoegens. Keffen en jenken dee-die, dat je 'r ongeduldig van werd.

't Sleet. De hond kreeg voor 't vlechtwerk klontjes en kluifjes. Na weken kwispelstaartte-die als de meneer van IA het natuurschoon bewonderde. Na maanden kende-ie door de vele verzoekingén bijna geen onderscheid tusschen IA en IB. — Met het gezin van IB vlotte 't minder. Caesar's baas was een oud-kaptein, die stug groette, geen gezelligheden duldde.

't Kaartje van de bureen had-ie met 'n kaartje beantwoord en z'n vrouw, sukkelend, nam heelemaal geen notitie van wandelaars naastan, als ze in 'n ziekestoel voor 't raam zat.

Toen was IA op 'n morgen, door 't vlechtwerk begonnen: „Morgen, kaptein — 't is 'n schàt van 'n hond, die Kees van u”.

„Ja, Ja,” zei IB stug.

„Wil u gelooven dat-ie klontjes uit me hand eet?” ...

„Zoo,” zei de oud-kaptein. En daar lièt 't bij. Norsch stapte-die 't huis binnen, floot den hond.

„Wat 'n ongelikte beer,” zei Brutus zàchtjes.

't Ongelikte werd geaccentueerder, dezelfde week nog.

„Komplement van meneer van IB en of u zoo vriendelijk wil zijn om de hond voortaan nièt meer an te halen,” zei 't dienstmeisje.

„En waarom niet?” vroeg Brutus, deerlijk-verontwaardigd.

„Omdat,” bracht 't meisje 'r boodschap over: „omdat de hond anders z'n waakschheid kwijt raakt”

„Zoo,” zei Brutus stug.

Dàt vertrapte-die. Als de kaptein wat te verzoeken had, most-ie 't persoonlijk doen. Hij blééf klontjes voeren — als buurman 'r niet was.

„Pas op dat je geen kwestie met 'm krijgt,” zei mevrouw: „hij ziet 'r lánge niet makkelijk uit.”

Inderdaad leek de kaptein een zéér grimmig oud-soldaat. Z'n linkeroor was enkel litteken.

„Ik ben óók niet makkelijk àls 'k begin,” stofte meneer: „'t Is 'n buitengewoon lief dier — 'n buitengewoon intelligente hond — kijk 'm kwispelstaarten asof-ie me verstaat? — Is 't niet ongehoord dat-ie zoo'n boodschap laat weten? 'k Ben niet van plan bij 'm in te breken!”

Brutus' hand wrong door 't vlechtwerk — Brutus streeelde Caesar die 't dankbaar onderging en wel graag van IB naar IA, van de stugge omgeving naar de meer huiselijke sfeer had willen verhuizen.

„Brave Cees — zoete Cees,” zei Brutus eigenninnig.

„Hièr!”, riep 'n norsche stem àchter 't huis.

Brutus schrikte lichtelijk.

Caesar droop.

Het werd voorjaar. De tuintjes fleurden op, de struikjes aan weerszijden van 't vlechtwerk werden zwaar van groen. Mevrouw tuinierde, meneer spitte. harkte, maaide.

Vogels floten in de takken, zwaluwen bouwden heur nestjes. En zoo voort. Ik zeg: en zoo voort, omdat het geenszins mijne bedoeling is hier een voorjaarsdescriptie in te lasschen. Het voorjaar was er een zoo als andere voorjaren — en — het is niet zonder opzet dat ik poëterij vermijd — zon en groen en lenteweelde harmonieeren niet gestadig met zekere gegevens — Caesar scheen andere objecten van genegenheid ontdekt te hebben dan het hondenbrood op IB en de speciaaltjes van IA — Caesar werd uithuizig. Caesar schooierde. Caesar zwierf in den lentenacht langs velden en wegen. Kwam de slager aan het tuinhekje van IB dan schoot-ie 'r vandoor. Lukte 't 'm niet dan wachtte-die den bakker af. Het tuinhek met z'n stevige tralies beviel 'm minder dan bloesemgeur, bladerzang, stuifmeeldwerrel. En zoo voort. De kaptein float soms minuten lang, keek nijdig den weg af. Caesar verdraaide 't. De kaptein ranselde 'm met de hondenzweep als-ie m te pakken kreeg. Caesar jankte, hènam z'n escapades. Hoogstens aanschouwde-die z'n baas met oogen, die 'n verstaander honteus zouden hebben gemaakt, oogen die vertelden van nachtegaalslag, manegekwijn, kikkergekwek, knoppengestoei, rozegebloei, watergekir, bladergezucht.... 's Nachts twee, drie uur kwam-ie terug, tróúw terug. En zette zich neder voor het gesloten hek, vroeg entree.

„'k Heb 'r schik in,” had Brutus gezeid, als-ie den kaptein zag, en hoorde fluiten: „als 'n hond heeft-ie 't lieve dier behandeld — als 'n hond — en nou luistert-ie natuurlijk niet meer.”

Maar al heel spoedig verging z'n pret en de man die nimmer gevloekt had, begon allengskes onbehoorlijk te vloeken.

Caesar die eerst gedwee aansloeg, werd na 'n poos wachten ongeduldig, beblafte kwaadaardig het gesloten huis. Hij had recht op admissie. Nijdig vloog-ie tegen het rasterwerk op, klaagde, huilde.

O, dat gruwelijk gehuil in den donkeren nacht. „Hoor je?“, zei mevrouw, wakker wordend in de linkerhelft van het litjumeau.

„Zou je zoo'n kèrel niet...“ gromde Brutus in de rechterhelft.

De hond huilde hart-verscheurend.

De kaptein, die aan de achterzij van 't huis sliep, lièt 'm hartverscheuren, snorkte.

„Dat geeft 'n dooie in de familie,“ zei mevrouw in de linkerhelft.

„Ga slàpen,“ schrikte meneer. Hij hield niet van diè praat in den nacht.

„Slááp jij met zoo'n ellendig dier voor je deur,“ kreunde mevrouw.

Brutus stond op, trok het gordijn weg, tikte tegen de ruit. Caesar schrikkend van z'n vriend in zulk ongewoon gewaad, schoot achteruit, blafte krimineel, zette zich opnieuw, huilde het dodelend maantje aan.

Dat was de derde nacht.

En de vierde en vijfde bleven egaal verstoord. Caesar slipte weg tegen schemer, wou er in in den Nacht.

Z'n gekef en gejenk en àngstig gehuil duurden tot de meid den bakker open dee. Eerst dàn sliep Brutus in, loom, kapot.

Toen ging-ie sérieus op bezoek, bàng voor het litteeken-oor.

„En wat is 'r van uw dienst, mènèer,“ zei de kaptein ongemakkelijk.

„k Weet niet of ù 't wéet, kaptein, maar uw hond blaft 's nachts zoo.”

„Dat doen méér honden, mènèer” . . .

„'t Is 'n héél lastig beest, kaptein, voor búren . . .”

„Zoo ménèer — dat hoor 'k voor 't éérst!”

„Zou u 'm 's nachts niet in huis kunnen houden?”

„Wou u beweren dat ik 'm uit huis jaag, mènèer?”

„Nee, kaptein — maar u zou 'm kunnen binnenlaten?”

„Zoo, meneer! Eerst haal je 'n andermans hond an. En als je 'm angehaald heb, kom je klagen. Denk je, meneer, dat ik 's nachts voor ùw plezier zal opstaan?”

„Nee, dat denk ik niet kaptein”

„Wat wil je dan van me, mènèer?”

„Ik wil,” zei Brutus geheel getemd: „ik wil dat u”

„Wát wil u?”, zei de kaptein dreigend.

„Ik wou — ik wou,” aarzelde Brutus, zuurtjesglimlachend: „ik wou zeggen — ik weet wel dat ù 't niet helpen kan”

„En als ik 't dan niet helpen kan, mènèer, wat kom je me dan lastig vallen!”

„Ja, ziet u,” hikkelde Brutus, kapot-geredeneerd door de norsche oogen van Ib — hij droop schuchter af.

„Heb je 't 'm gezeid,” vroeg mevrouw, die 'm in de vestibule van Ia wachtte.

„En hóé!”, zei Brutus barsch: „k heb 'm z'n kast uitgeveegd!”

„Als je 't maar met tact heb gedaan,” zei mevrouw: „k zal de hemel danken, als we is 'n rustig nachie krijgen”

's Nachts, kwart voor twee, wàs Caesar 'r weer. Hij ging zoo gemeen, zoo kwaadaardig te keer, dat Brutus onder 't hoofdkussen kroop, óm 't drenzend

geweld niet te hooren, dat met bliksemknappingen door de brei van z'n nacht-hersenen berstte. En toen z'n menschelijke hersenpan zooveel geraas, zooveel knetterend gekerm niet langer bevatten kon, schoof-ie 't raam op in den zoelen nacht, sprak z'n ex-vriend toe.

„Koescht! Koescht, Cees!”

„Wààf! Waàààf!”, kefte de hond, het wit onraad speurend.

„Koescht!”

Doch Caesar, absurd verschrikt, joeg plotseling een zoo jammerenden huilgalm door 't venstergat, dat Brutus' haren tot in de wortelvezels bevroren en z'n tong tegen 't dor mondbekken klakte.

Het raam bonsde dicht — er werd dien nacht niet geslapen. Ook den volgenden niet. En nog vele nachten daarna.

Toen gistte het d u i v e l s c h e.

Van de stad kwam Brutus met 'n doos muizentarwe en 'n pot rattenvergif, 'n ijzigen pot met 'n d o o d s k o p, terug.

Met bleeke gezichten bleven ze een poos in de keuken, braadden leverworst, kruiden-leverworst.

Lijkwit legden zij zich in het l i t j u m e a u, wachtend op den schenker zooveler nachten en toen-ie kwàm, wèer jankte, afzichtelijk huilde — plonsde iets door een raamkier, iets dat soepel op 't gazon viel

Den heelen volgenden dag bleven ze schuw *in* huis, bang voor het daglicht, bang voor wat g e b e u r e n zou, als de kaptein z'n hond dóód vond.

„De stumper,” zei mevrouw: „wat mot-ie gelejen hebben.”

„'t Is vrééselijk goed, dat rattengif,” zei Brutus: „'k heb 'm heelemaal niet meer gehoord”

„Ik ook niet,” zei mevrouw fluisterend.

Als 'r gescheld werd, schrikten ze. Als naastan gescheld werd, schrikten ze. Ze sliepen eerst laat door de h u i v e r e n d e s t i l t e — eerst tegen vier uur, toen ze gewekt werden door 't bekend, snerpend gehuil.

„Goddank,” zei mevrouw.

„Goddank,” sprak Brutus: „hij heeft 't nièt gegeten.”

„Arme Cees,” zuchtte mevrouw: „wat 'n leven heeft 't dier!”

„Dàar,” riep meneer, 't raam openschuivend en 'n klontje keilend.

„Wàààf! Wàààààf!”, snauwde Caesar.

Tegen 't n a j a a r werd-ie tuinvast,

3 Januari 1903.

AANKOMST.

... Maar door slaapgedoezel, dat me als een zachtsluitend, niet drukkend, nauw voelbaar kleed, omgaf, stiet het schrill geraas van de stoomfluit. Hel schrikte ik wakker. We naderden de stad. Het hoofd tegen het venster van den coupé aanleunend, zag ik de ouwe monotone zwart-golven buiten. De maan scheen flauw. Boven den glimrand van een sneeuwbleek wolkje, dreef-ie, flets en vermoeid, glijdend als achter een waas stuwende waterdampen. Benee wentelden de zwarte weilanden, zonder boomen, zonder greppels, zonder beesten, zonder groen, zonder hoeven. Het was een eindeloos traag gekruip van zwart, met een enkele klomp die zwarter leek en het schichtig gesidder van een rood lichtje — ergens achter 'n gordijn. Dan, vluchtig, snel opgrijzend, snel vervagend, ging het geschim van een paal door het avondzwart en wat stalen draden snierpten met glansjes.

De trein kreunde over de rails, de coupé schudde vinnig. Wéer geleund in de bank, de stoffige muf-lucht die uit de trippen zittingen, de gordijnen, de vloerloopers sloeg, ademend, voelde ik het kamertje met z'n geel-gedempt licht, waarin ik nu ganschelijk wàkker zat, boven de rommelende wielen voort-

hollen. Het bagage-rekje beefde, het glasvlammetje danste, de ruiten trilden, de kussens bewogen, de vloer schokte. Boven, benee, opzij, achter, gromde 't, morde 't, ratelde 't, dreunde 't. We daverden over een brug, knersten over 'n wissel. We rolden als een grimmige vloek langsij 'n loods. We beschudden de aarde, stampten als bezetenen. We renden de landen om, de zwarte landen, de zwarte struiken, de zwarte slooten, de zwarte hooibergen, de zwarte woninkjes. En bij al dat geweld, dat gestommel en lawaai, in al 't vaag-zwarte, 't dreigend-zwarte, 't oneindig-zwarte, dat rond je henen golfde, week, draaide, zat je met eenige soezelige verwondering over de schijnbare, starre onverstoordheid van je geelbelicht kamertje.

Staken dan in den nacht meerdere schijnsels, saamgereid als een snoer. De lucht streepde er aarzlend, nauwlijks betint. Het drukkende duister bleef. Toch wist je dat de stad kwam, dat dáár zoo ongeveer dit lag, dáár dát moest zijn. Je schoof het raampje neer en door het zwarte, vierkante gat stoof de koele avondlucht tegen je voorhoofd, je neus, je mond.

Hè, wat aangenaam, wat 'n opmontering na 't wee-benauwd gemuf. Enkele huizen schoten al bits uit het duister, 'n muur, twee roode ramen, wèer 'n rood raam — én het ouwe, gestadige, mysterieuze donker dat trok en zoog en gleed met z'n vreemde, onverklaarbare kontoeren, z'n korte knetterende vlammetjes, z'n nacht-boschjes en nacht-landen. Ja, nou werd 't heusch de stad, de groote stad, de verlichte stad. Ver in de lucht schemerde een melkwit licht, een timiede schijn, alsof ergens een lamp onder 'n kap haar lichting zwakjes uitstraalde....

In geduldige, prettige wachting leunde je weer

achterover, niet meer lettend op de enkele ramen, huizen, schijnsels, die je in angstige vaart voorbij gleden, tot de straten begonnen. O, dit is zulk een wonderlijk, schoon, bekoorlijk, droevig, gedrochtlijk gezicht. Het slaat je met duizelingwekkende aandoeningen, ontroeringen. Huis naast huis. Verlichte kamer naast verlichte kamer. Ze rennen mekaar na — vervloeien in mekander. Ze staan stil, apart, eenzellig, gescheiden door steenen muurtjes — lijken elkaar op te vreten, in te slikken, weg te spuwen. Kamertje volgt op kamertje, lampje op lampje, tafeltje op tafeltje — alles verlicht, te doorzien, te ontleden, te begrijpen — alles koortsachtig-daverend, klap op klap, slag op slag — na elk wielgekreun 'n ander huis met andere mensen, andere vreugdetjes, andere bezigheden....

Wanhopig-geïnteresseerd voor dat leven, voor 't leven van 'n stad, voor dat ver-brokte, rake, satansche leven, voor 't leven dat als 'n drieste spot aan je oogjen voorbijholt, kijk je, denk je, tob je en nòg heb je 't eene intérieur niet gezien of 'n ander patst je voorbij en wèer 'n ander....

....Aardig. Kijk nou. 'n Dienstmeid in 'n paars japonnetje en 'n neepjesmuts, ingedut voor 'n naaimachien — de lamp dicht bij 'r hoofd, bij 'r wollig blond haar — 'r dikke hand in 'r schoot — en pannen — potten...

Ruts, ruts, ruts....

.... 'n Kamer met 'n lamp — lāmpen, lāmpen overal — en 'n man in hemdsmouwen, helderwitte, uitfonkelende hemdsmouwen en 'n krant in z'n handen, 'n krant van z'n knieën tot over z'n hoofd — en 'n vrouw die breit — en de avondboterham op tafel — 'n glazen suikerpot — 'n witte melkkan — en 'n poes — ja 'n zwarte, ingeknotte poes — en bloempotjes op 'n rekje — en — en....

Ruts, ruts, ruts.

Niks. 'n Pakhuis — bruine gesloten deuren. Dan weer 'n kamer met 'n lamp — de ramen wijd open — de balkondeuren wijd open — 'n heele familie — feestje zeker — glazen en 'n flesch en 'n man met 'n rooien kop en 'n ringbaard in schuddende lachschudding, 't glas driftig van schittring bij het licht, het gele licht, het fel-stralende licht....

Ruts, ruts, ruts.

'n Lamp en 'n tafel, 'n groenbladige tafel en 'n vrouw die 'r zuigling de borst geeft. Je ziet de pulletjes op den schoorsteen en een gapende bedstee en matten stoelen. Je ziet het licht op den top van 'n lichtkegel en het roode moedergelaat, de sussende gebaartjes, het kind in z'n warm klittend pakje....

Ruts, ruts, ruts.

O, de goede lieve monotonie — hetzelfde, altijd hetzelfde....

.... 'n Lamp, en 'n tafel en 'n man, 'n vrouw, drie kinderen — en 'n groot boek in zijn handen, 'n boek waaruit-ie leest, met flauw-bewegende lippen en de hoofden in luistring gebogen onder het licht — en 't bloemetjesbehang, de witte gordijnen, de plaatjes, de prentjes, de photographietjes....

Ruts, ruts, ruts.

.... Ja, ja, ja, — Nee, je heb je niet verkeken. Die zit te huilen in 'r stoel, te huilen in 'r kleine kamertje, bij 'r lampje, te huilen met 't gelaat achter 'r zakdoek. Wel, wel — waarom zou die huilen?.... waarom zou die?....

Ruts, ruts, ruts.

Diè scheppen 'n luchtje — hij, met 'n dampende pijp in z'n hand — zij in 'n wit jak, zwarten rok — en 'r achter 'n kamer met 'n potkachel, 'n linnenkast, 'n kleerenrek....

Ruts, ruts, ruts.

Driè verdiepingen verlicht boven mekaar. Drie lampen, drie tafels, drie van alles. 't Schimt je voorbij... En 'n keuken met 'n vrouw die breedheupig zit met 'n aardappelbak in 'r schoot en schilt en pit ze neerplompt in 'n emmer water....

Ruts, ruts, ruts.

Je wordt 'r moe van. Even sluit je je oogen, òp, verblind, met een nastrieming van geel en rood, vensters en gordijnen....

Dan kijk je weer, begrepen, vastgehouden door de razernij van kamers, de duivelsche tuimeling van kàmers, de bliksemende, gierende stuiving van lampjes, schijntjes, menschjes, raampjes, balkonnetjes, 't jagende, rennende opkomen, verdwijnen van intérieurs.

Kijk — kijk. Met z'n beenen ligt-ie languit, 'n sigaret in z'n hoofd — de spiraaltjes wazen naar de lamp...

'r Naast 'n man en 'n vrouw, die ruzie schijnen te hebben, gemeene luidruchtige ruzie onder 'n lamp.

'r Náast 'n vrouw in 'r onderlijfje met zware papperige armen en witte banden en 'n rooien rok.

'r Naast zes meisjes bij 'n lamp, nòg naaiend, nòg peuterend, de vingers in bleekig beweeg, de armen hoekig van stoot, de hoofden even oplettend geheven nou de trein voorbijdreunt, de trein van zòo laat...

'r Náást 'n ouwe man met 'n zwart-ijzeren bril op z'n buigneus en witte bakkebaardjes en ouwe handen en 'n boek dat de bijbel zal wezen.

'r Náást, bij de lamp, ètende mensen, 'n man die hàpt en 'n vrouw die hàpt en nog 'n man die hàpt en wéer 'n bloemetjes-behang en prentjes èn pulletjes èn stoeltjes.

'r Náást 'n werkman die iets schijnt te doen bij 'n draaibank met hout en 'n schaaf of 'n boor....

'r Naast weér 'n tafel met 'n lamp en verlichte, lachende gezichten — 'n koffiepot en koppen en brood...

En 'r naast...

Je houdt 't niet uit. Je oogen zien nièts meer. 't Wordt 'n gele, vlammeende warreling, 'n rossig gestreep, 'n dierlijk kleurenrumoer. Door je hersens springen, cancaneren de kamertjes, de lampen, de potten, de pannen, de gelaten. Je zou nog wel willen, geboeid, gestriemd, gedreven, je zou kamertje voor kamertje willen beziën, beluistren, betasten, aarzlend of 't wel leeft, geen saterende droom is — maar je kan 't niet meer. Raderloos-monotoon, monotoon van kleur, vorm, schijn, holt 't voorbij — de roode ramen vervlekken, de lampen vloeien wijd uit, de gezichten verbollen, verlengen, de muren verschemeren tot een verstikkende, gore, aanzwellende massa.

Dit is de poort eener stad — de onbekende allee, door welke wij trekken, om ons eigen geel-belicht kamertje op te zoeken. En dit — als 'k 'n momentje op den kouden grond mag filosofheeren — dringt ons met eene bizarre, pijnigende kracht, sterker dan éénige beschouwing, het sentiment op van steden-vreugde, steden-dorheid, steden-jammer, steden-desolatie.

Kamertje naast kamertje, gesepareerd door 'n smal éensteensmuurtje, leven ze d'r eigen leventje, d'r eigen smartjes, d'r eigen zorgjes, d'r eigen nukjes, d'r eigen ikjes.

In 'n geel-belicht kamertje kan 'n lijk liggen — dan zeggen ze achter of boven of onder 't muurtje: die is dood — en gordijntjes dalen.

Ze bepraten, belasteren, bekijven, bezaniken mekaar, elk voor zich bij 't eigen lampje — kort-gevoelig of ongevoelig voor andermans intérieurtje —

nauwlijks één minuut van hun leven denkend aan
de lange, bijna eindelooze rij roode vensters, naastan,
beneden, aan de overzij, druilend in den nacht,
lachend in den nacht, klagend in den nacht....

12 Oct. 1901.

GRAUWE DOMPER....

Tante Célestine lei de laatste hand aan 't toilet. Voor den voetspiegel haalde ze het warm ijzer door de verwaaide pieken van het kuifje. Ze deed 't voorzichtig, met aaiende strijkjes, eerst over randjes van een krant, wachtte rustig tot het papiergedamp verzwom — dan blies ze nog even, de warmte met 'r lippenpropje taxeerend. De eene haarhelft stond in volle verwarring als een hooischelf in 't najaar, ruw van pluiskwak en stoppels — de andere, door 't ijzer getemd, builde als een wollen bouffante met trillerige, zwikkende kurkentrekkers. Waar het ijzer nog nièt de jool in 't kuifje gebarnd had, leek het haar een verregend burgermanstuintje met kniezige grasbandjes en 'n in slijkplasjes geeuwende rhabarberplant, waar het wèl en terdege, zonder smeuling of bederf z'n opkikkingen had verricht, was een heuveltje ontglood van knikkende distels (*Carduus nutans*), groote klis (*Lappe major*) knikkend parelgras (*Melica nutans*), geknikte vossestaarten en pauwegerst. Achter deze halve gesoigneerde opbloeiing, verhief zich de reeds volledig gekneede achter-haarberg met de elegant-verduisterde paardehaarprop. Daarin wreed doch glimmend staken de haarkam en de haarpennen. Tante Célestine's

hoofdje boog en bewoog voor den spiegel. Ze bekeek zich en face, en profil, lei het ijzer in 't blauw-bollend spirituslampje, koelde het langs 'n krantenmepje, beblies het, en ijverig ontgon ze de afdeeling hooischelf der kuif. 'r Magere armen, hoekend uit de kanten randen van 't onderlijf, schimden groenbleek in de wazige beslagenheid van den spiegel. Ze was er geëchauffeerd van. De tijd schoot op. Over 'n kwartier kwam 't rijtuig voor. En ze most nog zoo'n bóél doen — de blouse met ál de haken en tressen — de bijouteriekist uit de kast nemen — 'n tikje odeur — vóóral 'n schoone zakdoek.

'n Zakdoek was iets om te vergeten. Glimlachend wrong ze het heet ijzer om 'n nieuwe verwaaide piek, draaide zoetjes tot ze 'n slier gekronkeld zag als 't versche bloeikatje van 'n tamme kastanje (*castanea vulgaris*) — tante Célestine, die in 'r vrijen tijd botaniseerde, zàg 't zoodanig — en even in vrindlijke rêverie, dacht ze aan 't feest, 't wachtend feest, 't heerlijk feest, 't feest-om-te-zoenen van nichie Charlotte, die trouwen ging met dien door endoornetten dokter-in-de-letteren uit Groningen. Ze kreeg natte oogjens als ze dacht an 't stadhuis, an de kerk met de pràchtige toespraak van dominee — nou was 't diner op komst, 't doddig diner met de leuke speeches en tafelsurprises. 's Morgens, had ze gedragen 'n allereenvoudigst toilet van marine blauw cheviot met 'n licht groene biais van panné en zwart-zijden soutaches. En den schouderkraag van Iersch kantwerk, imitatie guipure, met snoezige geelachtige piqué-bandjes, bewerkte picots en gehaakte rozetten, had iedereen, letterlijk iedereen om te stelen gevonden. Al was ze dik in de veertig, ze was niet van diè afschuwelijke vrouwen, die zich laten hangen als 'r geen man komt. Voor 't diner had ze natuurlijk 'n ànder toilet, een waarvoor ze

weken en weken gezorgd had, 'n toilet waarvan de zij uit Parijs was gekomen en dat 'n frânsche naaister in Rotterdam, naar de laatste modeplaten had geknipt en getailleerd. Alleen de fichu-kraag met volant was 'n pronkstuk, 'n gènôt. Tante Célestine blies voor de laatste maal tegen 't ijzer en 't laatst knikkend disteltje, welriekend muskus-achtig, zette z'n stekelpluisjes in gelid. Toen lei tante 't ijzer neer, plofte 'r handen nog eens met malschig beweeg over 't gefatsoeneerd haar-struik-gewas, dat sierlijk schuimde naar den knoedel met den kam, en 'r hoofdje wrikkend van links naar rechts, coquet en mondjes-trekkend, zag ze dat 't goéd was, welschapen en mollig. Glimlachend, de gebeurtenissen overpeinzend, de gezellige toespraak van den burgemeester die in ròk — o, de burgemeester kon zoo attent zijn, zoo echt charmant en innemend —, die in rok was verschenen en geestig gezinspeeld had op familie-aangelegenheden, op de verhouding van man en vrouw, op de hooge beteekenis van den dag — o, 'n aller-prettigste toespraak! —, glimlachend zinnnetjes en woorden herzoekend, trok tante Célestine de statige zijden blouse aan, de blouse die in de taille als gegoten zat — glimlachend begon ze de drie dozijn haakjes in de oogjes te hechten. Zenuwachtiger werk bestond niet. 't In de puntjes branden van 't haar echauffeerde, maar de weerbarstige, nieuwe haakjes, als je bijziende was, deden je vingers trillen. Even hapte ze lucht, moe van 't adem inhouden. 't Corset was toch behoorlijk geregen. Hoe kwam 't nou dat ze zooveel moeite had. Haastig schelde ze. Jans moest 'n oogenblikkie helpen. 't Rijtuig was 'r natuurlijk al. En dat hoeft-ge trap maakte je nerveuzer. Of zoo'n paard nou niet is tien tellen kon stilstaan.

„Janslief,” zei tante Célestine: „je moet me 'n

handje helpen. 'k Kan van zenuwachtigheid de oogjes niet pakken"

„Ja mevrouw.”

„Heb je 't óók zoo wàrm, Jans?”

„Nee, mevrouw. Zal van de zenuwachtigheid wezen. Waarom neemt u geen slokkie?”

„Zou 'k Jans?”, vroeg tante Célestine, zwakjes-ademend, terwijl Jans' stevige vingers vlug de haakjes deden inschieten. 's Morgens en 's avonds was ze in de laatste maanden gewend 'n lepel broomkali te slikken — advies van den dokter. Vanmorgen in de herrie was 'r niks van gekomen, vanavond werd 't laat. As 't maar geen kwaad kon, in 't midden van den dag, in 'n leege maag, kort voor 't eten.

„Ik zou 't zeker doen,” zei Jans: „u komt toch nog te staan voor 'n heele vermoeidheid.”

Toen strekte tante Célestine 'r hand uit en absoluut-gejaagd door 't enerverend paardgetrappel, door de emoties en overspanning van stadhuis en dominee, deed ze wat ze anders nóóit zou gedaan hebben: ze dronk een taxeerenden slok direct uit 't apothekers-fleschje. Anders had ze Jans om 'n lepel moeten zenden, wat nóg eens ophield. Het klukte kort in haar keel, het klukte met een schrik-smak, het klukte weerbarstig alsof de strot 't nog tègenhouden wou — 't wàs 'r in. Gelijk, als een reflex, draaide 't fleschje in tante's handen, gelijk viel 't op 't zeil in rinkelende scherven.

„Och! Och!”, zei Jans.

Ze keek 't eerst of 't geen vlekken op de zij gegeven had, toen schrikte ze afschuwelijk.

Tante Célestine gilde opeens zoo rauw, zoo náár — tante Célestine tastte zoo heftig naar de plek waar zij 'r maag vermoedde, dat Jans de scherven, die ze al geraapt had in kleiner brokjes dee tuimlen.

Tante wankelde. Spraakloos, met bevende, ongemeen-siddrende lippen, zakte ze in den leunstoel bij den voetspiegel, de kreuklooze zij van 'r rok, de schittrende blouse, den fichu-kraag, den volant glâd vergetend. 'r Handen wrongen om de dure garneersels èn zijden-geklopte kanten èn plissé-plooien, 'r gelaat blozend van *crème Simon* (à la glycerine, sans rivale pour l'hygiène de la peau), haar gelaat verscherpte, hoekig van juk, haatlijk van laten-avondplooï. Dan, simpel, bijna magistraal-van-eenvoud, zei ze moeilijk-ademend.

„'k Ben vergiftigd”

„Christenezielen! Vergiftigd!” —, hokte Jans en ouwe trouwe meid-van-intelligentie, meid die tante al jaren diende, stiet ze ruw op de knieën, zocht 't nat-flapperig etiket dat uit het vergift-sausje, met een bungelend, vergrijzeld schervenprakje, verrees. En terwijl ze 't àl-vervloeiend inkt-opschrift *Uitwendig las*, dee 't waarschuwend doodskopje met z'n smerige grijns en pieterig-satanische koloogjes 't bloed om 'r hart stilstaan.

„Allemachtig! Allemachtigste God!”, heeschte Jans.

Eergister had ze 't zelf bij den apotheker gehaald — 'n flesschie van dat goed voor de zenuwen èn — èn 'n — 't — 't flesschie met ànder goed voor tante Célestine's oogen, die tegen den avond wel is gloeiden en pijn deeën.

„Jessis,” zei Jans, haastig opstaand: „hoe komt u in gosnaam dáár van te drinken!”

„'k Heb me in de haast — in de haast vergist,” kermde Célestine: „o, o, 'k ben vergiftigd — wat voel 'k me naar — wat voel 'k me akelig”

Ze lei achteruit geleund, de oogen verkwijnend als in bezwijming, de haarpennen verduwd, het pas gekweekt voorkuifje zijlings geplet.

„Hoe komt dat nou! Hoe komt dat nou!”, klaagde Jans: „wil u 'n glaassie water?”

„Nee! Nee!” kermde tante Célestine: „'n dokter! 'n dokter! In godsnaam 'n dokter!”

„Zal ik gáúw loopen?”

„Nee! Nee!”, klaagde de stem der vergiftigde: „Janslief, Janslief, laat me niet alleen — 'k wor zoo naar, zoo naar!”

Jans, resoluut, krijtwit — was dat 'n onmenschelijke schrik! — drinken van dóódskep-goedje! — Jans bonsde de trap af. In 'n wip was ze bij den koetsier en trots 'r resoluutheid bijna van gedachten ontdaan, riep ze 'm 't meest practische toe wat ze formuleeren kon:

„Koetsier! Koetsier! Hollen! Hollen! Mevrouw het zich vergeven! Hollen om de familie te halen an 't feestlokaal! En 'n dokter meebrengen! Haast je dan vent! De dood is 'r mee gemoeid!”

Toen, terwijl de koetsier uit z'n slaapsoezel gewekt, en angstig door de gegilde boodschap, snel de dekens van 't paard trok, sloeg Jans de deur dicht, liep de keuken binnen, greep de melkkan. Dat was 'n wonder. Nog geen kwartier geleden, had ze 'n pint genomen. As 't vóór 'n kwartier gebeurd was, had ze geen sikkepit gehad. Melk was 't eerste wat je geven most, wist ze van ouds. Te gejaagd om achter uit 't buffet 'n glas te halen, sjokte ze beverig de trap op, de treden met trillende melkspetten besproeiend.

Tante lei wezenloos.

„Drinken!”, gebod Jans, de kan tegen Célestine's in ontzetting geschroefde lippen duwend.

„Nee! Nee! 'n Dokter! 'n Dokter!”, kermde de zieke.

„Drinken!”, zei Jans, met geweld de kan aandwend: „je mòt melk drinken! Zonder melk ben je mis, heelemaal mis!” ...

De kurkige lippen, stràks nog in purpren gezondheid voor den spiegel, de lippen die geglimlacht, gespeeld hadden bij 't sieren der kuif, bewogen traag en aemechtig. Langzaam, paisibel van kluk-kluk kroop de melk in den mond, siepend met een strooprìg straaltje de kin langs op den fichu, van den fichu in 't zijden kuiltje van den schoot.

„Helpt 't! Verzacht 't!”, — vroeg Jans.

„O! O! Nee!” klaagde tante: — „'k heb 't zoo gruwelijk benauwd.”

Ze was waarlijk ziek. 't Angstzweet beperrelde 'r voorhoofd, 'r oogen stonden verfletst. Bruiloft, niechie Charlotte, den door en door netten dokter-in-de-letteren uit Groningen, 't wachtend diner met de verrassinkjes, alles was uit 'r hoofd geslàgen. Het was alsof de beestige, martelende schrik van het doodskoppen-goedje, het jammerlijk fleschje met 't grijnzend gebeente, 'r hersenpan luchtledig had geschokt. Ze dacht niet, wist niet, voelde niet. 'r Schroefde 'n krop van allerbenauwendst ontzetten in 'r keel. Vaag, als in angstdroom, zag ze alleen het nattig etiket op 't tafelkleed, 't etiket met de schilvers.... 't sater-lachend kopje. Zóó had de doodschrik 'r verlamd, zoo wèg was ze van al aardsch, ijdel, heengaand gedoe, dat ze de melk niet gevoelde, de melk die droop langs 'r mondhoek en smerige vlekken teerde op 't allerkostbaarste — zóó klam van angsten hing ze achterover, dat toen de schel haastig luidde, de dokter, de broer, de bruijom met treden gelijk de trap bestoven, 'r arm hoofd zooveel smartebezoeking niet wederstond, en ze in lijkkleurige bezwijming van den stoel op 't tìjgervel gleed. Dusdanig vonden ze 'r, bleek als een doode, bewustloos, in mèlk, de schoongevormde kuif nattig-verslonst — op het tìjgervel. De tìjgerkop naast haar slappe, schijnbaar verstijfde hand....

„Niets als boorwater,” zei de dokter verbaasd.

„Tante, tante — hoe kon u daar fláúw van vallen,” zei de bruigom.

Tante kwam zachtekens bij. Eerst wou, kòn ze 't niet gelooven. Ze was wee geworden en koud. 'r Voeten leken te versteenen — in 'r handen had ze geen gevoel meer gehad. 'r Maag had gebrand. 'r Tong was zoo akelig zwaar geweest, zoo loom.

„Niets als boorwater,” herhaalde de dokter glimlachend: „u is 'n heel-erg zenuw-menschje en al botaniseerend heeft u teveel gehoord van vergiften”...

Tante herleefde. Ze herleefde, begon te snikken. Van den dood òpgekomen, had ze geen lust te bruiloften, o néé — en de japon, de bedorven japon — en 'r haar dat ze opnieuw moest kappen — en 'r maag die van streek was door de kan melk.

Toen — terwijl de heeren in de huiskamer wachtten — nasnikkend, ondersteboven, geholpen door Jans, lei ze opnieuw 't ijzer in, knikkende distels, bloeikatjes, groote klissen, parelgras, vossestaarten, pauwegerst krullend. Op 'r ontdaan gelaat lei 't potje crème Simon, à la glycerine, sans rivale pour l'hygiène de la peau, versche blosjes, rozige perzikkleurtjes. En omdat 't met de japon van de fransche naaister uit Rotterdam, de half-bedorven japon waarin ze doodssensatie doorleefd had, niet ging, trok ze triestig 't morgentoilet van marine blauw cheviot aan, 't in ieder geval keurig kostuum met de zwartzijden soutaches en den schouderkraag van imitatie guipure met de picots en gehaakte rozetten. Bij de visch — turbot sauce capres — waren de aardappelen stijf. Niemand klaagde. Want zooals de president van de tafel, oom Karel, terecht zei: „Het past ons in de eerste plaats — en 'k meen dat bruid en bruigom, aan wie 'k anders 't éérs zou denken, 't volkomen met me eens zijn —

't past ons 't eerste glas op te heffen, om tante Célestine, die bijna het slachtoffer werd van eene zoo noodlottige vergissing, van harte geluk te wenschen met haar herstel. Bijna, bruid, bruigom en dischgenooten, zou over 't feest een grauwe domper zijn gekomen"....

Bij die treffende toespeling snikte tante Célestine het uit en omdat ze tòch 'r zakdoek vergeten had in dat laatst half uur van ellende — bette ze nerveus 'r oogen in 'r servet....

4 April 1903.

OUD-HOLLANDSCHE BAKER.

Het was laat in den avond, dicht bij twaalven.
'r Waren al rillige spookhistories gelanceerd, histories
van moord en doodslag, histories die de vrouwen
deeen oogknippen, histories waarbij telkens gesoebat
werd, om-'t-nou-is-over-iets-anders-te-hebben, toen
onze vriend Barend, die genoeglijk geluisterd had,
genoeglijk ook omdat-ie mal-verliefd den heelen tijd
de hand van z'n vrouw vastgehouden had — menschen
nog wel die acht jaar getrouwd waren — toen
onze vriend — herzeg 'k — losjesweg 'n bakerrijmpje
neuriede:

.... Toen 't kindje op de wereld kwam,
Al uit zijn donker hoekje,
Toen dronken de vrienden wijnkandeel,
En ze wonden 't in een doekje.

„Hè, ja! Goddank, Barend,” zei een der vrouwen,
bleek geworden van de gruwelen, die de ronde
dokter verhaald had — hoe-die is iemand geopereerd
had, die enz. — 'n allerakeligste bloedhistorie —
„goddank, dat jij 'n prettiger onderwerp aanroert” . . .
„Prettiger,” zei Barend, de hand van z'n vrouw
loslatend, wat 't bedenkelijk teeken was, dat-ie iets
ernstigs te zeggen had: „nee, om den drommel
nièt prettiger. Jullie heb 'r allemaal zoo'n schik in

gehad folterkamer-herinneringen op te diepen, zoo'n plezier om in de ellenden van 't leven te wroeten, dat je vanzelf 'n ander wakkertje schudt om ook eens 'n vertelsel van schrik en jammer te doen. Daarom heb 'k m'n souvenir ingezet met 't „Toen 't kindje” . . .

„Barend — doe asjeblief dat âkelig verhaal niet,” smeekte z'n vrouw, plotseling onrustig.

Haar verzet scheen 'm te prikkelen. Wij, nieuwsgierig geworden, in de lugubere stemming om bijzonder nare dingen te hooren, drongen er op aan, dat-ie de herinnering, die z'n vrouw dee verbleeken en peinzend staren, zou verhalen. Hij begon dan, af en toe, als de historie waarlijk schrijnend werd, haar toeknikkend en met meewarige oogen sussend.

„Toen we vier jaar getrouwd waren,” begon hij: „gebeurde 't onverwachte. Jaren hadden we gehoopt, verlangd, 'r ons eindelijk bij neer gelegd geen kinderen te krijgen. Je went 'r an. Je praat 'r niet meer over. Je wordt onhuiselijk, neemt pretjes waar, en alleen bij tijden, als je 'n krant leest met 't bericht dat die kennis of die vrind 'n jongen of 'n meisje gekregen heeft, kijk je mekaar is an en van de tien keer zeg je 'r negen dat je niet graag zoo'n boel kinderen zou hebben, dat kinderen de handen binden, dat je 'r feitelijk geen van beiden om maalt, dat je leventje zoo, heel leuk en vooral vrij is. Nieuwaar? En juist in zoo'n periode van fuifjes, laat in café's zitten, schouwburgen afloopen — we waren uit 't gat waar we woonden, 'n maand in 'n hotel, 'n Amsterdamsch hotel, gaan logeeren — de poes, de kanaries hadden we te bewaren gegeven — ongetrouwde menschen dwepen met poesen en honden, nieuwaar?” . . .

„Barend, wor niet zoo langdradig,” viel de vrouw 'm in de rede.

„Dank je,” zei die rustig: „’k was net ’t begin van me zin vergeten — nou juist in die pas-ge-trouwde-menschen stemming — we kirden na vier jaar nog net zoo ijverig als in de eerste dagen — kwam de gróóte verrassing. In ’n roman of novelle lees je dat de jonge vrouw blozend ’r man iets in de ooren fluistert....”

„Barend!”, interrompeerde z’n vrouw.

„... De mijne,” vervolgde hij: „fluisterde niks, lispelde niks, zei niks, riep niks — ze ging mee naar Carré, mee naar dineetjes, mee naar gezellige pretjes. Maar teruggekeerd in ons gat, in ’t eentonig, sullig dorpje, dat aan geen spoor en geen tram lag, moest de dokter-huisvriend komen en die, even verbaasd als wij, sprak het eerst het rijmpje, dat ik nooit meer zal vergeten:

Toen ’t kindje op de wereld kwam,
Al uit zijn donker hoekje,
Toen dronken de vrienden wijnkandeel
En ze wonden ’t in een doekje.
Baker, baker, rep je wat!
Dat ons kindje geen kou en vat.....

Ja, ja. ’t Gaf ’n razenden omkeer. Onze heerlijke dochter, die nu drie jaar is en op ’t moment als ’n roos in ’r bedje slaapt, kan nooit de zorgen benaderen, die ze speciaal in de eerste en laatste weken veroorzaakt heeft.

„Wanneer denkt u, dokter?” — vroeg ik, bedrukt, gelukkig, ongeloovig, verontrust, kortom in ’n allegaartje van emoties: „wanneer denkt u dat we ons kindje” — ’t was nog zoo raar ’t woord te gebruiken — „mogen verwachten?”

„Tja,” zei hij, diepzinnig en geleerd z’n kin bestrijkend: „wanneer denkt u ’t?”

Hij herhaalde mijn vraag. We waren in een i m p a s s e. We redeneerden, telden de volle manen,

tot we een voorloopige greep deden en de gelukkige gebeurtenis op begin of midden Augustus vaststelden. Als jullie nu even onthoudt dat we in een gat woonden, dat de naaste stad een uur ver lei, dat 't dorpje maar één boerin-baker bezat, die vroéger bij ons als schoonmaakster diende en vriendelijk weggestuurd was — in 'n dorpje maak je nooit herrie — omdat de jampot waarmee we anders 'n maand deden, in twee schoonmaakdagen leeg was, de suiker met ponden verdween, de thee zonderling verdampte — als je die gegevens compileert, dan zul je begrijpen dat eene juiste taxatie van het groote tijdstip noodzakelijk was. We moesten een baker uit de stad laten komen voor de heele maand Augustus. En omdat bakers zoo bezet zijn als 'n gezocht medicus, dienden we in Juni eene advertentie te plaatsen. M'n vrouw, allergelukkigst, niewaar Mien?, met het niet meer gedroomde, m'n vrouw, die telkens de kaart lei of 't 'n jongen of 'n meisje zou zijn, m'n vrouw wou geen verpleegster. O, nee, redeneerde ze: zoo'n juffrouw in de rouw — da's net of je doodziek ben — en dan, zei ze vooral met nadruk — weet je 't nog, Mien? — 'n verpleegster kan je niet met 'n kindje in de dorpsstraat op en neer laten loopen — dat doet geen verpleegster — en als ze 't doet, begrijpen de menschen van 't dorp 'r geen sikkepit van: nee, Barend, we moeten 'n echte, deftige ouwerwetsche baker hebben, zooals ma 'r vroeger een had, 'n baker met 'n neepjesmuts, hè? Goed, ik plaatste een annonce, kreeg twee dozijn antwoorden. Op goed geluk pikte ik er een uit met den gezelligsten naam. 'n Klank doet zoo'n boel. Onze baker heette Weduwe Goedhard met 'n d — 'n naam om te snoepen. Ze had beste getuigen, kwam over om af te spreken. Dat was 'n vreemd, prachtig, benauwend uurtje — vreemd

en prachtig, omdat de gebeurtenis daad ging worden — benauwend om 't afgrijselijk overwicht dat de weduwe Goedhard met 'n d, door 'r ervaring, wèten, geweldige practijk, dadelijk op ons had. 'k Zie 'r nog voor me, 'n gezette zware vrouw, met heupen als pompoenen, 'n paarsroode gelaatskleur, 'n bastaard-mopneus en 'n weelderigheid van peenkleurig haar, dat door 't gezag van veel pommade in twee maanglimmerige ovalen lei. Nuchtere getrouwde menschen als we nog waren, met niet de geringste wetenschap van baker-tradities, zaten we over haar. Ze moest zeven gulden vijftig per week hebben, wat ze overal beurde, zei ze, en voor 'n maand genomen worden. We vonden 't best.

„En 'n goospenning van 'n volle week,” zei ze.

„Natuurlijk,” knikten m'n vrouw en ik.

„En 'n fooi voor 't mandje opmaken”.

„Dat heb 'k al opgemaakt,” zei m'n vrouw, blij dat ze zoo knap was geweest: „luiers en nachtpo-netjes en flanellen luiers en jaegerluiers en hemdjes en zeep en sponsjes en 'n schaaftje, àlles is 'r in...”

„Dat kan wel,” zei de weduwe Goedhard, bemin-nelijk supérieur: „maar dat doen *wij* toch anders — wij rekenen altijd op 'n tweeling en de usànsche is — da's allemaal usànsche — dat de vader voor 't mandje opmaken 'n fooi geeft”

„Goed,” zei ik.

„Dan,” onderrichtte zij verder, met glimlachjes onze groenheid in 'n hoek trappend: „dan komt de fooi van 't vaderschap”

„Wèlk vaderschap?” vroeg ik bête.

„As 'k u 't engeltje 't eerst overreik,” zei de weduwe Goedhard, zóo als 'n prof zegt, die waardig aan beginners doceert dat Uranus op 2864 millioen kilo-meter om de zon in een elliptische baan wentelt, die zij in 84 jaar en 3 maanden aflegt.....

„O ja,” beaamde ik.”

„Dan de fooi van 't naveltje,” knikte ze, wijs bezonnen van houding: „èn 't doopgeld — bij menschen die d'r engeltjes niet laten doopen, ga 'k niet bakeren — èn natuurlijk de ruime fooi op de negende dag èn de doeseirs van de familie en vriden, die op visite komen — da's allemaal usànsche” . . .

Omdat we in 't afgelegen dorpje heel weinig visite wachttten en enkel me vrouw's vader nog in leven was, accordeerden we dat ik haar dertig gulden fooi, alles en alles, g a r a n d e e r d e. In ieder geval was ze dus van zestig gulden zeker. 'k Betaalde haar zeven gulden vijftig goospenning en toen ze weg was danste ik uitgelaten de kamer rond, zooals menig vader in analoge omstandigheden doet, en samen galmden we uitbundig:

Al wie 't kindje zijn luiertjes vouwt,
Leven ze lang dan worden ze oud,
En ze zullen te bruiloft komen,
Als ons klein kindje trouwt . . .

Men moet nimmer in 't leven uitbundig doen. Dit alles is slechts inleiding tot de folterkamer-geschiedenis die bij jullie serie aansluit.

Den éérsten Augustus zond 'k 'n rijtuig naar de stad om de weduwe Goedhard te halen. Omdat 'n baker 'n v e r s c h i j n i n g in je leven is, voor wie niks te goed mag zijn, omdat 'n baker meeproeft, meesnoept, mee-eet van alies wat de kraamvrouw gebruikt, lieten we de logeerkamer voor 'r vernieuwen, 'n versch behangetje, 'n nieuw bed — alles prima verzorgd, om geen napraat in andere huishoudens te hebben — ze zeggen dàt 't gebeurt.

Weduwe Goedhard verscheen met 'r valies. Ze trok 'r pantoffels aan, begon door 't huis te loopen als 'n loerende poes zoo onhoorbaar.

„Zou ze d'r baker-kostuum niet aantrekken, d'r muts niet opzetten?“, vroeg zacht m'n vrouw.

„Vraag jij 't 'r. Jij ben de vrouw,“ zei ik.

„Dat durf 'k niet.“

„'t Ligt niet op mijn weg,“ zei ik.

Inderdaad het was moeilijk opmerkingen maken. Ze sloeg ons, groentjes, dood. Als we wat méénden, kon ze simpel glimlachen, dat je je klein voelde als 'n kind. Ze keek rond met dédain, vroeg waar de linnenkast was, inspecteerde die schamper, zei dat 'r nog minstens vier en twintig sloopen en lakens moesten komen. dat ze badhanddoeken van 'n manslengte noodig had, dat acht en veertig luiers op 't nippertje waren. 's Morgens vroeg, als we nog sliepen, snuffelde ze de kasten af, telde hoofdschuddend onze zes zilveren vorken en lepels, zei aan de meid dat ze zoo'n armoedig zilver nog nooit had gezien, ging in 'n fauteuil zitten geeuwen. De voorkamer beneden, waar we haast nooit kwamen, scheen 'r te bevallen. Daar las ze godsdienstige verhalen, geeuwde, tukte. Als 'k even binnenkwam, klapte ze juist 'r kaken dicht van 'n verschen geeuw. Ze geeuwde den heelen dag. Me vrouw stopte 'r lekkers toe, maakte twaalfuurtjes klaar om van te watertanden. De baker most 't beste hebben, boterhammetjes met ham en vleesch, zachte eitjes, 'n stukje zwezerik. Baker liet alles geeuwend staan. O jee, ze had 't overal zóó goed zei ze, ze werd geregeld zoo vertroeteld, dat ze niks meer lustte. Ze lustte dit niet, ze lustte dat niet. Ze lustte allemaal dingen, die in 't dorp niet te krijgen waren. Veertien allergezelligste dagen passeerden.

„Baker,“ zei ik, op 'n dag dat Mien 'r korzelig onder werd: „m'n vrouw zou u zoo graag in baker-kostuum zien met de muts“

„Hemeltje meneer,“ glimlachte ze weer — precies

de grond-weg-slaande glimlach van 'n examiner die den patiënt betrapt op 't verkeerde geboortjaar van Tiberius of den onjuisten sterfdag van Darius II: „hemeltje denk u dat 'k zoo'n achterlijke baker ben, dat 'k nog japonnen draag? En 'n muts — da's in de verte geen usânsche meer. De hoofdzaak is dat 't engeltje — God gaf dat 't 'r al wàs — dat 't heerlijk engeltje goed geholpen wordt. 'n Muts doet 'r niks an toe"

„Nee,” zei ik wederom bète — onnoozel den ouderwetschen droom van m'n vrouw prijsgevend.

Wèl hield ze 'r pantoffels aan, de pantoffels zonder zolen. Zolen maakten te veel spektakel in 'n kraamkamer. Als ze benee niet zat te geeuwen, sloop ze door 't huis. Traptreden die anders kraakten, werden door haar zoollooze toffels gebiologeerd. Ze stond achter de huiskamerdeur zonder dat je iets hoorde. Ze luisterde lekker en als je buiten kwam, had ze precies de houding van iemand die net wil ankloppen. Toen spraken we met open deuren. 't Hielp niet. Als m'n vrouw met de meid in de slaapkamer over 't huishouden praatte, ging de weduwe Goedhard trouw op 'n zekere gelegenheid, op welker deur in stations een kroontal pleegt te staan. Want op die gelegenheid kon je door 'n luchtkoker elk woord boven beluisteren. Dat irriteerde vreeselijk. Vijf maal in 't uur hoorde 'k de gelegenheids-deur piepen, bleef ze 'r minuten lang op. Toen, op 'n keer dat m'n vrouw met de meid 'n lange conferentie over 't huishoudboekje hield, en 'k weer de gelegenheidsdeur hoorde piepen, zag 'k op m'n horloge dat ze negentien minuten op die ongezellige plek bleef — ze was 'r al driemaal geweest.

„Baker,” zei 'k voor 't eerst uit den band springend: „baker is u ziek?”

„Ziek — gompeltje — hoe komt u 'r op?”

„Wel u is pas voor de vierde keer negentien minuten op 'n plaats, die 'k niet noemen wil, gebleven" . . .

Het gesprek nam geen esthetische wending.

Thans, zonder glimlach, voor 't eerst vijandig, keek ze me aan.

„. . . . Kijk u altijd op uw horolozie as iemand 'n kleine doet?", vroeg ze spijtig: „je zou je op die manier sjeneeren"

„Nee," zei ik dom-nijdig: „maar als u zoo òngezond blijft, zal 'k den dokter voor u laten komen."

„Hoe dōrst je!," zei m'n vrouw angstig, toen 'k 't oververtelde.

Na dien korten strijd, bleef de baker mokken. Ze sprak geen woord met ons, geeuwde, haalde 's morgens 'r schade in bij de meid. Die ging ze helpen om aardappelen te schillen, ofschoon ze nóóit zulke dingen in 'n netten, deftigen dienst dee. Over elken aardappel dee ze 'n kwartier. Ze schildte voor vier menschen van negen tot half een, gaf de meid raad, zei dat ze in de stad viermaal hooger loon betaalden, stookte 'r zoo op, dat m'n vrouw, die de meid wèl andorst, 'r plotseling congé gaf. Toen maakte de weduwe Goedhard op 'n wandeling naar de kerk kennis met de boerin-baker-schoonmaakster, die vroeger bij ons geweest was en twee dagen later hoorden we in den kruidenierswinkel dat we onze baker niet te eten gaven.

Beste menschen, we hebben 'r tòch vièr weken gehouden, 'r toen betaald omdat ze bij 'n andere dame contract had — en eerst vijf weken later kwam onze dochter

Nee, jullie gruwelverhalen, zijn water en pap

Zuchtend her-nam Barend de hand van z'n vrouw,

25 April 1903.

HET SPOOKGLAS.

Tante Méline, verhaalde het jonge vrouwtje, werd na den dood van oom Bastiaan ziek, bedlegerig. Wát ze scheelde wist de dokter niet, wist zij niet, wisten wij niet — wij, de oude meid, ik, 't achternichtje. Toen oom nog welvarend was, kwam 'k zelden aan huis. Oom zei dikwijls ronduit, wat tante d'r óógen zeien — dat de belangstellende visites van nichtjes en achternichtjes 'm geen zier interesseerden, dat-ie wel wist dat niemand naar 'm zou omkijken, als ze geen cent bezaten. Misschien had-ie wel gelijk, want 't was 'n corvée 't zure kwaadspreken over God en de wereld aan te hooren, als je 'ns per ongeluk aanwipte. Oom en tante harmonieerden. Ze gingen met geen levende ziel om, bemoeiden zich met niemand, hielden geen kat, geen kanarie. Wat 'r precies in hun leven gebeurd was, wat ze zoo zonderling-spijtig, wantrouwend gemaakt had, weet 'k nog niet. Liefst zaten ze met d'r tweeën in de huiskamer van 't holle, ouderwetsche, koude huis en onttakelden bureu, vrienden, kennissen, familie. In d'r vroege huwelijk waren 'n jongen en 'n meisje gestorven — de portretten hingen in de goeie kamer. Ze hadden daar veel van geweten.

Maar alle verdriet houdt ééns op. Bij oom en

tante had 't plaats gemaakt voor de puurste nij-dasserigheid.

„Zoo. Ben je daar wéér?“, zei oom, als je 't eens in de maand wáágde. En de klemtonen die-die op elk woord lei, lieten geen ruimte voor aparte onderstelling.

Tante keek enkel. Ze keek glimlacherig-valsch, zooals vriendinnen doen, die mekaars toilet taxeeren. Na oom's dood scheen er plotseling genegenheid bij tante Méline te ontluiken. 'k Denk dat ze met de oude meid, alleen in 't huis — 'k zal 't je dadelijk beschrijven — bang was, òf dat ze van den nood 'n deugd maakte en bij nadenken bevond dat we tòch moesten erven, met of zonder zuur gezicht, òf dat ze Mie, de meid, en mij tegen mekaar wou uitspelen — de een kon van de ander alles verrajen —, òf dat ze, maar dat kan 'k niet aannemen, als 'k an 'r oogen denk, me niet zoo heelemaal onvertrouwbaar en intrigeerend vond... Tante Méline stond er op dat 'k bij 'r zou komen inwonen. En omdat moeder meende dat 't gevaarlijk was te weigeren — je ziet, 'k geef geen ideële motieven! — én omdat tante sukkelde, in 'r bed bleef en schrikkelijk klaagde over Mie's onverschilligheid, werd ik gezelschapsjuffrouw en verpleegster van 'n zieke die geen ziekte had, enkel toegaf an grillen en zenuwen.

'k Ben nou vier maanden getrouwd, maar 'k geloof dat als 'k over-overgrootmoeder ben, 'k nog an den gezelligen tijd bij tante Méline zal denken. Als 't huis je niet stuiperig maakte, dee tante 't. 't Huis en tante wisselden mekaar met griezeliĳheden af. Nou zou 'k 'r misschien niet zoo gevoelig voor zijn — tóén was 'k zeventien en 'n beetje geëxalteerd. Eerst 't huis dan. 't Was 'n groote kast aan 'n gracht, 'n huis uit de zestiende, zeventiende eeuw. Achter den tuin had je 'n bosch en in 't bosch de

overblijfselen van 'n gewezen kerkhof. Dat bosch of dat kerkhof waren vroeger door 'n onderaardsche gang met 't huis verbonden geweest. 't Klinkt romantisch, 't lijkt zóo verzonnen voor 'n boek van avonturen, gevechten, belegeringen: 't huis staat 'r nog — 'r is nu 'n fabriek van suikergoed in gevestigd... Moest 'k voor tante 'n flesch wijn uit de kelders ophalen — Mie mocht niet bij den voorraad! — en blies de tocht de kaars uit, dan kon 'k 't uitgillen. 't Waren kelders om in te verdwalen en de zware deur voor 't met puin verstopte gat van de onderaardsche gang, gaf je kippevel. Zooals de kelders waren, was 't heele huis. Kamers te ongezellig om in te zitten, gangen met echo's en 'n zolders, 'n zolders! Als 't avond werd, tante sliep, Mie 'n boodschap dee, luisterde ik naar elk geluid, meende 'k deuren te hooren piepen, boven op de zolders te hooren loopen. Ja, lach maar! Over angsten kun je makkelijk lachen, als je ouwer dan zeventien ben en in 'n prettige omgeving zit. Gelukkig sliep 'k in dezelfde kamer met tante, kon de deur stevig op slot, lei 'k 's nachts 'n toet peper onder m'n hoofdkussen.

Dat was 't huis. 'k Zei je al, dat als 'k van de holle gangen, griezelige zalen bekwam, tante voor afwisingeling zorgde. Tante, die altijd afgronden van wantrouwen in 'r grijze oogjes had, tante die me vooral in den eersten tijd voor waakhond gebruikte — ze kon geen honden zien en achternichtjes blaffen en bijten niet! — tante was nooit ziek genoeg om me naaikistje en me koffer nièt te doorsnuffelen, als 'k 'n uurtje vrij had, tante kon midden in den nacht heel plezierige-angst-gillen geven, gillen die je koud maakten. Als je dan hijgend vroeg wat 'r was, most je 't bed uitkomen, 't licht aan steken — mèt licht kon ze niet slapen, ik wel — o, was 'r in die

nachten maar 'n slap pitje geweest! — 'r 'n glas water geven, 'r droomverhalen aanhooren. Ja 'r droomverhalen. Ze was onzinnig bijgeloovig, bijgeloovig als ze 'n spin zag, als 'r suiker omviel, als 't den dertienden van de maand was, als 'r iets op Vrijdag gebeurde. Zoo zijn 'r meer. Tante was geen uitzondering. Maar 't verschrikkelijkst waren 'r droomen. Als ze 's nachts gilde, droomde ze akelig. Ze had in 'r nachtkastje 'n Droomboek liggen, 'k weet den titel nog: 't Volmaakte Droomboek of voltallige en gemakkelijke uitlegging der Droomen, Mijmeringen, Nachtervertooningen, Verschijningen enz. Versteend van schrik, duizelig van slaap, met haren zoo koud als 'n plombière, klappertandend en bevend, moest 'k de verklaringen opzoeken. Viel 't mee, dan zei tante: „dank je, To-lief” — viel 't tegen, dan bleef ze in 't nachtdonker murmureeren. 't Klinkt je natuurlijk onwaarschijnlijk. Je denkt dat 'k 't geval erger maak. Nee hoor. 'r Ging bijna geen nacht zonder incident voorbij. Als ze in 'r droomen olie stortte, wachtte 'r 'n onvermijdelijk verlies, als ze ooren zag, zou 'n vriend 'r verrajen, 'n rat was 'n gevaarlijke vijand, 'n trompet 'n schrik-aanjagend bericht, 'n kat 'n behendige dief, 'n kousenband armoede en ziekte, 'n mes inbraak.... 'k Zou je zoo'n uur kunnen bezighouden. Elk ding had z'n uitleg. 't Gelukkigst was 'k als ze prettige zaken zag, oesters of ooievaars, of vlammen, of goud, of flesschen, of 'n spoorweg.... Dan dronk ze gerustgesteld 't glas water, zei poezig-lief „ga jij nou slapen, To — je ben 'n beste meid en 'k hou heel veel van je”....

Toen 'k 'n maand bij 'r inwoonde werd ze bepaald kwakkelend. Ze at weinig, bleef dagen te bed, sliep 's nachts 'n paar uur. De rest van den nacht was 't tobben.

„U scheelt heegenaamd niets, mevrouw,” zei de dokter, die 'r van a tot z onderzocht en alle organen patent vond: „u moest 'r eens 'n paar maanden uit.”

„Nee dokter,” zei tante obstinaat: „als 'k sterven moet, wil 'k sterven in 't huis waar me arme Bastiaan overleden is...”

„Mevrouw,” zei de dokter ongeduldig: „u stèrft niet — u is zoo gezond als u maar wenschen kan”...

Zij geloofde 't niet. Als de dokter weg was, probeerde ze mij uit te hooren, wàt-ie achter haar rug gezegd had, wat ze mankeerde dat stil gehouden werd, of ze 't an 't hart of an de nieren had? Als 'k dan lachte en ontkende, zei ze extra-wantrouwig: „ja, ja — hou me ziekte maar stil. Doe maar of je van niks weet — 'k hou zelf 'n oogje in 't zeil.” Als 'k met ouwe Mie in de keuken praatte, sloop ze wel eens op de kousen, om 't geheim van 'r ziekte te beluisteren. De dokter, die 't best vond om telkens aan te komen, als-ie 'n nood-boodschap kreeg, schreef hoogstens 'n kalmeerend middel voor en omdat ze klaagde dat ze 's nachts zoo dikwijls met nare droomen wakker werd en dan geen trek had in wàter, toch dorst had, zei-die glimlachend dat ze dan maar 'n glas melk moest klaarzetten. Dat sloeg in. Neurasthenische menschen houden zich soms allerhardnekkigst aan een onnoozel ding vast. Zoo bevond tante zich plotseling behagelijk met het glas gekookte melk op 'r nachtafeltje. Wel maakte ze me om de haverklap wakker voor 'n droom over zeep (twist), ijzer (armoede), visschen (ziekte), vensterkozijn (list van een lid der familie) — dat laatste benauwde haar danig! —, maar een slok van de melk knapte haar meer op dan tien glazen water.

Op een nacht, toen ze me gruwelijk beangst had met het verzoek om een kleppende deur benee te

gaan dichtmaken, 'k 't koortsachtig bang voor elke schaduw der wapperende kaars gedaan had, 'k weer lei en net zou gaan inslapen, wekte ze me — o, die schrille stem in 't donker.

„To! To!”

„Ja, tante.”

„To, 'k heb 't weer zoo benauwd — 'k heb 'n heel nest ratten gezien — en — en al me tanden zaten los in me mond”...

„Drink u dan is,” zei 'k, onder de deken. 'k Had 't licht niet op te steken. 't Was volle maan. Al de kamervoorwerpen zag je, alsof de morgen schemerde. 'n Nacht om te stelen voor iemand als ik, die hunkerde om met licht te slapen. En 'n heerlijke, zwoele Augustus-nacht met geuren uit den tuin — 't raam stond kwart open, op advies van den dokter — 't kon veilig, want tweeëhoog klimmen ze zoo licht niet naar binnen en er stak 'n pen in...

Tante strekte 'r maanlichte hand naar 't maanlichte glas, zei opnieuw hard en krakend.

„... Waar is dan me melk?”

„In 't glas tante,” zei 'k kribbig. Al maar vragen en praatjes om gezelschap te hebben — 't egoïste schepsel.

„Je moet maar zorgeloos worden,” knorde ze: „je mot me maar verwaarloozen — dan ben je op den goeden weg — d'r zit 'n restantje in. Had je niet meer melk in huis?”

„Tante,” zei 'k, voor 't eerst opstandig — wat weet 'n meisje van zeventien van tact en erfenis-zaken? — „tante as 'k dan niet meer slapen mag. zeit u 't dan! 'k Heb 'n vol glas klaargezet.”...

„Overtuig je dan, snip! Nee je mot nou nog kättig ook worden — dan hou je 't lang bij me uit!”

'k Wipte vinnig 't bed uit, nam 't glas op. Inderdaad 'r was 'n restant in.

„... Als u nou drinkt en 't vergeet — is dat dan mijn schuld?”

„'k Heb niet gedronken — geen slok”...

„Och kom, tante!”

„'k Heb nièt gedronken!”

„Nou dan heb ik gedronken”, zei 'k verveeld.

„Dat lijkt wel en da's schandalig genoeg, om de melk van je zieke tante op te snoepen,” keef de beminnelijke.

Ik zweeg, stapte in bed, sliep in. Den volgenden morgen was 't wederzijds boudeeren. Ik liet 't me niet anleunen, dat 'k stilletjes de melk van 't nachttafeltje gedronken had — zij loerde m'n gebaren af, hoeveel lepels suiker 'k nam, hoeveel koppen thee 'k dronk, hoe dik 'k de kaas snee, hoeveel boterhammen 'k aan ouwe Mie gaf. Eerst tegen den avond, beiden getemd door de eenzaamheid van 't huis en door 'n moordhistorie in de avondkrant, 'n moordhistorie met vètte letters — twee dooien, een zwaargewonde! — klonk een verzoenende toon, duwde ze me twee extra stukkie Janhagel toe, kreeg 'k 'n ouwe ceintuur present.

„Ziet u tante-lief,” zei 'k van de weeromstuit aimabel: „ziet u nou tantelief, dat 'k 'n vòl glas melk neerzet en u niet zoo vernonchaleer als u denkt?”

„Hou nou maar je mond,” zei ze sussend: „je moet maar onthouen, dat 'k 't goed met je zal maken...”

Ze sliep eerder dan ik. Helaas geen maantje — 'n kamer als 'n onweerswolk zoo zwart en zoo broeiend. 'r Kwam haast geen ademhap door 't raam. Zaligjes zuigend op 'n zalige peerdrops — wat is jeúgd heerlijk, hè? —, 'n half ons tóegekrege bij den kruidenier, toen 'k 's middags 't boekje betaalde — zuigend met verliefde smakjes, dutte 'k in — schrikte fel-wakker, met 't peerdrops-plakje

verkleefd op m'n tong — wàkker door een rauwen kreet:

„Groote God!”, schreeuwde tante Méline.

Weer 'n droom-historie van 'n kerkhof, 'n koe, 'n raaf, 'n val-van-de-trappen op komst!

't Was vannacht 'n heusche verschrikking.

„Ben je wakker, To? To!”

„Ja, tante,” zei 'k wanhopig.

„To — 'r is iemand in de kamer geweest!”

„Jakkus, tante, u jaagt me de koorts op 't lijf. Zijn dat invallen!”

Hemel! Hemel! Tante sprong zèlf 't bed uit, streek 'n lucifer af, lichtte het glas met melk bij. Léég.

„Ben jij opgeweest, To?”

„Nee, tante.”

„Jòk je niet, To?”

„Maar tante, as 'k nou zeg” . . .

De lucifer brandde uit. Ze stak de kaars aan, kwam bleek, doodelijk ontzet, op m'n bed zitten, de kaars in de bevende hand.

„ . . . To,” fluisterde ze met heesche stembezwijmingen: „'r is iemand in de kamer geweest — de melk is wéér op.”

Ik werd koud en warm, kon niet spreken. Tante, beverig, doodsbleek, belichtte de kamerhoeken, keek onder de bedden — ik hield m'n toetje met peper klaar, dacht er over of tante an 't malen raakte, of ze dronk zònder bewustzijn. Omdat ze m'n gedachten scheen te voelen, werd ze van 'n kwaadaardige wantrouwendheid.

'k Heb toch hóóren drinken,” zei ze, me met 'r grijze oogen doorborend.

„Asjeblief,” hapte ik, m'n mond open. Ze hield 'r de kaarsvlam voor, kéék. En daar de peerdrups — nee, 't was citroendrups — waarschijnlijk m'n tong gebleekt had, zei ze snerpnd-gemeen:

„... Nee, je heb 't nièt gedaan — maar morgen-avond mot Mie hier maar kommen slapen. Spoken zijn de wereld uit”....

'k Had kunnen grienen van nijdigheid. Daar lei je als leugenaarster en wat erger was, wat je den heelen verderen nacht bedierf: niet bij tante slapen, was slapen ergens anders in 't groote, akelige huis met de spookkelders en de spelonk-zolders. Enfin ze most 't dan maar met Mie probeeren. Mie was 'n lùm om mee te beginnen. Die stond tante.

En zoo sliep 'k den volgenden nacht met me toetje peper in de logeerkamer, die niet op slot kon, die 'n verdieping lager was....

En net wás de slaap 'r of de leunstoel die 'k voor de deur gebarikadeerd had, sloeg met 'n slag omver. Tante en Mie, allebei lijkbleek. Mie met de kaars die straaltjes vet op 't kleed spoot, stonden voor m'n bed. „'t Glas is wéér leeg,” huilde tante.

„Léég,” zei Mie, holoogend: „heelemaal leeg!”

„Nou,” zei 'k kattig: „nou kan *ik* 't toch niet gedaan hebben! Hoe komt u 'r ook toe om melk te drinken in uw slaap!”

„'k Heb geen drùppel gedronken,” snikte tante.

Ze was ondersteboven den heelen volgenden dag. 'r Moest 'n bed in de kamer worden bijgesjouwd. We sliepen alle drie zusterlijk bij het volle glas melk, leien alle drie wakker, tante om ons, wij om tante te beloeren. 'r Moest 'n eind an komen.

Net had de klok twee geslagen, toen Mie me aanstiet.

„To,” zei ze fluisterend: „let is op — d'r gebeurt iets engs”....

Ik luisterde, hoorde niets, geen sikkepit.

„Kletskoek,” zei 'k me omdraaiend.

Maar nog geen zestig tellen had 'k gelegen of 'r klonken haren-te-bergen-jagende melk-slurpsmakjes.

'r Werd van 't glas gedronken, duidelijk gedronken. Met een zet schoot ik, stikkend van angst, onder de dekens. Mie, die 't ook scheen gehoord te hebben, Mie streek kordaat 'n lucifer af en opeens schelde 'r woedende stem door de kamer.

„Jou sallemander! Jou”

Ze smeeet met 'r pantoffel. 't Glas rinkelde stuk, tante werd gillend wakker — die had van peper (schelmerij) gedroomd

En onder de dekens, hoorde 'k Mie's verwenshende explicatie.

„. . . . Jawel — de sallemander is 't raam uit — nee maar, zoo'n kånjer van 'n kat mevrouw”

Den volgenden nacht bleef 't raam dicht, 't glas vol

16 Mei 1903.

DE STOEP MET DE GOUDEN EIEREN.

Kinderen weten van geen goed en kwaad. 'k Zou niet gaarne als rechter in zake kindermisdrijf vonnissen. 'k Geloof onvertogen redeneerend, dat wij, wij denkenden, wij maatschappelijk-ervarenen, wij dufwijzen, *de* misdadigen zijn, als we een kind, dat gestolen, gebrandsticht, ge-baldadigd heeft, aan de samenleving ontnemen. Een van m'n vrienden — nu advocaat — werd in z'n vroegere jeugd op „diefstal” van een doosje pennen in 'n boekwinkel betrapt. De vader betaalde — de rakker kreeg 'n pak rammel — de zaak is vergeten. Een ander „stal” in den Franschen Bazar drie glazen knikkers — de moeder kwam 'r achter, omdat ze wist dat-ie 't niet gekocht kòn hebben — hij mocht in geen veertien dagen uit — geen gevangenisstraf — geen rijksopvoeding. Ik zelf ben over 'n schutting geklommen, heb me ziek gegeten aan onrijpe, groote peren, bij 'n buurman die me snapte, maar te dik was om me na te klauteren. Tenzij wij drieën — om 'r drie te noemen, jeugdige uitzonderingstypen waren, meen 'k geen onjuist vermoeden uit te spreken, als 'k beweer dat ieder zich uit z'n eigen jeugd schunnigheden, wandaden in den zin der wet herinnert. Sterker: de heilige boontjes,

die nimmer gestolen, nooit schennerij hebben gepleegd, mogen mediteeren of een zoo ultra-reine jeugd geen struikelblok voor later was. Want, dames en heeren, een kind *ver grij p t* zich zeer zelden mèt bewust-zijn. Een kind doet *m i s d a d i g h e d e n* gedreven door fantasie, wildheid, speelschheid. Als we ons de eigen kinderjaren herinneren als een vreemde droom, zelfs van latere perioden daden onthouden, spijtige daden, slechte daden, die *n i e t t o t o n s* leven *s c h i j n e n* te behooren, zóó dom, onnadenkend, wreed als ze ons in een tijd van volkomen wakker-zijn gelijken — hoe durven wij braven, volmaakten, rijpen, levensdoorkneden, hoe *d ú r v e n* we dan grof de hand leggen op diefjes-van-lood, inbrekertjes-van-'t-oogenblik, snoodaards-van-peperkoek, vagebonden-met-korte-broeken, struik-roovers-zonder-verstandskies? Het is om het beha-gelijk te zeggen niet *g e h e e l* pluis. 'n Kind moet door een Raad van verstandige *M o e d e r s* gevon-nist worden, niet door mannen met dikke Wetsboeken. En als 't laatste noodzakelijk is, moest niet alleen een Rechter-mèt-'n-vonnis *ò n b e n o e m b a a r* zijn, maar een elk die na z'n promotie weigert te beëedigen dat-ie in z'n jeugd geen appelen, centen, snuiste-rijen etc. *s t i e k u m g e m o e r d* heeft.

Deze bijster snuggere bedenkingen gewerden me, toen 'k glimlachend dacht aan de stoep met de gouden eieren, glimlachend aan 'n huilende, doo-delijk-beangste moeder.

We woonden in Amsterdam, in 'n straat dicht bij 'n volksbuurt — we waren bevriend geraakt met 'n heele bende kinderen. 's Zomers, als 't schemerde, werd 'r geravot, deden we mee — 's winters, als sneeuw de keien belei, koggelden we dat de politie 'r aan te pas kwam. Soms stoof 'n dozijn ons kool-

grond-tuintje in. De jongens poenden met halters, de meisjes zochten wat ongelukkige grasblommen. De onderlinge toon was allergemeenzaamst. „Doen jullie mee?“, schreeuwden ze dikwijls door de openstaande ramen, als ze genooten te kort kwamen — „meneer, we hebben visschies gevangen!“ — „meneer, de jongen van de bakker het 'n doos an de hond z'n staart gebonden!“ Elke zomersche dag had z'n ànder straatnieuws. Ze belden soms om 'n touwtje voor 'n tol of om 'n stukje pleister. Bij de „studenten“ was 't 'n zoete inval en de „studenten“ verzetten zich niet te zeer. 't Was zoo makkelijk „s morgens“ 'n joggie aan te roepen, om twee centen melk te halen, of 'n buurmeissie voor 'n pond suiker.

Zoodat 'k, op 'n morgen, zegge middag — de tijden van zwaarwichtige, hol-bolle, nachtlijke tooneel- en kunstkritiek kenden geen ochtend — toen 'r gescheld werd, met 't bekend schraperig bel-geaarsel van kinderen die op 'r teenen moesten staan, om bij den knop te komen en twee geel-blonde hoofdjes door 't deurglas groenden, 'k bereid was dien sten te bewijzen.

„Zoo Annetje en Maartje,“ zei ik: „wat is 'r an 't handje?“ 'k Kende ze. Ze waren de twee eenige dochttertjes, kinderen van acht en tien, misschien ouder, van 'n waschvrouw, ergens in 'n zijstraat. De vader, zwak van borst — de man had bij 'n karwei 'n ongeluk gehad — verdiende 'n zuur stukje brood met 't verkoopen van 't een of ander dat-ie van 'n firma in dépôt kreeg en wekelijks moest afrekenen. Als de moeder niet gewasschen had, zouen ze honger geleden hebben. Annetje en Maartje gingen op school, deeën samen boodschappen, speelden samen in de straat. Ze deden alles samen. 'k Had met ze kennis gemaakt bij 'n generale schuilei-partij.

Nu stonden ze verlegen op 't bordes.

„Meneer,” zei Annetje, de oudste, die Maartje aan de hand hield: „meneer zijn die centen van ù?” Ze hield in ’r slijkrig-bezweet pootje ’n prakje centen en twee-en-halve-cent-stukken.

„Van mij?” zei ik: „néé, kind”

„Ze leien toch op ùw stoep,” zei Maartje: „enne toe dàchte we”

„Ja, toe dàchte we” zei Annetje angstiglacherig.

„Wel, wel,” praatte ik als een braaf zedemeester, die drommels goed weet, dat je deugd moet beloonen — „wel, wel: hebben jullie dat op mijn stoep gevonden en ben je zoo eerlijk om te komen waarschuwen? Nou, da’s heel best, da’s héél goed van je. Hoeveel centen zijn ’t?”

„Veertien,” zei Annetje, die den schat al geteld had.

„Zoo,” sprak ik èrg vriendelijk: „nou, ’k dank je wel hoor. Geef ze maar hier, dan zal ’k ’ns hooren van wie ze zijn en omdat jullie zoo fatsoenlijk brengt wat je gevonden heb, krijg je allebei ’n cent om balletjes te koopen.”

„Dank u, meneer,” zeiden ze en verheugd dribbelden ze de straat uit, elk met ’n cent in ’t gesloten heete knuistje.

De twaalf warme centen lei ik in ’t keukentje. Misschien dat de schoonmaakster ze op de stoep had laten liggen, toen ze vanmorgen schuurzand aan de deur nam. En zooals ’t natuurlijk gaat bij iemand die zwaar ’s nachts over kunst beweert: het zaakje werd vergeten. Alleen, als ik Annetje en Maartje in de straat spelen zag, dacht ik, zooals elk achtenswaardig burger denken zou: — wat geven die arme menschen hun kinderen ’n frissche opvoeding — wat ’n contrast met andere kleuters die mogelijk veertien gevonden centen, zouden versnoepen.

’n Week later, wéér op Zaterdagmiddag, terwijl

'k luiierend-rookend van 'n anderhalvekolomsche eigen tooneelcritiek g e n o o t, balanceerde de staaf van de schel 'n paar maal, zonder geluid van de schel zelf. Wie stond 'r nu weer op z'n teenen voor de deur? Ze wàren 'r weer. En wéer schuchterde de stem van 't oudste meisje:

„... Meneer — we hebben centen bij u op de stoep gevonden...”

„Wéer?” zei 'k, verwonderd: „Hoeveel dan?”

„Drie en veertig cente, meneer”...

Ze hield op 'r handvlak 'n kwartje, 'n dubbeltje, acht centen.

„'s Jongen — die zijn niet van mij,” zei 'k: „heb je al bij de bovenburen aangescheld?”

„Ja meneer — die hadden niks verloren”...

„De juffrouw,” verklaarde Maartje nader: „de juffrouw heit de cente in 'r beurs nageteld — maar de juffrouw miste niks”...

„Nou,” zei 'k, weder denkend aan de Zaterdagse schoonmaakster, en 't verkeerd vindend om kinderen drie en veertig centen te laten houden — 't werd toch versnoept: „geef ze dan maar hier — dan zal ik ze apart leggen en als je soms hoort dat 'n ander ze verloren heeft — haal ze dan maar weer weg”...

'k Nam de warme geldstukjes, wou de deur sluiten, maar bedenkend hoe aardig en eerlijk 't van de kleuters was, riep 'k ze terug, gaf ze opnieuw ieder 'n cent. Blij huppelden ze weg en ze nakijkend zag 'k ze 't snoepwinkeltje ingaan. De schoonmaakster wist niets van drie en veertig centen. Die lachte. Die smeet niet met geld op 'n stoep. Ze kon niet bedenken wie 't gedaan kon hebben. Korte metten makend gaf ik háár de een en veertig centen, om 'r wat extraas voor te koopen. 'r Werd niet verder over de historie gesproken. Over veertien en drie en veertig centen, op je stoep gevonden, maak je

je niet druk. Wel kan 'n slim lezer, die van deze kinderbezoekjes verneemt en ze in verband brengt met m'n snuggere inleiding, achteraf detective-spitsvondigheden spinnen, maar wel zelden geschieden de dingskes in 't leven zoo scherp-omlijnd als 'n nàverteller ze zwart op wit koppelt.

Zelfs was 'k niet achterdochtig, niet onaangenaam-wantrouwend, toen 'k bij m'n eerste ontbijt om één uur vijf en zestig centen naast m'n bord vond.

„Ant,” zei 'k: „wat is dat voor geld?”

Het was weer Zaterdag.

„Ja, meneer,” zei ze: „da's gewoon 'n wonder. 't Is om angstig te worden”....

„Wat dan?”

„'t Geld groeit hier op de stoep — dat hebben weer die twee meissies gebracht — ze raapten 't op, waar 'k bij was”....

„Lag 't weer op de stoep?”

„Ja, meneer. In 't hoekie. Ze schelden en zeien: juffrouw — d'r leggen wéer centen op de stoep.”

„Da's kolossaal!”, zei 'k lachend: „me stoep is betooverd”....

„Meneer, ik vin 't akelig,” zei Ant: „òf de cente binne niet pluis òf u laat ze 's nachts uit uw zak valle, as u van 't krantebero komt”....

„Nee, Ant,” zei 'k stellig: „ik heb ze niet laten vallen”....

Het wàs met stelligheid te zeggen, daar 'k den gepasseerden nacht, zonder 'n dubbeltje thuis was gekomen.

Bij het ontbijt moest 'k telkens glimlachen over de wonderen der wereld. Welk minnaar van theater-critieken lei z'n waardeerende penningen op m'n stoep? Was het een mop van kennissen? Was de stoep laat-nachtelijk vergaarplaats van snorders en schuim, die hun buit controleerden, gestoord werden?

Hoe het zij: de stoep bracht geluk aan. Want 'k kòn Ant 'r halven dag betalen....

„Mijn stoep is verbazend curieus,” vertelde ik 's avonds op de redactie. Ieder die 't hoorde, vond het vreemd. En Annetje en Maartje kregen weer 'n cent voor haar braafheid.

Maar den vierden Zaterdag werd 't te machtig. Om half drie schelden de zusjes en lachten.

„Meneer — Maartje heit weer 'n gulden in 't hoekie van de stoep gevonden”...

„'n Gúlden?”, zei 'k ongeloovig.

„Ja meneer — dàár lee-die,” wees ze met 'r grappig vingertje.

„Zoo,” zei 'k, nu onrustig-nadenkend. 't Kon niet. Ant had pas de stoep gedweild — 'k had zelf staan toekijken in 't zonnetje.

„Waar lei-die?”, vroeg 'k den kokenden gulden in de hand.

„Dáár,” zei Annetje zeker: „dáár waar uw voet is”...

„Wie heeft 'm opgeraapt?”

„Zij,” wees Annetje: „maar ik zag 'm 't eerst in de zon blinken.”

'k Draaide den gulden rond, keek ze streng aan.

„Wie jukt 'r nou?”

„Jokken, meneer?”, zei Maartje kleurend: „motte we jokke as we cente op de stoep vinde?”

„Nee,” zei 'k, 't niet begrijpend: „'t is heel mooi dat jullie aanschelt — 't is héél....” 'k Zocht naar centen, gaf ze niet.

„'k Heb geen centen bij de hand — kom over 'n uurtje terug, dan krijg je wat”....

Stiller dan anders gingen ze heen. Ik zelf, op m'n sloffen, wandelde de straat in, informeerde waar de moeder woonde. En vijf minuten later, stapte ik twee hoog binnen. De moeder, 'n stevige vrouw,

stond te strijken in 'n smoorheet kamertje — in de bedstee lei de man te snurken.

„'k Kom maar is anloopen,” zei 'k zonder omwegen: „omdat 'k 't zoo raar vind dat je twee kinderen Annetje en Maartje al viermaal geld bij me op de stoep hebben gevonden”

Het strijkijzer lei zwaar onder 'r rood-sterke hand. Angstig keek ze me aan.

„Viermaal,” herhaalde 'k: „telkens op Zaterdag — veertien, drie en veertig, vijf en zestig cent, vandaag 'n gulden. Dat wordt 'n beetje verdacht”

De man in de bedstee, 'n geelbleek, vroeg-oud mannetje, werd wakker.

Ik vertelde het nog eens.

Toen begon de moeder te huilen.

En de vader keek stomp naar den grond.

Ze deeën alsof ze wat geheim wouen houden.

De moeder, snikkend, kon 't niet kroppen.

„. . . . O, o, dat me kindere dieve binne geworden. . . . Me man het al viermaal cente gemist die die af most rekene bij z'n patroon”.

„Ja,” zei de man, gegeneerd-angstig, naar de tafel wijzend, waar papieren lagen en uitgetelde centen: „'k Zit me kop gek te prakkezeere, waar 'n gùlden kan gebleve zijn — want 'n vrouw denkt zooveel — en 't is al de vierde maal”

„En de cente leien altijd achter slot,” huilde de moeder: „O, o — ze komme in de gevangenis.”

Met moeite kregen ze 't làter uit de twee zusjes. De een wou de ander niet verrajen. Centen van vader stelen, om te versnoepen, dorsten ze niet. Toen had Annetje 't spelletje verzonnen van geld op onze stoep vinden en als 't zoo niet ontdekt was geworden, waren ze voortgegaan met uit vader's geldzakje te nemen — enkel voor de ééne cent

belooning. Die cènt kwam ze eerlijk toe, werd ze cadeau gegeven.

'k Wil geen gevolgtrekkingen maken.

'n Man-van-de-wet zou gevonnisd hebben.

Listiger en meer met-voorbedachten-rade kon 't niet. En geen berouw....

Nee, van kinder-misdaad weten we maar 'n allervanhopigst beetje. 'k Meen dat 'n Raad van Moeders voor dom-fantastische kinders 'n pracht-instituut ware....

23 Mei 1903.

VAN DROOG GENOT....

Edelachtbaren, Edelachtbare Heeren, WelEdelachtbare Heer, het is noch lekker, noch prikkelend, noch héélemaal verfrisschend. Er hapert een kleinigheid aan. Klarinetgeluiden doen 't 'm niet absoluut. En geduld stompt af, zoo als iedre menschlijke qualiteit die misbruikt wordt. Van morgen heb 'k, verbolgen kuierend, als Adam, mijzelven in den spiegel zien vloeken, en m'n blooten hiel an 'n kromgetrokken randje van 't vloerzeil, al stampend-grommend tegen Marie, de nieuwe dienstmaagd — Teun is vort — die 'r géén schuld aan had, daar ze de voorstoep, zónder water, veegde, bezeerd. Vanmorgen, WelEdelachtbare, Edelachtbaren, heb 'k 'n kwartier noodig voor m'n handen, 'n kwartier voor m'n gezicht, 'n ruim kwartier voor m'n tanden en eindelijk, opgehitst, gejaagd aan 't ontbijt verschijnend, kreeg 'k de eerste (gerechtvaardigde) douche van m'n vrouw, die stijf van verwijt naast de stijf en groen geworden gebakken eieren zat. WelEdelachtbaren, Edelachtbaren: te lang gesmoorde eieren zijn wanstaltig, leerslappig, dag-verstorend.... Gister was de thee zwart als inkt. Eergister lei 't restant schol an de pan gekleefd. Vooreergister was 't wat anders. 't Gezellig ontbijt, na een kalme reiniging des lichaams, dreigt

z'n plattelandsche gemoedelijkheid te verliezen. Geen wateren der zee, die we bij dag en nacht hooren, wisschen huiselijke smetten. De badkoetsen staan nog op stal. 't Is warm en niet warm. En o, 't bereikte ideaal, 't verlangen van jaren, glimmend aan den wand en weder ontglippend! De smart van het hebben, 't weder verliezen. Het smachtend kijken naar de gaatjes, 't eenzame traantje, zwellend en nokkend-van-val, als bij hevigst leed. Edelachtbaren, måg 't zoo — moet 't zoo? Is er geen roering in uw gemoed, als ge me weet — ontdaan van tricot sokken, flanel, smachtend als een landbouwer bij norsche droogte? Gaat gij, Edelachtbaren, Zaterdagavond in de kuip, neemt ge uitsluitend 'n voetbad, of zijn u de wateren des hemels voldoende tot aan uw omgeslagen hemdsmouwen? Thans kom 'k nogmaals uiteenzetten, pleiten, smeeken. Wee, de auteur, die gezwiept wordt te hoonen...

Dit was nu een onzer opperste verlangens. Bij benauwend zomerweer en avond-broeierige luchten spraken we er koozend over, kiezend de koelste, luwendste, onhartstochtelijkste woorden. De klànk van het ding alleen gaf de sensatie van smaaklijk welbehagen. We zeien het zacht en teeder, koesterend, vrindelijk. Het was geen woord om luid te beweren, geen woord van geraas en ontstichting. Je lippen gingen er peinzend bij open — je tong proefde 't gerucht — je huid ademde als in sponzige voeling.

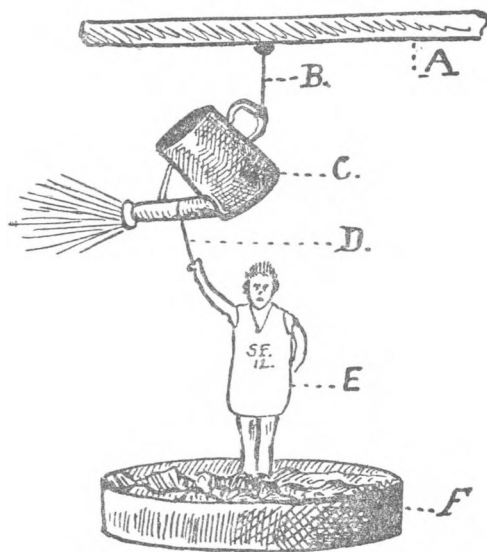
Jàren geleden reeds poogde 'k.

De smid van 't dorpje, waar we toen woonden, maakte 'n ijzeren bak naar mijn ontwerp — we pompten water uit den put, zetten twee emmers gereed èn den tuingieter en zoo kunstmatig, niet op 'r volkomenst, noch op 'r vloeiendst hadden we

'n douche. De tuingieter hing aan 'n touwtje (aan 'n balk) in de keuken. Aan de tuit hing een tweede touwtje. Trok je daar aan dan regende 't heerlijk-verkoelend op je hoofd, schouders enz.

Eerste Toelichting.

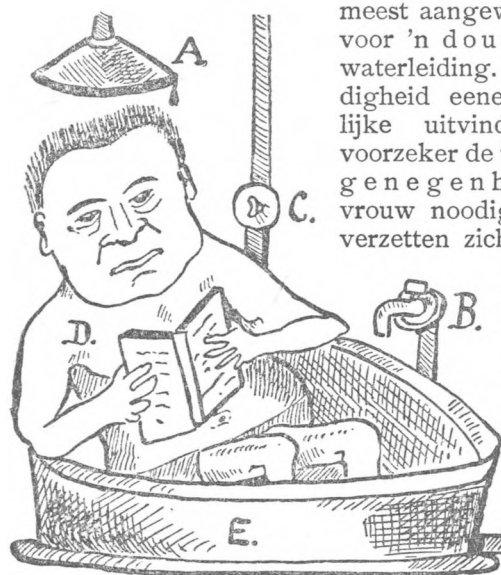
(Anno 1896)

A Balk. B Touwtje. C Tuingieter. D Trektouwtje
E Falkland, welvoegelijkheidshalve gesymboliseerd.
F Bak van den smid.

Hoe vernuftig, zonder ijdelheid, de toestel evenwel was, hij had eenige luttele bezwaren. De gieter raakte na eenige tellen ledig, bespoot niet alleen Falkland maar de keukenaanrecht, de pannen, de petroleumlamp, de kachel. Waarlijk het kòn niet

anders. Een bespoten man staat niet onbeweeglijk en een gieter aan een touwtje balanceert. Vrouw en maagd gingen te keer tegen den morsboel — de bak van den smid moest worden leeggedweild en den tweeden morgen kwamen B. en C. (zie toelichting) met een smak op 't hoofd van E. (dito). Kortom het had bezwaren. 'n Keuken is niet de

meest aangewezen plaats voor 'n douche, zonder waterleiding. En de aardigheid eener mensche-lijke uitvinding heeft voorzeker de toewijdinge genegenheid eener vrouw noodig. Vrouwen verzetten zich dikwerf —

helaas — tegen't best intellect.

Na een week trok 'k de kram uit den balk ende ijze- ren bak F.,

die naarstig lekte, kreeg gedaan.

Sinds '96 bleef een d o u c h e een zoet, verkwikkend denkbeeld. Nergens hadden we gelegenheid en tegen de kosten van badaanleg zie je op. In 't buitenland heeft 'n auteur eerder 'n villa, dan in Holland tien meter compositie — 'k zeg tien meter, ongerekend het werkloon en de spuit. Zoodat we zeer verheugd waren eene verheugenis die niet

in proza valt uit te zeggen, toen onze huisheer tegen onderteekening van 'n lang-ademig contract, ons diverse gunsten verleende, witten, verven, doorsteken van 't verstopt riool en aanvoer van waterleiding naar eene kamer éénhoog, die mitsdien *B a d k a m e r* kwam te heeten. Het geschiedde in 1902—1903 en in eene andere kleine plaats. Het langgedroomde, in zoete zwijmeluren begeerde, naderde. Het behoefde niet langer in de keuken — er kwam een stop, waaraan je de *d o u c h e* slechts had te schroeven. Doch daar het winter was draaiden we niet. De toestel moest nog gekocht worden. Eindelijk na den wanhopigen grooten schoonmaak, gelijk met gangen zonder stofje en verluchtjes in 't huis werd de *d o u c h e*, de echte, gekochte, niet zélf gefabriceerde douche aan de stop gedraaid. Het was 'n keurig koperen toestel, compleet voor 'n gulden of tien. Rechts zat de kraan. Anderhalve meter van 't bad glimlachte de tuit. Hoe je 'r voor stond, links of rechts, bij de deur of bij 't raam, de *B a d k a m e r*, zag er decoratief volmaakt uit en de *D o u c h e* sprankelde kopervlammen in 't voorjaarszonnetje — „een fontein van licht”, zei m'n vrouw, die 'r pas met poetspommade gewreven had.

Tweede Toelichting.

(Anno 1903)

A De eindelijk verkregen, netjes aangelegde *d o u c h e* mèt waterleiding. B De kraan voor enkel handen wasschen en om het bad te vullen. C De kraan voor de prachtige, huid en lever versterkende douche. D Falkland, alweder welvoegelijkheidshalve gesymboliseerd, doch sinds 1896 een weinig gezetter. E Het bad. F Afvoer.

Meer comfortabel kon het niet. In het bad had je je hand slechts uit te strekken naar kraan C en alsdan zittend op een keukenstoof, stoof — dat twee-maal stoof klinkt onschoon, maar schijnt in den zinsbouw noodzaaklijk — stoof de regen, de versterkende natuurregen (waarom zijn we den Regen ontvlucht? Lag hij niet in de orde der natuur?) op je neder.

Zondagmorgen werd 't feest, zette ik — de pluralis majestatis moge achterwege blijven in badaangelegenheden — voor 't eerst op de stoof gezeten, de hand aan kraan C. En met malsche stralen, sputterend en persend kwam het water af. Om te zoenen. Om te aanbidden. 'k At tweemaal zooveel, schreef tweemaal zooveel. Als dat zoo door ging, haalde 'k de douche-onkosten 'r gauw met de pen uit. Alle bezoekers moesten onze badkamer, onze douche zien werken. Ze vonden 't 'n pracht van 'n inrichting voor diè plaats.

„Alleen niet te veel op je hoofd laten spuiten”, zei de dokter: „da's nièt goed — je goed nawrijven en in beweging blijven”.

Het was een Zondag in ons leven.

Het was een Zondag met een teeken. Want elk bereikt ding is, om het weer schóón en scheurkalenderachtig uit te drukken, een mijlpaal van je levenspad.

Den volgende dag, Maandag natuurlijk, zette ik mij wederom op de stoof in het bad, draaide als een machinist op 'n locomotief aan kraan C, boog 't hoofd, ingevolge 't medisch advies, perste de lippen om de kou te ondergaan. Even vielen 'n paar druppels op m'n rug, toen begon de douche, de langbegeerde, de door ieder bewonderde douche te blazen als een klarinet.

De meid werd òpgeschreeuwd. Wie de hoofdlei-ding had afgesloten? Niemand.

Dat kan niet — schreeuwde ik door de deur.

Toen ging m'n vrouw kijken. In de keuken liep-ie wèl. Dan was de douche verstopt òf 'r was niet genoeg druk. Ze had gelijk. Uit kraan B liep 'n dun, aarzelend straaltje, soms in druppels verglijdend, soms mede verdwijnend.

En terwijl de d o u c h e haar klarinet-geluiden gaf, begrepen we dat er geen drùk was.

WelEdelachtbare en Edelachtbaren dezer gemeente-aan-zee, thans wederom sprekend tot U, gelijk welvoegelijk is, en nadere uiteenzettingen coupeerend, na m'n handen zoo goed en zoo kwaad als 't ging in de b a d k a m e r gewasschen te hebben en na geduldig wachten op een glas water voor de tanden — het zal U Edelachtbaren toch wel geen excesse gelijken dat men ook daárvor w a t e r gebruikt — na mij verder gekleed te hebben zònder douche-verkwikking, ben 'k aan 't opmeten gegaan. De gelijkvloersche verdieping is drie meter hoog, de koper-vlammende d o u c h e, op de éénhoogsche b a d k a m e r staat anderhalve meter van den grond. Dat is welgeteld een hoogte van vier en halve meter van de begane aardoppervlakte. Vergissingen mijnerzijds kunnen niet plaats hebben, daar 'k met 'n touw gemeten heb en dat touw zoowel door timmerman als metselaar dezer gemeente-aan-zee op vier en halve meter getaxeerd is. De hoogte van kraan B was drie en halve meter van de begane aardoppervlakte. Daarna, Edelachtbaren, nog met het bewijs in handen, heb ik mij gewend zoowel tot de officiële autoriteiten (de politie) als tot de nièt officiële, maar voortreffelijk in deze zaken onderlegde (den barbier van 't dorp) en beide bronnen verzekerden stellig dat met den Maandag zooveel water in de plaats voor 't w a s s c h e n gebruikt werd, dat er driemeter-hoog geen druk kòn zijn. „Maandag is 't

waschdag meneer", zei de barbier: „en andere dagen in den ochtend zal u ook wel niet véél tappen, want dan mag de gemeente vrij water halen an de kraan van 't brandweerhuissie en Vrijdag is 't schoonmaakdag en Zaterdag met de drukte òveral krijg u vier en halve meter hoog geen drúppel.... Maar in elk geval, as u boven water neemt, moet u zorgen dat ze beneden in de keuken niks nemen”....

Edelachtbaren, sinds een máánd zit ik nu ònder de douche zonder 'n schéútje. Alleen des Zondags, als de gemeente in de kerk is, krijg 'k 'n heuschen regen. Vindt U het dan onverklaarbaar, dat ik terwijl ik vanmorgen, Vrijdag, schoonmaakdag, weder een luchtbad nam, gevloekt heb en alle werkdagen verwenschte? De Zondag is hier met Uw welnemen gratielijk vervelend, maar heeft wàter in mijn leiding. Zou het niet kunnen met inspanning van eenige kracht, dat er in de week druk is voor vier en een halve meter? Vergelijkt u de twee afbeeldingen eens. In 1896 *had* ik water zònder waterleiding. In 1903 heb ik leiding zonder water. 's Morgens — in de badkamer, stamp 'k m'n hielen stuk (zie aanhef) om de meid te waarschuwen dat 'k te bad ga, dat 'k kraan C heb opengedraaid, dat zij van de keukenkraan moet blijven — 's morgens spiegelt de douche poëtisch als een „fontein van licht” (zie al weer boven), knort en neuriet ze als een klarinet, maar nauwlijks bobbelt één druppel aan de gaatjes. Dat heeft, Edelachtbaren, nu al weken 'n half-gewasschen lichaam, verstoorde ontbijten, verminderde schrijf-productie gegeven. Moet 'k naar de keuken afdalen? Kon 't voorzien worden, dat vièr en halve meter hoog geen drukking is? Men zegt, Edelachtbaren, dat als er brand in de gemeente is, de druk verhoogd kan worden. Dat moet ook

wel. Anders branden alle villa's hier af tot drie meter boven den beganen grond.

Maar doet Gij iemand op die wijze niet verlangen dat er eens 'n brandje op douche-uur gedijt?

Hemel, het is niet alle dagen Zondag en niet alle dagen toeft de gemeente op 't douche-uur in de kerk. Edelachtbaren, 'k heb vanmorgen 'n half uur op de stoof gezeten met van Eeden's Van de koele meren des doods tot ontspanning. Van Eeden is droog gebleven. Ik ben droog gebleven. Toch stond kraan C héélemaal uitgedraaid. Ik las van de geschiedenis van een vrouw „hoe zij zocht de koele meren des Doods, waar verlossing is en hoe zij die vond”. Ik op m'n stoof vind geen verlossing, maar aan 't ontbijt groengebakken eieren. Als 'k omhoog tuur, zie 'k de gaatjes, de opene gaatjes en 'n lillende zelfs niet tuimelende drup.... Toe komt U eens bij mij douchen, Edelachtbaren. 'k Stel de stoof ter dispositie van Burgemeester en Wethouders. 'k Zal wiè op de stoof nat wordt vijf-en-twintig gulden voor de armen geven. Het is te controleeren, desnoods met natrium, dat toch waarlijk óok water bemint....

WelEdelachtbare, Edelachtbaren — is de waterleiding te dezer plaatse-aan-zee enkel voor voetbaden? Is het ongepast dat een auteur zóó hoog tracht te grijpen? Moet 'k 'n volgend maal overslaan in den hoontoon?

30 Mei 1903.

GESTOORD TUKJE.

De een koestert deze hebbelijkheid, de ander diè. Tot de mijne behoort 'n tukje in 't gras, buiten, ver van gewandel en klompengeraas. Da's heerlijk. Dat geeft je 'n voorraad lust en bezinking van gedachten. Thuis, in je bed hoor je 'ns 'n schel of 'n geloop op trappen of 't messengeslijp bij burens of 'n draaiorgel of 'n jenkende hond of grienende kinderen — buiten, met je hoofd in 't gras, 't welriekend, ritselend gras, liggen je ooren de geluiden van lente en zomer te slurpen, beglimlachen je oogen het drijven der wolken, het zangerig spel van knikklende struiken. Buiten, bij kwekkrende kikkers en leeuwrikenslag, bebroed je Falklanden bij dozijnen. Dáar is de voorraadschuur, dáar werkt de herinnering als 'n bij, zoemend van bloem naar bloem.

Vandaag, languit naast de fiets, lei 'k de rookwolkjes van 't endje sigaar te bedroomen. Benedendijks schoven de groene weilanden naar 't duingegolf bij de zee. Koeien graasden — 'n paard en 'n veulen keken over 't hek. Vreedzaam dampend was 'k op 't punt in te tukken, toen een plotslinge stem naast me sprak:

„As 'k mag, kom 'k bij jou zitten”

„Wel ja,” zei 'k wakker-schrikkend, knorrig om 't verstoord gesoes: „ga maar zitten.”

't Was 'n klein mannetje met 'n ouwen flaphoed op 't grijskrullend haar. Z'n wenkbrauwen stonden rullig-gepiekt, z'n neus, wat geplet, was stevig behaard, z'n lippen, gesmakt om 'n pijpje, leken bloedloos in de stoppels van 'n volweekschen baard. In de wijdbuilende zakken van 'n vettig jasje stak 'n blikken drinkkan, slierde 'n roode, morsige zakdoek. Z'n voeten, plomp en wrokkig, gromden in slijkrike schoenen. 'n Boer die effen kwam zitten na de schaft, 'n bollenboer of zoo iemand.

Ik, verveeld — nou was je voor niks 't geroes ontloopen — lei 't falkland-hoofd opnieuw in de grasbulting, stevig van plan 't hoogst-noodige over 't weer te kletsen.

Hij, de eeltige handen om de magere knietjes slaand, dat de paarse, gestopte sokken de broekspijpen uit-spaakten, spoot den rook met lippengeweld, spuwde malsch in 't gras.

Hij zweeg. Ik zweeg. Een leeuwerik, onzichtbaar in 't felle, witte geplas van de zon, rouleerde en schaterde alsof-ie z'n zang wou versmelten met 't zilveren spetten van 't licht.

Weg uit m'n laatste gedachten, lei 'k te wrevelen. Paisibel denken an èigen dingen, als 'n vreemde boer naast je zit te pijp-sabbelen, gaat niet. Ge-adem en rook-gebuil van 'n vreemde slaan de stilte-van-eenzaamheid weg.

Zwijgend lurkte hij. Toen klopte-ie 't pijpje leeg tegen z'n slijkrigen schoen, haalde 'n verpropt toetje tabak uit z'n boezeroen, stopte, vroeg vuur.

„Asjeblief,” zei 'k onvrindelijk, en vies van z'n vingers die 't eindje sigaar te pakken namen, zei 'k heusch: „smijt 't maar weg”.

„Dank je,” zei hij zuigend en 't rustig naar de sloot keilend, waar de kikkers verschrikt zwegen en waterspinnen kringelend vluchtten.

Smakelijk dampend begon hij, wat 'k vreesde, 'n gesprek.

„Me baas blijft lang uit” . . .

„Zoo,” zei 'k: „'k dacht dat je zelf baas was.”

„Om de dood niet,” sprak hij, 't pijpje met de tandstompjes balanceerend en mummelend pratend in 't rook-gewuier: „'k ben knecht.”

„Zoo,” zeide ik, menschlijker: „ben jij knecht?”

Weer had de leeuwrik, zwaar van zilverslag, alleen 't woord, weer herleefde 't kwekkerend kwebblen der kikkers.

Toen nam-ie 't kluivertje uit z'n mond, en met z'n arm zwart-dreigend tegen 't voorjaarsgroen in, zei-die iets vreemds en hards tegen de verre duinglooiing.

„'k Wou dat de bliksem 'r in sloeg!” . . .

„In wat?” —, vroeg ik, wàkker-verwonderd op één arm stuttend.

„In hèm — in de beroerling,” zei hij dof. Z'n dreigende arm zakte — z'n oogen keken naar den horizon. Als hooistoppels spichtten de haren van z'n wenkbrauwen — vinnig puntte 't kinnetje, walmend vette de rook om de verbruinde jukken.

Lodderig leunde 'k weer achterover, gewend aan veel krakeel en gemopper, bij lange niet nieuwsgierig naar ruzie-uiteenzetting. Gister nog was 'r 'n fameuze buurthurrie geweest om 'n zoodje aardappelschillen, gesmeten op 'n plaats, waar 't niet mocht, hadden breedbekkige wijven uren staan redeneeren, schimpen, leuteren tot ze moe waren geworden en de mans van 't werk werden gewacht.

„Over wie heb-ie 't ?” —, zei 'k kalmpjes naar 't paard in de wei kijkend, dat met 't veulen an't rennen was, bang voor 'n tuf-tuf op den zijwaartschen weg.

„Over hèm,” mumde hij norsch, nog eens den horizon bedreigend: „over de toren” . . .

„De toren,” zei 'k opzittend, verbaasd. Spits als een naald snee de toren van 't dorp in de blauwe lucht, scherp-zwart boven 't daken-geglunder. Hij, m'n ooglenijn volgend, schudde 't hoofd.

„Niet de kerktoren — de wàtertoren,” mumde hij, 't pijpje tusschen de tanden geklemd. En nu, terwijl 'k 'n nieuwe sigaar rookend, luisterde, lei hij uit.

„... Ja, 'k wou dat de bliksem 'r voor jaren in geslagen was. Als hij d'r niet gekomme was, zou 'k niet de volgende week op de haringvangst motte”...

„En je ben knecht bij 'n baas?”, zei ik: „'k dacht dat je bollen rooide”....

„Dat doe 'k ook. 'k Ben al de heele week an 't rooien — vanmorgen van vijf uur af — en 'k rooi liever alle dagen met 'n grond zoo hard als nou — d'r is lang niet genoeg regen gevallen, as dat 'k an boord van 'n logger ga. Voor de zee mot je aangelegd wezen. Voor de zee mot je hersens hebben. Ze zeggen dat 't in je hersens zit — nou en zòò as 'k water ruik, ben 'k ziek — 'k heb al vier teelten meegemaakt en aldeur de eerste weken ken 'k niet op me beenen staan van de zeeziekte. Daar ken je na infermeeren. Me hersens deugen voor 't land en niet voor 't water”...

Even zweeg-ie. Zinnend, stug-grommend, klopte-die 't kluivertje opnieuw uit, wroette met z'n eeltigen duim de pijpholte droog, spuwde, keek naar den watertoren, die links in de duingolving als een pootige, zwarte nek opstak.

Belangstellend nu — belangstellende heeren doen zoo — reikte ik hem een sigaar.

„Dankje,” zei-die. Z'n tandstompjes kauwden de punt af dat 't blad meescheurde. Toen, 't plakkend, met behoedzame ruwe vingers, en vuur nemend van mijn sigaar die hij stuk duwde, ging-ie voort:

„Vóór ie 'r kwam” — wéér wees z'n arm naar

den watertoren die nu glanssproeiingen had in de opperste raampjes — „vóór ie gebouwd wier, hadden we 'n knap stuk land vlak bij 'm. Daar hadden we van alles, bollen en bieten en rapen en aardappelen. De eenige zorg, die we hadden, was voor de vorst en voor zwart-snottige bollen....”

„Zwart-snottig?”

„Dat benne bollen die rot zijn en de andere ansteken en de grond ansteken — die motten 'r uit, anders rot 't heele veld — ja, dat was onze eenige zorg. As de aarpels gerooid waren, kwam d'r 'n praam voor — we verkochte ze niet an de kooplui — dat konden we zelf — zelf maak je beter prijzen. Dan gingen we met de praam na stad — ik as jongen zat an 't roer en dan liep moeder de rijkdom in de stad af en we kwammen met 'n zak geld terug — ja, met 'n zak! 'k Weet nog best: 'k was toen veertien, dat-we 'n nieuwe spiegel kochten en 'n kast en behang voor de voorkamer — behangen deeën we zelf, en best hoor! — en dat we 'n zak met daalders hielden. Niks van over. De spiegel, de kast, de heele boel is later verkocht. De kast ken je nog zien bij Piet, de schulpenvisscher die toen trouwen most”

„Zijn jullie zóo achteruitgegaan?” —, vroeg 'k dom.

„Achteruitgehòld,” zei 't mannetje, z'n sigaar met giftige rukken bekauwend: „gehòld — gehòld — enkel door de vuilek die nou met z'n ramen in de zon staat te grinneken of-die oogen heit. As 't 'n kerel was, de judas, zou je 'm 'n mes door z'n donder halen!”

Smakkend bezogen z'n lippen de sigaar, lomp dreigde z'n vuist in de lucht.

„Toen-die begon te werken, zag je daalijk dat 't mis was. Al 't water zoog-ie uit de grond en 'n grond zonder water is voor de menschen zooveel

as water zonder lucht voor de visschen. Vroeger was de heele streek, tegen de duinrand an, doorlopend nat. Alles groeide as kool uit de grond. Zoo waren de bollen gerooid of je kreeg bieten en rapen. 't Was 'n lust, 'n lust. Je zweette van de morgen tot de avond, maar je had wil van je werk. We hadden 'n ouwerwetsche lajenkast — niet de kast die we later kochten — 'n ouwerwetsche met porselein en in 'n kous leien de centen — 'k zal niet liegen, òver de achthonderd gulden. De beroerling heit 't water uit de grond, de cente uit de kous, de meubelen van vader en moeder uit 't huis gezogen. Van enkel hemelwater ken je 't niet hebben. Zoo kon de hemel 't niet aanvoeren of de — de vuilek trok 't 'r uit. 't Eerste jaar verloren we vierhonderd gulden, as 'k niet meereken wat 't huishouwen opvrat — 't tweede was de kous leeg. Niks hield 't uit in de grond. As met wat hemelwater 't groen opliep, brandde de zon 't af. Vader is voor die tijd gestorven, moeder heit de armoe nog meegemaakt. 't Is 'n moord geweest, 'n moord. De grond leit braak overal — 't onkruid wil 'r haast niet in. Ja. Ja. Dat had je niet gedacht toen je hier lei en 'm zag staan met z'n dikken buik dat-ie niet één maar honderd menschen ongelukkig heit gemaakt, dat ie de ouwerwetsche lajenkast met 't familieporselein, de andere kast, de spiegel, de bedden, de kous met de cente heit opgevreten, enkel om de menschen in de stad te laten zuipen"

Bot de sigaar zuigend zweeg-ie.

Onplezierig dacht 'k an m'n laatste douche-flauwiteit, 'n beetje onlekker keek 'k naar de twee vijanden, den kortnekkigen, robusten, zwarten toren in de verte, den toren met z'n lach-gierende oogen, den toren, lief in 't volweelderig groen — en den

gebukten man, die z'n bruine werkhanden weer om de knieën geslagen had.

In de wei, aan de overzij van de greppel, schudde-bonkten koeien, 't gras afraspend — 't veulen, dertel en dol, rende om de merrie, trapslaand met dunne achterpooten — de waterspinnen doorkringelden 't kroos — de kikkers kwekkerden lang-galmend — de leeuwerik floot tegen 't zonnezilver op — nee, 't geval van den molenaar van Sans Souci was 'n spotbel vergeleken met dat. De tegenwoordige tijd dee de dingen in 't groot, — klachten werden gesmoord in 't geraas.

„Nou rooi 'k bollen in de voorjaarsmaanden,” klonk de stem weer: „niet me eigen bollen — de bollen van ànderen en omdat 'k getrouwd ben en zeven kinderen heb en je 'r niet kòmmen ken, vaar 'k na Pinkster op 'n logger uit — da's 'n buitenkans. 't Vorig jaar he'k in twaalf weken driehonderd gulden vrij geld besomd — da's 'n boel — da's 'n boel — dat helpt je de winterdag door -- maar 'k ken 'r niet tegen — 'k ben vies van de zee — je weet nooit of-ie de volgende dag amen zal zeggen — je mot 'r met hersens voor geboren wezen. Zet 'n visscherman op 't land en ie wordt landziek — zet 'n landman op de zee en ie vraagt of-ie de bieten zal zien staan op de plek waar ie in de voorzomer bollen gerooid heit. 't Bloed zuigt-ie de grond en je huis uit — de vuilek! — wil je gelooven, as 'k 'm zie dat 'k heete gedachten krijg? — 't murg heit-ie uit me murgpijpen getrokken en om 'r te kommen stuurt-ie me 't groote gat op. Da's om je gek over te prakkezeeren hoe je van water tot water komt”....

„Ja,” zei 'k, om wat te zeggen: „'t is 'n overgang”....

„'t Is 'n moord, 'n moord,” gromde hij, lang-

zaam-opstaand, omdat in 't veld achter ons 'n man liep: „'t is meer as 'n moord! As op zee me hart in me lichaam draait, 'k met twee man in 'n kooi leg en 't water tegen de planken timmert, denk 'k dat 't 'n moord is, begrijp 'k niet wáárom 't zoo mó't, waarom 't zoo mó't, wáárom ze 't murg uit je pijpen zuigen en je na 't groote water, waarvoor je hersens niet gemaakt benne, jagen.”

Domp stapte hij 't wegje over, de waterkan bengelend in z'n zak, den rug gebogen.

Op 't land smee't-ie z'n jas uit, liep tusschen de voegen der bollen-tuintjes, knielde naast den man die al bezig was.

Languit liggend, zag 'k z'n handen als klauwen in de harde aarde wroeten.

Z'n nek kromde, z'n hoofd bewoog in vreemde rukkingen, z'n schoenen meewrikten met elke stooting van 't lichaam.

Me sentimenteel-gestemd afdraaiend, zag 'k den watertoren, die naar 't zonnetje te oogknipperen stond en achter zich een rookslier gekregen had van den hoogen schoorsteen van 't machine-gebouw.

13 Juni 1903.

MODERN WETER.

Toen 'k voor 't eerst op 't sociëteitje geïntroduceerd werd, viel hij niet te zeer op. Hij bitterde, las 't Nieuwsblad voor Nederland.

De anderen praatten, redeneerden, deeën bol-wijs aan politiek — hij làs.

Dat wil zeggen: hij las met oogen die 't gesprek volgden en er boven stonden.

Een verstandige afdeeling van het gezelschap, meende 'k — een die zich een weinig op 't dorpje verkankert, uit gezelligheidszin mee-bittert, maar zich niet meer geeft dan hòòg-noodig is.

Later, toen-ie klaar was met z'n lektuur, de krant in 'r plooiën lei en zwijgend met ernstig geglimmer van z'n brilleglazen te luisteren zat, versterkte-ie den eersten indruk.

Hij had een geleerd, zwart hoofdje, geleerd door de warring der zwarte haren, sérieus door het spitsend baardje, verstandig door de pletting der peinzende lippen. Een onderwijzer of zoo, dacht 'k. Een die de anderen waarneemt. Een gladdekker.

'n Weinig onbehaaglijk door 't sterke glanzen der brilleglazen — de oogen bleven onzichtbaar — schoof 'k op zijde, op mijn beurt pogend te observeren. De ernstige man met de lichtende glaasjes voor z'n oogen, draaide mee.

„Woont u hier al lang?“ — vroeg 'k, over de hoofden der anderen heen.

„Ja meneer,“ knikte-die.

„Nou, 't is hier héél lief wonen,“ zei ik, in den complaisanten toon van 'n sociëteits-gast.

„Nee meneer — 't is hier héélemaal niet lief wonen,“ viel hij dadelijk onaangenaam-hard in. Er was iets van 'n waakhond, die 't erf tegen vreemde geluiden beblaft, in z'n stem.

„Zoo, vindt u 't hier nièt prettig?“, vroeg-glimlachte ik, als iemand die óók gezelliger plekjes kende.

„Heelemaal niet!“ —, gromde hij.

Te dezer plaatse van mekaars ziele-besnuiving — 't pleegt nu eenmaal over 't weer, de omgeving, lichaamsongemakjes en meerdere dier ziele-intérieur-schubjes — te beginnen — wáár ter wereld zet men de poorten zóó wijd open, dat de eerste de beste overbuurman je schoonste, geniepigste kwaliteiten aanschouwt? — wáár vermijden zich lieden, die elkaar voor 't éérst zien, in stadige, veelsprekende, teedere zwijgenis? — te dezer plaatse van sociëteit-tasting, werd ons vluchtig gepraat door de anderen overschreeuwd, die over muziek schenen te twisten, althans de jeugdige schilder — jaarlijks kwamen er honderden schilders in 't dorp, die als bijen, op 't voortreffelijk natuurschoon nederstreken en met kisten natuurschoon — voorzichtig! — droog te bewaren! — 't stedeke wederom verlieten —, de jeugdige schilder, eenigszins purper door Catz of Oranje-bitter, beweerde driftig dat Franz Abt minstens twee eeuwen geleden gestorven was. Of 't ging om de twee eeuwen of om wat anders laat 'k in 't midden. Zéker werd 'r over Abt getwist.

Toen nam hij, m'n tafelbuur, de man met het geleerde gelaat, het woord. Kalm sloeg-ie z'n glaasje om, prettig-bewust smakten z'n lippen, gezellig

streek z'n beringde hand 't bitternat van z'n snor en sekuur den kring toesprekend, met 'n stem die stilte gaf, geen tegenspraak duldde, zei-die rustig:

„Jullie kléssen. Franz Abt is in achttienhonderd en negentien geboren en in achttienhonderd vijf-en-tachtig gestorven. In '91 hebben ze pas 'n standbeeld voor 'm opgericht.”

„Nou hoor je!”, riep de rijksontvanger.

Het ging als een vonk voorbij. Da's 'n kalme, knappe vent, dacht ik opnieuw. Waarlijk, hij zei langs z'n neus weg, dingen die 'k absoluut niet wist.

„Wie is die meneer?”, vroeg 'k heel zacht aan den vriend die me in de sociëteit had geïntroduceerd.

„'n Kaffer,” zei de vriend plomp.

„En hij...” begon 'k, ongeloofig.

„'n Kaffer,” herhaalde de vrind.

Op 't zelfde oogenblik nam de zwijger-van-straks wéér het woord. Z'n bitterglaasje was her-vuld, z'n zwarte oogen schenen levendiger te worden: „Wat zeit-u? Nee, da's nou met uw permissie glad andersom! Néé, meneer de albinos zijn geen volksstam, heelemaal geen volksstam — de albinos die u gezien heit vind je overal, overal.”

„Da's nièwaar,” opponeerde de rijksontvanger: „ik heb altijd gehoord dat 't 'n menschenstam in Afrika of zoo iets is.”

„Glad verkeerd,” zei de zwarte geleerde stug: „u weet 'r niks van, nee niks! Je vindt ze overal — ze hebben 'n rooie pupil en kijken 't best als 't schemert. Je heb 't zelfde bij konijnen en zwaluwen.”

„'k Dacht toch positief,” haperde de rijksontvanger.

„Néé, meneer!” gromde hij voort 't laatst.

Hij had geen joviale manier om anderen iets duidelijk te maken, maar in elk geval: hij had gelijk. De vergissing over albinos had 'k meer gehoord.

„Hoe heet-ie?”, vroeg 'k wederom aan mijn vriend.

„Wat interesseer jij je voor die kaffer,” grinnekte deze: „Piet Slap — enkel Piet Slap.”

Jullie hebt zeker woorden met mekaar gehad, dacht ik — natuurlijk de ouwe kibbelarij en herrie van 'n dorpje. Want al is de tóón van meneer Slap dan niet beminnelijk — hij schijnt z'n zaakjes te weten. En dan kom je er al licht toe 'n beetje pedant te zijn in de buurt van 'n stilstaand plattelands-slootje.

Er werd in dat bitteruur op 't sociëteitje heel wat afgeredeneerd. Meneer Slap bitterde zwaar. Maar hoe licht komt een ontwikkeld man in eenzaamheid tot fouten en excessen? Ontwikkeld was-ie positief.

Praatten de anderen over onnoozele zaken, amuseerden ze mekaar met koffiehuis moppen — Slap zat als een spin in z'n web, sprak ernstig, maar wàt-ie zei was doorgaans verstandig. Zoo herinner 'k me dat-ie af en toe wetenschappelijke bijzonderheden lanceerde, die interessant waren. Of-ie 't dee omdat Falkland — de meneer die in 't *H a n d e l s - b l a d* schrijft — in 't gezelschap zat, of dat ie 'n scherpe bui had — 'k weet 't niet, maar langzamerhand met mij alleen gebleven, gaf-ie naarmate het gesprek op die dingen kwam, bijzonderheden over landen en volkeren, had-ie 't over de legende der Amazones, over Aphrodite, de Grieksche godin van liefde en schoonheid, vertelde hij van 't Amsterdamsch Aquarium van de Aquaria in Berlijn, Londen, New-York, zei hij bijzonderheden over Jozef Alberdingk Thijm, geboren in 1820, gestorven in 1889, zoo tot in het oneindige.

„U is zeker onderwijzer hier,” zeide ik eindelijk, verrast door 's mans belezenheid.

„Née meneer,” antwoordde hij me straf bespiedend achter de glimmende brilleglazen: „'k ben maar 'n boertje.”

„Kom!”, lachte ik.

„Ja meneer — 'k ben 'n eenvoudig boertje, niks anders — maar 'k hou me tijd bij — 'k doe niet as de anderen die 's avonds geen lust hebben, om 'n boek op te nemen.”

Zoo scheidden wij dien dag. 'k Voelde eenige sympathie voor z'n ruwheid en z'n weten. Meer dan driemaal in dien korten tijd had-ie Falkland, die het klappen der zweep eenigszins kent, in 'n hoek geduwd met vreemde namen en jaartallen. En als-ie je dan vást zag, lachten z'n zwartbehaarde wangen onder 't wijze brilleglazen-gestaar.

„Jij vergist je in dien man,” zei ik tot m'n vriend: „hij is 'n beetje grof, maar heeft 'n natuur-intellect, 'n geheugen, 'n stevig begrip, waarbij wij 't afleggen.”

'n Kaffer,” zei m'n vriend hardnekkig: „'n Kaffer die niks weet, geen boe en geen ba, 'n vervelende kaffer die altijd in de contramine is, die zwart noemt wat 'n ander wit vindt, 'n kaffer!”

's Avonds wandelde ik langs de tuintjes. Voor het open raam, bij de lamp, zag 'k den geleerde-van-de sociëteit zitten. Onder 't licht hield-ie 'n zwaar boek en de steunende hand lei onder 't studeerend hoofd met de sterren-spranklende brillenglazen. 'k Wou 'm niet storen, wandelde voort. Toen 'k terugkwam, was z'n gordijn neergelaten, zat z'n silhouët 'n silhouët-pijp te rooken bij 't silhouët-studieboek.

Vandaar dat 'k 'm den volgenden morgen haast niet herkende, toen 'k op 't dijkje liep.

„Bejour! Bejour!”, riep-ie.

Hij duwde 'n kruiwagen, had 'n oud pilowpak aan, droeg klompen en 'n smerigen stroohoed, die over z'n bril hing.

„Hé!” zei 'k verrast: „'k zou u niet herkend hebben.”

„Loop 'n eindje mee,” zei-die lachend, dat de leelijke bruine tandstompjes in 't zonlicht grijnsden: „'k ga kroos scheppen voor me eenden.”

„Houdt u eenden?” vroeg ik, den man gezellig vindend. Dat was je ware eenvoud. 's Avonds aandachtig gretig studeeren — 's morgens vroeg met 'n kruiwagen marcheeren om kroos te scheppen.

„Ja — 'k hou eenden, lei de eenvoudige uit: „'k heb zelf 'n vijvertje in me lappie grond gegraven — maar 't kroos mot 'k gaan schèppen — dat vreten ze natuurlijk op — 'k Wou dat 'k 'n goed middel tegen de mieren wist....”

„Heeft u last van mieren?”, vroeg 'k, naast den kruiwagen stappend.

„Ja,” zei-die: „alleen weet 'k niet welke sóórt me zoo plaagt — of 't de camponotus herculeaneus, de formicarufa of de pogonomyrmex barbatus — om maar 'n páár soorten te noemen — is...”

Hij sprak de latijnsche woorden crimineel-slecht uit, maar in elk geval zei-ie weer langs z'n neus 'n dosis weten, waarbij ik 't aflei.

„Ja, ja, da's lastig,” beaamde 'k.

„'k Wou dat 'k 'n myrmecobius fasciatus had om ze te vangen,” sprak hij den kruiwagen dompend, daar we bij 'n kroosrijke sloot waren gekomen.

'n Wat?” —, zei ik. Men dient nooit te laten blijken als men iets nièt weet.

'n Myrmecobius,” herhaalde hij en goedig de verklaring gevend: „'n miereneter.”

„Ja, die vin je hier zoo makkelijk niet,” zei ik.

„Nee meneer, die vin je alleen in 't Zuidwesten van Australië...”

Met de klompen op de randkluiten staand, stak-ie 't schepnet in de sloot, haalde 'n vracht groen kroos binnen.

„Nou kennen ze weer smullen — nou krijgen ze weer 'n collectie planten te eten. Weet u hoeveel soorten *Algae* 'r bestaan?”

„Nee,” zei ik niet-begrijpend.

„*Algae*, daar ben 'k nou over an 't lezen — daar komt wat bij kijken. Da's machtig ingewikkeld. Sjongen, sjongen d'r zijn zooveel variaties! In zout water en in zoet water...”

„Zoo?”, — vroeg ik, 'm in stilte bewonderend. 'n Man die zoo eenvoudig wist, zoo van alles, móést zich ongelukkig voelen in 't kringetje waarin ik 'm aangetroffen had.

„U zult wel eens heimwee hebben naar de groote stad,” zei ik.

„Ach zoo! Ach zoo!”, sprak hij, 't laatste vrachtje kroos in den kruiwagen meppend.

Samen gingen wij terug — hij op z'n klompen, nu een pijpje rookend — ik z'n prettig gepraat aanhoorend.

En 'k maakte 'n màl figuur.

Want géén onderwerp kon je ook maar *b e s c h e i d e n* benaderen, of hij wist degelijk mee te redeneeren. Toen we 't over de kwestie van den dag, over stakingen hadden, lei hij me genoeglijk uit, dat 'r al in de 14de eeuw gestaakt was — dat de oudst-bekende in 1329 in Breslau gebeurde, besprak hij de *s-t-r-i-k-e-s* in Engeland, Duitschland, Oostenrijk, Frankrijk, de Vereenigde Staten, België enz. Toen had-ie 't over arbeids-bureau's, over arbeidsinspectie, arbeidsloon, werkloosheid, arbeidsbeurzen enz. Paf verliet 'k 'm bij z'n huis, met de belofte ongeneerd aan te zullen komen.

En 's middags, opnieuw op de sociëteit, toonde 'k m'n schapigen vriend dat z'n „kaffer” dik bij me in de gunst stond. Want 'n man die wat weet, die je wat leeren kan, ontmoet je niet elken dag op 'n dorpje.

Zoodat 'k 's avonds 't tuintje inliep en aan 'n juffrouw vroeg of meneer Slap thuis was. Nee, meneer was even naar 't station, om 'n nichie af te halen dat logeeren kwam. Maar of 'k zoolang wou wachten. Ze liet me in de kamer, waar ik het studie-silhouët had gezien.

„Meneer heeft zeker véél boeken?” —, vroeg 'k, als boekenliefhebber.

„Veel? Veel? Ja voor 't dorp 'n boel. As u maar kijkt achter 't gordijntje op 't rekkie.”

Er stonden wat Cremer's, wat Van Lennep's, 'n paar bijbels, wat volksromans en 'n zware foliant in krantekaft.

„En in diè leest-ie wat!”, zei de huishoudster de foliant beduimend.

Nieuwsgierig, omdat 't zoo tegenviel, nam ik het dikke boek van het rek. En glimlachte. Het was het éérste deel van den zesden druk van Meijer's *Lexicon — A bis Astigmatismus* — 'r staken papiertjes bij *A meisen* (mieren), *Al gen*, *Ar beiter*.

Meijer's eerste deel was 'n maand gelezen verschenen.

'k Kom terug,” zei ik heengaand. Nu 'k nadacht was al z'n geleerdheid bij de A gebleven. De B zou 'k in 't dorpje niet beleven, daar de koffers gepakt stonden.

„'t Is en blijft 'n aardige vent,” zei 'k tot m'n vriend.

„Ja — ja,” zeide deze: „maar jij gaat wèg en wij zitten an de a n d e r e letters vast.”

Dien middag praatte m'n vriend druk over Copernicus, Kepler, Newton, Galilei, Socrates, Plutarchus.

De weter òver 'm, loerend achter z'n grimmige brilleglazen, sprak kundig van Argentinië, Architectuur, Algarotti, Assimilatie, Adel, Afrika, Albatros (*Diomedea*).

Het was 'n geleerd zwak-vijandig gesprek.

8 Aug. 1903.

GROOTMOEDER.

Al 'n poos hadden we in kamer nummer zooveel — 'k zeg „zooveel”, omdat de besjes nog léven — gebabbeld.

Ze zaten met 'r vieren, hadden om beurten 't een en ander van 'r leven verteld. 't Was regenachtig, druilig weer. En de kamer van 't Gesticht, die op 'n binnenplaats uitzag, 'n binnenplaats van enkel gele schoongeschrobde steentjes, en in de schaduw van 'n keuken-uitbouwsel stond, had bij 't vale gedrens der wolkjes tusschen 't muren-vierkant, 'n schemer alsof de nacht al op komst was.

Antje had koffie gezet, Koosje, die 't laatst an 't woord was geweest, zat voor de confiseurs-doozen met koekjes en roomhoorns, waarop wij 'r hadden getracteerd, over herinneringen te glunderen. Ja, ze had 't bèstig bij de mevrouw bij wie ze zooveel jaren gediend had. 'r Kwam geen eind an 'r verhalen van 'n grooteluis keuken, met boter apart, kaas apart, suiker apart — en 's middags 'n half flesschie frànsche wijn — en dat zoo elleke dag — en 'n verval — 'n kraak-zindelijkheid as je tegenwoordig niemeer beleefde — en 't gelukkie dat ze op 'r ouwe dag in 'n Gesticht was gekocht, tòch nog 'n spaarduitje had, om an 'r kindskinderen

achter te laten — ze had 't niet beter kennen treffen.

Suus, ouwetje van bij de tachtig, piender as 'n jonge meid, met helle krakende lachjes, en handen die in zenuw-ijver 'r breikous beplukten, zat op 'n zuurtje te knabbelen. Want alle familie of halve-familie, die op bezoekdagen aanwipte, bracht lekkers mee, 'n versnaperinkje, 'n pakkie kaarsen voor 's avonds, 'n end worst of wat zoets bij de koffie.

't Gesprek begon te doezelen. De vier besjes keken door 't raam met de bloempotjes en 'n goudvisschenkom, die van Trees was, naar de onguurheid der binnenplaats, waar de regen in striemend gestraal plassen sloeg, waar de dakgoten kletterden, waar de rook uit den keukenschoorsteen met taaie walmingen slierde.

„Sjongen,” zei Antje: „sjongen” — en 'r dorre handjes beleien de warme, buikige koffiekkan: „'k zou de goudvisschies binnehale, Treesie, de kom loopt haast over.”

„Laat ze maar is proffeteere,” zei Trees: „da's 't eenige goeie van de nattigheid.”

We keken allen vijf naar 't gouden gespartel der visschen, naar de geraniums en resida's op de vensterbank. Suus smakte, 'n zuurtje met 'r kinnebakje bezuigend, Trees slurpte met langzame haaltjes van 'r kom koffie. Toen begon Ant, die nog de minste herinneringen had opgerakeld, 'n verhaal uit 'r jeugd, 'r jéúgd, dat-wil-zeggen van toen ze zèstig was.

Wij, die de kleine bewogenheden der anderen, de gebeurtenisjes bij familie en kennissen, 't gemopper over 't eten en drinken van 't Gesticht, met 't geglimlach van 'n jong bezoeker bij vier ouwe wijfjes, hadden aangehoord, luisterden langzamerhand met groote aandacht, naar 'n levensding dat ons teer en lief toescheen.

Met de glazige oogjes onder 't huijfe van 'r

besjeskap, de lippen soms rap, soms peinzend van mumling, de handen in stadige beweging over de zooveelste sok voor den man van 'n achternicht, zat ze 't raam te bepraten, 'n enkelen keer glimlachend-knikkend naar de zij van den rookenden bezoeker.

„Ja,” sprak ze: „ik heb óók is zoo'n goudvisschenkom gehad, Treesie, 'n kom eens zoo groot as deze, zou 'k haast meene. En telkes as 'k de visschies zie happe denk 'k an me kleindochter — me kleindochter Diewetje. — As 'k je de naam 'r niet bij zeg is 't ook goeie, want 'k hei d'r maar één gehad, en as je 'r maar een gehad heit, ken je de naam ook wel misse. En ze is 'r niemeer, al lang niemeer.”

„Niemeer?”, vroeg Suus: „is ze overlejen?”

„Overlejen, nee,” zei Ant: „Dan ha'k 't ineene gezeid. Ze zit erges in Ammerika — en af en toe krijg 'k nog wel 'n brievekaaretje, ja, 'k hei d'r nog een voorverlejen maand gehad, toen 'k jarig was. Nou, met Diewetje, hei-'k is 'n náár soort nacht doorgemaakt, 'n nacht zoo naar, da-'k nog dikkels de goudvisschenkom net zoo as daar op 't kozijn voor me oogen zie. Ja, meneer, d'r kenne, as je jong bin 'n dinge gebeure? Me dochter Anna — 'k hei d'r vier gehad, en allemaal goed op 'r beene terecht gekomme, al hei 'k ze overleefd — me dochter Anna, die was met 'n stuurman van de koopvaardij getrouwd. As hij dan na Affrika of na Ammerika of na Azzië, zal 'k maar zegge, uit was gevaren, dan most ik bij Anna inwone tot hij weerom was, en dat duurde soms maande en maande. Tellekes as die an boord ging zee die: „Moeder, kruip jij zoolang in 't nest, dan ben 'k gerust”. En daar had-ie gelijk an. Want me dochter was bang van alles, as hij d'r niet was.

Die schrikte van 'n muis, van 't minste, 't gering-

ste. Die was zoo zenuwachtig dat ze anspraak noodig had. Allemaal van me mans kant. Nou, toen Hendrik weer vort was, 'n reis die drie maande dure kon, vatte me dochter 'n leelijke kou. 'n Heele maand most 'k 'r oppasse en voor Diewetje zorge, die amper twee jaar was."

"Twee jaar," viel Koosje haar in de rede: „dan zel ze wel droog zijn geweest”.

„Of ze droog was!”, zei Antje. verliefd-vrindlijk de glimmende ruiten bestarend: „'t Was 'n wònder van 'n kind, Ze was droog toen ze ander-half was en kon opoe zegge bij de negen maande. Ach, ach, wat 'n lief kind was dat! Je kon niet met 'r uitgaan of de mensche stonge bij 't wagetje te kijke, je kon geen levende ziel tegekonne of ze maakte 'n praatje.

Krulletjes zoo lang as me vinger en 'n kleurtjes, 'n kleurtjes! 'k Hei 'r nooit zoo'n tweede gekend. Ja — ja —. Nou, op 'n nacht wier me dochter zoo onrustig, da'k om drie uur de meester most hale. 'k Liep me in 't zweet zoo hard as 'k kon, maar toen 'k werom kwam, toen 'k werom kwam, was 'r geen geluid in de bedstee. Me dochter lee dood.”

Even zat 't besje in stilte. De ver-gelejen smartelijke herinnerinkjes glansden in 'r onbewogen, peinzende oogen, 'r lippen stonden als in beluistring van dichtbij stemmen.

„Ach, wel, wel,” praatte Koosje, 'n half afgebeten roomsoes in de hand: „lee ze ineene dood! Ach, ach, zoo 'n jong mensch.”

„En zonder iemand 'r bij,” zei Suus, 'r hoofdje benepen-schuddend: „da's angstig, da's héél angstig”.

Trees zei niks. Die knikkelde de goudvisschenkom met dunne lipjes en troebel-starende oogjes toe.

„'t Was náár,” vervolgde Antje, vlug van 'r kommetje slurpend: „'k Had haast geen moed de bedsteedeure open te late. De meester, die eerst na

drie kwartier kwam, kon net zooveel zegge as ik. Van de dood wete we evenveel. Daar staat 'n meester bij met de tande in zijn mond as jij en ik. Ja, ja. Toen kregen we de begraffenis en de zorg met 't kind, met Diewetje, as 'k gezeid heb. Want 'n kind dat 'r hersens as 'n groot mensch gebruikt, 'n kind dat maande en maande gewend is 's morgens de bedstee te zien open gaan, en 'r melkie te krijsje, 'n kind dat je om één uur d'r warme pap en 'n gekookt worteltje voert, dan weer 's middags om zes — late we zegge 'n stukkie spek of wat nat van vleesch met 'n beschuitje, zoo 'n kind ken je niet wijs make, dat de bedsteedeure tóé motte blijve, dat d'r geen mensch meer in leit. Ja, ja, je zal 't niet geloove, maar 'k had geen tijd om te huile, want in de eerste dage dat me dochter nog boven aarde sting, wou Diewetje elk oogenblik de stoof voor de bedsteedeure zette om de kruk om te draaie, as ze zoo dikkels gedaan had, toen 'r moeder nog ziek lee. „Diewetje,” zee ik dan, want wat mot-je zegge? — „Diewetje, laat moesie slape, laat moesie slaapies doen, moesie is moe.” Dan riep ze voor de bedsteedeure: „Moesie, moesie, ben je moei?” En omdat ze geen antwoord kreeg, kon ze 'n kwartier lang niks as moesie staan roepe, zoo as 'n kind van die leeftijd 't doen ken.

Toen 'r begraven wier — ach, ach, wat 'n treurige begraffenis, 'n begraffenis met nog niet eens twee manne 'r achter — enkel de buur van beneje — toen wist 'k niet hoe blij 'k was, dat de buurvrouw van éénhoog, die zelf ziek in 'r bed lee, Diewetje zolang bij zich wou houe, tot de kist de trap af was gedrage en de kamer 'n goeie beurt had gekregen. 's Avonds om zes kwam ze weer bij me benejen. Mijn eigen kop sting in vuur, 'k had 'n pijn in me beene asof 'k dage en nachte trappe had geloope.

Of 'k 'n kou had gevat, met 't gaan na de meester en 't bezweete wachte voor de deur eer 'k wier opengedaan, of dat de schrik en de herrie me dwars zatte, 'k weet 't niet, maar 'k was te duizelig en te akelig om 't kind uit te kleeje. En 'n dinge as je most verzinne! „Moesie!”, zee ze: „moesie slaap-ie nog?” — „Ja,” zee ik dan: „en ga jij nou óók slaapies doen.”

Nee, 't was heelemaal mis. Boven hadde ze 't kind zóo druk gemaakt, zóo met 'r gespeeld, dat ze uit 'r gewone doen was. Met me hoofd, dat barstte, most 'k 'r verhole anhoore, van wat ze gegete had, van 'r spelletjes met de jonges. En toen 't langzaam lukte, om 'r stil te krijge, schrikte ze door de poes, de groote zwarte poes, die 'k al de heele dag had gemist en die — ja zulke vreemde dinge kenne 'r zijn — onder in de bedstee zat opgeslote. Was bij 't schoonmake gebeurd, want 's morgens had-ie nog in 't zonnetje bij de goudvisschenkom gelegen. Nou ken je begrije hoe wakker Diewetje wier! En nog voor 'k 'm door 'n kier in de kamer kon late, gaf-ie zoo'n douw tegen de deure dat de bedstee open kwam en 't kind zien kon, dat 'r moeder d'r niet in lee. Koosie en Suus, nou die wete dat 'n poes bij mijn geen kwaad ken doen, maar 'k had 'm an dat oogenblik toch wel wat na z'n hersens kenne smijte. 't Kind was niet te houe. Dat zat in d'r bedje op en begon te schreeuwe.

„Dan is moesie 'n boodschap gaan doen,” zee 'k om 'r te susse — „dan komt ze zoo strakkies terug, ga jij nou zoet slape.” — 't Hielp niks, 't gaf geen zier. 'n Kind dat in d'r slaap is gestoord, en in plaats van d'r moeder opgevouwen dekens en hoeien-doozen ziet, zoo'n kind blijft van streek. 'k Most me hoofd driemaal onder de pomp houen, zoo ziek as 'k me voelde en Diewetje — ja, da's 'n wonder van God, hoe 'n kind zonder dat je 'n woord zeit,

de dingen door hout en muren heen ziet, Diewetje zat enkel angstig en verschrikt naar de gesloten bedsteedeure te kijke.

Toen, om 'r in slaap te prate, nam 'k 'r bij mijn in de bedstee, waar ze nog nooit had gelegen. Want 'n mensch op leeftijd mot geen jonge kinders bij zich neme. Mensche op leeftijd hebbe kwaje asem. Legge wou ze niet. — Ze most op me beene zitte. En 'k most van Roodkappie vertelle. As 'k effen ophield, keek ze angstig naar de àndere bedstee, vroeg of moesie nog niet werom kwam. As de poes bewoog, begon ze te huile. As een van de bure op de trap liep, zette ze groote ooge. Ja 't is gek, 't is akelig, hoe 'n kind in de war ken rake van dinge, waarvan je niks heit verteld, waarvan ze niks wete. — En ze had de zenuwe van d'r moeder, die heit ze nou nog. — De lamp die 'k, lammenadig as 'k was, niet voorzien had, ging uit. Enkel door 't raam kwam 'n beetje licht van de lantaarn buiten, dat je 't gordijn met de rooie visschies in de kom haast zoo goed zag as bij dag. En ik aldoor an 't vertelle, van Roodkappie, en nog is van Roodkappie, wel tienmaal van de wolf en de groote tande. Eindelijk doodmoe — dat most wel — viel ze in slaap op me beene. Eenmaal probeerde 'k 'r naast me te legge onder de deken en eenmaal wou 'k 'r in d'r eigen bedje brenge. Maar mis hoor. Zóo as 'k 'r anvatte, gilde ze van angst om niks. Toen lee 'k me deken over d'r heen — liet 'r stilletjes dwars over me beene legge, dwàrs, dwàrs — en dwars is 'n penetentie — want as je 'n kind of wat anders 'n poos dwàrs over je beene laat legge, dan gaan je beene slape, dan worde ze als lood van onder tot bove, dan doen ze 'n pijn dat-je zou wille schreeuwe. As 'k effe wou bewege, hoorde 'k 't kind 'r adem inhoue, as ik me been verlee, zakte 'r hoofie te laag.

En 'n kind màg met 'r hoofie niet laag legge. Da's verkeerd. Dan loopt 't bloed na de hersentjes. Dan, krijge ze 't benauwd. Nee, dat kon 'k niet hebbe. Liever me eigen beene dood, as 't kind gestoord in d'r goddelijk slaapie. Reken is an, as ze wakker was geworden, had ze na de bedsteedeure waar 'r moeder lee, gekeke. Ja, meneer, ja Koosie, da's 'n nachie geweest van 's avonds negen tot 's morges zes, bin 'k as 'n muisie zoo stil geweest met 'n hoofd dat klopte, asof 'r op gehamerd wier, met kouwe en warme rillinge over me lijf en met beene die zoo schrikkelijk sliepe, da'k 'r geen asem gevoel meer in had, om geen woord te zegge, van 't verdriet over me dochter die ze weg hadde gebracht en over me Hendrik, die op zee natuurlijk niks wist van wat 'r bij 'm thuis gebeurde. Van negene tot zesse met dooie beene — da's 'n hééle leg. En om nou weer op 't goudvisschenkommetje terug te komme, dat je tòch wel voorzien mag, Treesie, de regen slaat 'r te hard in — die acht ure, nee 't zijn 'r negen, hei-'k maar na de goudvisschies gekeke, al maar gekeke. Die bewoge geen vin in 't licht van de lantaarn. Die wiste dat 't nacht was. Die waren allemaal gouwe klompies, en zoo stil asof ze kapot ware. Eerst tegen de morgen toen 't zonnetje op 't gordijn kwam te staan, zag-ie ze happe van de kruimeltjes brood. Da's 'n nachie geweest. Da's met me slapende beene 'n nachie geweest”.

„En Diewetje, wat is 'r van Diewetje geworden?”, vroeg 'k, geïnteresseerd.

„Diewetje”, zei Antje vergenoegd van 'r koffie slobberend: „Diewetje die is nou zelf moeder van vijf kindere — ze heit 't best — en as ze tijd heit — ze heit 't druk met 'r huishouen — zendt ze brievekaartjes uit Ammerika”.

H A N S.

Na ruwe Maart-dagen was de lucht ineens zoo zwoel, zoo enkel lente-geur, dat we met onze winterjas over den arm, vreemdelyk gejaagd door het onrustige om ons heen, den weg naar het Kalfje liepen. Daar in de leege gelagkamer, ver van de roodpuffende kachel, dronken we gekalmeerd een kop koffie.

In den anderen hoek, met den rug naar ons toe, hurkte een onbewegelyke figuur, den kraag om de ooren, den hoed op de haren gesmakt. Een koude wandelaar of zoo.

Bezadigd-slurpend, beluisterend het geluid der musschen buiten, zagen we 't zilver gekabbel der rivier, 't buigen en knikklen van het riet bij de oevers.

Levend 't gedoe van je lichaam, ben je op zulk een oogeblik in de meest genoeglijke afdeeling van je bestaatje, nurksch noch onwaar, komedianterig noch de marionet van 'n aanstellerig ik-je. Je slurpt koffie, Kalfje's-koffie met Kalfje's-melk en kalft (van kalven — kalfde — gekalfd) er natuurbewonderend op los. Meer en beter gezegd. Feitelyk wou 'k niëts van dien aard zeggen. 'k Ben aan 't inleiden.

Immers na den eigenaar van het Kalfje betaald

te hebben, kalfde ik wederom de deur uit, en was op het punt terug te wandelen, toen 'k toevallig bij het raam waar de wandelaar zat, omkeek en ver-rast stil stond.

Het had geen haartje gescheeld of 'k was m'n ouden vriend Hans voorbijgelopen.

„Wat doe jij hier?“, — vroeg ik achter het venster.

Hij keek me — laat ik voor variatie van 'n ander dier praten — scháápachtig aan, bewoog niet, maakte geen gebaar om me binnen te wenken. Op 'n half uur afstand van Amsterdam, in de waarlijkste eenzaamheid, tegenover een vriend, doe je een weinig luidruchtiger.

Ongenood betrad 'k opnieuw de gelagkamer, schoof 'n stoel bij, drukte hem de hand.

„Wat doe jij hier?“ —, vroeg 'k nog eens, niet snappend wat 'm op kantoortijd uit z'n zaken getrokken had.

„Ik drink 'n kwast,“ zei hij, mat.

„Aan 't wandelen geweest?“

„Ja.“

„'t Is waarachtig lente — heb jij 't ook zoo warm?“

„Nee.“

„Drink je glas leeg en stap mee op.“

„Da's goed.“

Hij sprak kort en bondig met de zwijgende verzekering, dat 'k 'm bijzonder ongelegen kwam.

Even later beliepen we den weg naar Amsterdam.

Het gesprek vlotte niet.

Op de dingskes die 'k 'm zoo zei, antwoordde-die slaperig, verveeld. Of als ik zweeg, beweerde-die zeurig dat 't lekker weer — dat de Amstel wel mooi was — en meer van die belangrijke sigaren-winkel-opmerkingen.

Hij zag 'r bleek uit. Z'n gebogen neus scheen

langer in 't gepluis van den bruinen ringbaard. Z'n das hing slordig.

Toen, op eens, in denzelfden leegen nieuwtjes-toon zei-ie:

„'k Ben wezen begraven.”

„Begraven-jij? Wie is 'r gestorven? Familie?”

„Nee — niemand,” zei-ie, grommend.

„Niemand?”

„Nee — jà. Jij ken 'r toch niet — en ik ken 'r niet — 'k ken 'r zoo min als jij.”

Hij bazelde.

Bij het hek van Zorgvliet, inviteerde 'n hoofdbuiging om mee te gaan.

'k Vroeg niet verder, liep over de grintpaadjes tusschen de zerken, de zerken die me kregelig maken, omdat je, meen 'k *en passant*, den braven dood zònder vergulde etiketjes kunt laten.

Achter, bij een graf, versch van zand en aardkluiten, bij bloemen met ongerepte linten, nam-ie z'n hoed af.

„Daar leit ze,” zei-ie.

„Wie?”

„Weet 'k niet.”

Bij een graf vertel je geen grapjes, doe je niet cynisch.

'k Keek hem gebluft aan.

„Drie dagen geleden is ze gestorven” . . .

„Wiè dān?” — vroeg 'k ongeduldiger.

„'k Ken 'r náám niet,” zei-ie den hoed weer opzettend en de grintpaadjes terugschuifelend.

„Hans, je ben gèk,” zei 'k welwillend.

„Ja, ja,” antwoordde hij kalm.

Langs den Amstel voortstappend, begon-ie 'n verklaring te geven, 'n malle, dwaze verklaring van 'n malle, dwaze liefde.

„. . . . 'k Heb 'r voor 't eerst, 't allereerst in de Kalverstraat gezien”

„Wie?“

„.... Val me niet meer in de rede! 'k Weet dat wat 'k vertellen ga zot is, geen greintje verstand kan verdragen. Luister. En als 'k klaar ben, grinnek dan op je gemak, ...

„In de Kalverstraat stond ze voor 'n winkel, 's avonds — met 'r vader — 'r vader heeft wit haar en 'n zwarten snor.

'k Heb precies onthouen hóé ze stond, hoe ze 'r dien eersten keer uit zag. Je kunt van die vreemde, sterke indrukken van 'n kleinigheid krijgen, indrukken die je nooit meer vergeet.

't Licht uit de winkelkast scheen op 'r voorhoofd, op 'r blond haar, op 'r mooien neus, op 'r lachende wangen. Romantisch niet? Prachtig van beschrijving niet?

Even moest 'k náást 'r staan, even zag ik 't kopje van dichtbij.

Toen liep 'k verder. Je ziet méér mooie kopjes en als je lang stil staat in Januari — 't was zoo wat zes weken gelejen — krijg je kouwe voeten.

'k Ben geen vrouwengek. 'k Hou niet van vrouwen bij de eerste de beste kennismaking. Meestal gelijmde meubelen, die bij 'n kamervuurtje loslaten. 'k Heb te veel van huwelijken om me heen gezien. De gaafste zijn nòg wormstekig.”

„O,” interrumppeerde ik: „da's werkelijk héél lief...”

„Je heb gelijk dat je aan de teugels trekt,” zei hij, glimlachend: „'k doe beter voet bij stuk te houden — al hoort 't 'r bij. Want als 'k 't zonder meer vertel, lijkt 't de eerste de beste sentimentaliteit van 'n verliefd jongeling.

'k Ben tienmaal verliefd geweest — driemaal sérieus — ééns geëngageerd.

Over die dingen heb 'k nooit uitgepraat. Jij krijgt 'r de primeur van.

M'n officieel meisje heeft me twee jaar gelezen de bons gegeven. Ze vond me te zwaar op de hand. Dat wàs 'k. 'k Heb er niet om getreurd. 'k Zou òf 'n sul zijn geworden — òf 'n kribbebijter — òf 'n despoot — òf 'n boemelaar.

Op m'n woord: 'k heb 'r niet 't flauwst begrip van, hoe zè mekaar „vinden” de man en de vrouw — 'k benader 't in geen duizendste, wat voor buitelingen en capriolen 'r gebeuren voor ze mekanders karakter en lusten getemd hebben. An 't end lijken zelfs de gezichten op mekaar — èn de magen — èn de pleziertjes. Man en vrouw zijn mannetjesleeuwen in één kooi, kniezig en suf door de tralies”

„Jij moest 'n scheurkalender inrichten voor vrouwen-haters, Hansje,” meende ik: „.... je was bij de winkelkast”

„Nou,” vervolgde hij: „'k zag 'r in geen twee weken. 'k Dacht natuurlijk heelemaal niet verder aan 'n ontmoeting zonder beteeckenis, toen 'k op 'n avond in 't Panopticum 'n heer met wit haar en 'n zwarten snor oplette. Dat is de meneer uit de Kalverstraat, redeneerde ik, en dàt moet zij zijn.

Ze wàren 't.

'n Uur lang heb 'k 'r angekeken, fatsoenlijk angekeken — niet zooals anderen doen, die an snorren draaien en 't 'n vrouw lastig maken — nee, haast bleu zou 'k zeggen, bang, dat ze 't zien zou. Nou komt nog 'ns de beschrijving, de beschrijving van een die 'r niet meer is. Ze had helder-grijze oogen met sterk gespannen pupillen. Ik hou van 'n groote, open eerlijke pupil. Ze was blond, hoogblond. 'n Pracht van 'n haar! Haar om in je hand te houden. Ze had Laat 'k me niet ridikuul maken. Je kùnt 't niet an 'n ander vertellen, 't, dàt, 't bijzondere, dat je van 'n gezichtje bijblijft. 't Zit 'm niet in de

ouwe dingen van 'n mond, 'n neus, oogen . . . 't Zit 'm in wat ieder voor zichzelf voelt en wat je niet detailleeren kan, zonder emphase en pathos. Probeer jij 't rééel te vertellen van de lieve sfeer die elke vrouw om zich heeft — zoolang — zoolang je 'r op 'n afstand bekijkt.

Ze dronk kwast. Met kleine zoete nipjes. Elk beweginkje van 'r lippen heb 'k onthouen. Alles heb 'k onthouen. 'r Hand die 't glas opnam, 't kantje van 'r mouw, 't gewip van 'r goudhaar, dat den bovenrand raakte.

Eén keer, net één keer, in dat hééle uur, keek ze toevallig in mijn oogen terwijl ik keek. Ze keek zoo onschuldig, als je 't maar fantaseeren kan. Ze keek misschien heelemaal niet. Duizend tegen een lette ze me niet op. Maar ik, ik verliefde idioot, die na twee dagen 't nieuwe verfje van 'n geval weg-kijk, ik had van dat vluchtig oogen-ontmoeten de sensatie van iets gekend-gelukkigs, iets dat je doet droomen als 'n lichaamloos ding bij al de stugge, brave, slobberige werkelijkheden van 'n Panopticum-allegaatje met bier, koffie, Wienermélange.

Toen ze heengingen, bleef 'k zitten, 'n beetje melankoliek en m'n ouwen kop in het geglim van 'n spiegel besnauwend. Stomme, gauw-ingepalmde stumper als 'k was. 'n Man van bij de zeven-en-dertig, als 'n poes beaaïd door 't akelig-lieve van 'n meisjeskopje, door 'n paar grijze oogen, die in de Kalverstraat, in 'n stráát opduiken, en die je twee weken later onthouen heb!

Chagrijnig, wee-melankoliek, bleef 'k op m'n bank, de gevallen van andere oogen oprakelend, van de zwarte van tóen, van de blauwe van tóen en 'k zat mezelf lekker te beklagen — de statistiek op te maken van m'n ideaal — ja, ja an die perverse malligheid dóén we — 't ideaal van verlangetjes,

dat elk jaar in nieuwe vetveegen en vinger-afdrukken berustendiger verdoezelt. Hemel, hoe wordt je ideaal, langzamerhand 'n mat aan de voordeur, die je uitklopt en schuiert tot de voetstappen van je velerlei sympathieën, 'r afgronden in gestampt hebben!

Val me niet in de rede. Eer we in Amsterdam zijn, ben 'k 'r. We hebben nog 'n kwartier. 't Wroeten verloor 'k nooit. Als 'k niet meer wroet, zal 'k je op de thee inviteeren bij m'n vróúw, krakelingen, allerhanden en 'n stapel huishoudboekjes. 'k Geloof niet één getrouwd man, niet één getrouwde vrouw. Waar halen ze de liefhebberij van daan om gelukjes te fokken? Ik hengel met ijver. En als 'k, verschalkt door 'n duivelachtigen dobber, 'n beminnelijk baarsje zonder stekels, of 'n pieterman zonder gluiperig gif, denk op te halen, schrik 'k bij 'n ouwen schoen of 'n glibberigen paling. 'n Paling is 'n dier van 'n dier'...

„'t Geval wordt me uitbundig duidelijk, Hans!”

„Excuseer — 'k ben bij 't slot. 'k Heb je voorbereid op 'n zeepbel, op 'n verhaal zonder ruggemerg. 't Slot — zonder meer. Twee, drie dagen nog dàcht 'k an 'r, zàg 'k 'r.

Als 'k na 't eten op de canapee 'n tukje dee, lag 'k 'r blond gezichtje in m'n verbeelding op te bouwen, lag 'k dolzinnigheden te componeeren. Zooals je 'n meisje 't allereerst ziet, brabbelde 'k bij m'n sigaar, zooals je de éérste sensatie van 'r ondergaat, moest ze àltijd bij je kunnen blijven, zonder verandering, zonder wisseling van ouderdom, zonder inktmoppen op 't ideaal. Seringen, zeurde ik, sering en zie je als sering. Meibloesem als Meibloesem. Gouden regen als gouden regen. Je heele leven zonder één seconde stoornis, ziè je 'n theeroos voor je, als ze van 'n theeroos praten. Als jij papaver of Indische kers tot me zegt, zie 'k ze, ziè 'k ze. Die

gaan dood, blijven jòng. Die hebben een onverwoestbare jéugd. En 'n meisje? Als het wonder van de oogen voor góéd inslaat, als je 'r trouwt, als je drie maanden vrijt, beginnen de blaren te vallen, probeer je 't éérste, 't innigste ideaal vast te houden, beredeneer je jezelf dat 't 'r nog is, maar als je zes maanden, 'n jaar, twee jaar op reis ben geweest — en je keert terug — en je zièt weer 't vroegere gelaat, dan voel je iets vreemds, dan weet je dat 'r 'n teer beeld zoek is geraakt en als 'n drenkeling pak je 't verwelkende beet, kalefater je je droompjes op . . .

Als 'k op m'n canapee lag te soezelen, was 'k blij, over-blij dat m'n herinnering dat kopje vást-hield, dat 'k 'r geluid nièt kende, nièt gestoord kon worden door bakvisch-nuchterheden, door lieve, snoezige, beeldige, gezegdetjes, die den nimbus van 't óngekende zouden verstoren.

En, volgende dagen, in de straten, in de koffiehuisen, keek 'k telkens verschrikt om, als 'k meende, als 'k geloofde dat zij, de ónbekende, de vreemde, 't was.

Tweemaal ben 'k op dezelfde bank in 't Panopticum gaan zitten — met gesloten oogen — 'r heelemaal ziènd, met 't glas in de hand en de proef-nippende lippen.

Blond haar in de verte fascineerde me. Het was een zoete, mallootige, goddelijke aandoening, die 'k niet verder ontleden kan . . .

Even stapte hij met bolle, wrokkende stappen.

„Ja. Ja. Vanmorgen kwam 'k voorbij 'n huis in rouw. De koetsen stonden klaar. In de eerste volgkoets stapte 'n heer met wit haar en zwarten snor.

Ik vroeg de bureu.

Z'n éénige dochter was plotseling gestorven, 'n jong meisje met blond haar en grijze oogen, waarmee-ie altijd uitging, gestorven aan 'n familiekwaal.

Toen heb 'k 'n rijtuig genomen, ben meegereden, heb de kist in 't graf zien zakken, de kist met 't bééld, heb 'n paar schoppen aarde in 't gat geworpen, heb tot den ouwen heer, die niets zag, niets hoorde, enkel snikte, iets belabberds gezegd, 'm de hand gedrukt en ben in 't Kalfje 'n kwast gaan drinken.

Als je voortaan van 'n theeroos praat, weet 'k wat je bedoelt en als je me later om m'n idioot verhaal uitlacht en van de, van mijn onbekende, spreekt, de onbekende, die 'k begraven heb, zal 'k iets vaags voor me zien"

12 Maart 1904.

CHRY SANTEN.

Net was ze klaar met de ontbijttafel, toen 'r èindelijk gescheld werd — èindelijk.

'r Hoofd voorzichtig naar het gordijn buigend, bang dat de franje-balletjes zouden bewegen keek ze gespannen.

Zij was 't — alleen — zònder hem. Zeker kwam hij nou daalijk — natuurlijk wat achtergebleven — 't lag 'r bovenop. Goed — ze zou niks laten merken, ze zoo onnoozel doen.

Vlug het brood snijgend, zenuwachtig adem-snuivend, dee ze of ze kamerdeur niet hoorde.

Lachend bleef Lisette in de deuropening, een pot met groote, gele chrysanten in de kleine handen.

„Dag Annie!”

De jonge vrouw, bij de tafel, bewoog niet.

„Dag Annie!” —, riep Lisette luider: „zie je wat 'k mee breng?”

Nou moest ze wel òpkijken en lief doen.

„Lisetje — Lisetje, wat bederf je ons! Wat 'n prachtige bloemen! Beelderig!”

„Ik had vanmorgen in bed,” praatte Lisette, 'r hoed afpiekend en 'r blonde haar voor den spiegel bij-schuimend: 'k had zoo de gedachte wáarmee 'k jullie plezier kon doen voor de afreis — 'k dacht

an 'n ander cadeautje — maar jullie hebben zoo alles — zoo letterlijk alles — toen ben 'k even vlug naar den bloemist gegaan — en heb 'n levenden pot uitgezocht — van afgesnejen bloemen hou je niet — dat zei je nog gister — oppassen dat ze niet bevrozen — en goéd onderhouden hoor!”

Telkens 't weerbarstig haar met kleine klopjes bemeppend, babbelde ze in één rateling door, opgewekt de vriendin in het spiegelglas toeknikkend.

Annie met den rug naar haar toe, maakte 'n plaats in den bloemenstandaard en nou 't rappe, jonge geluid in antwoord-wachting knapte, zei ze gedwongen-vriendelijk:

„.... Zeker — Dàt hoef je niet te zeggen — ze zijn beeldig — 'k had geen idee dat 'r in die kou al zulke mooie chrysanten waren — heelemaal geen idee”...

En ineens liefjesweg, in denzelfden koud-hartelijken toon, vroeg ze de vraag die 'r al 'n half uur had bezig gehouen, die 'r bleek had gemaakt: „Is Frits met je mee wezen koopen?”

„Frits?” zei Lisette verwonderd, zich plots omkeurend: „Frits mée wezen koopen? Hoe kom je daar op? Dan zou 't toch geen verrassing voor jullie geweest zijn?”

„'k Dacht 't zoo — omdat-ie oók voor 't ontbijt uit is gegaan en nòg niet terug is”.

„Da's toevallig!”, lachte Lisette; „twee langslapers vallen uit d'r bed en doen boodschappen zonder mekaar te ontmoeten! Je heb je sekuur vergist — 'k wed dat-ie nog ònder de wol leit....”

„Née,” lachte Annie mee, gerustgesteld. Plots stapte ze op Lisette toe, nam 'r hoofd in de handen en dankbaar, opgelucht door 't weten dat ze niet sàmen geweest waren, geen apartje hadden gehad, half-met-berouw dat ze de laatste dagen om 't

geringste stug en prikkelbaar had gedaan, zoende ze de vriendin op de wangen; „dank je wel voor de chrysanten, Lies-lief, en zoo as je weer vacantie heb, rekenen we op je.”

„Dat duurt nog 'n poosje,” zei Lisette luchtig: „misschien in geen jàren.”

„Ach kom! Met Paschen zien we je weer — de logeerkamer is voor je besproken — zóoveel heb je niet om handen. — En je weet dat we 't dolgeellig vinden — dat je heelemaal geen moeite . . .”

Ze praatte nog wat voort, de theekopjes bijschuiwend, moeite doend om erg hartelijk te schijnen, om de accenten van vroeger, toen ze nog zulke echte vriendinnen waren, te hervinden.

Lisette zat over 'r, luisterde met 't zèlfde blonde, jonge gezicht. 'r Was niets an 'r veranderd en toch stuitte al wat ze sprak. 'r Wrokte iets — 'r wrevelde 'n ding dat geen bewijzen had, dat onwaar leek, dat niet bestond, nee, onmogelijk kòn bestaan en toch alle warme levende hartelijkheid in dood, klankloos gepraat stolde. Vràgen, vràgen an je liefste vriendin van de meisjes-jaren, flink uit vràgen óf 'r wat was en wat 'r was met Frits, 'r màn — dat kon niet — dat kwam niet over je lippen — dat was 'n krankzinnigheid — want 'r wàs niets — ze deeën niet vreemd, niet druk, niet ongewoon met mekaar. Niet één keer had ze hem betrapt op 'n ongepast kijken, op 'n gezegde van bedekte genegenheid. Niet één keer had ze Lisette út 'r gewone doen gezien. Twee, driemaal, nee 't waren méér keeren geweest, had ze ze opzettelijk alleen gelaten, had ze an de deur geluisterd, of als 't stil was snel de deur geopend en nooit, nooit 'n gebaar, 'n houding, 'n verlegenheid. Toch was die ééne week 'n marteling geweest, 'n ophitsing van wantrouwen. Ze vóelde dat die

twee met hun spreken over ditjes en datjes, met hun prikkelende rust, met hun kalme vriendelijkheid, zelfde sympathieën, zelfde neigingen, dezelfde gedachten hadden. 't Was 'n dwaze, wanhopige inbeelding, 'n ziekelijke jaloerschheid — telkens had ze zichzelf bedot en bedrogen — telkens vlamde Frits driftig op, als ze met 'r ouwe nonsens begon — 'n nonsens en 'n gemeenheid tegenover 'n vriendin die gâst was — toch groeide 'r bij herhaling 't sentiment dat ze bij die twee te veel was, dat ze mekaar aankeken als zij niet keek, dat hun gesprekken een ondergrond hadden. Nee, 'r was geen schaduw van 'n bewijs. Frits dee hartelijk, Lisette verzon voor háár attenties. En zij, zij met 'r obsessie telde de uren die de vriendin nog zou blijven. 'n Vrouw bedroog zich niet. 'n Vrouw wist meer door 'r voelen, 'r vóór-voelen van de dingen dan 'n man met z'n verstandig ontleden en wikken. Gisteravond, den láátsten avond, had ze bijna vat. Frits vertelde van 'n getrouwdén man die z'n vrouw voor de mal hield, die hier en daar gezien werd met anderen — zij had toen vlam gevat en gezegd hoe geméén ze dat vond — hoe 'n man 't kòn doen en opkijkend langs de lamp, had ze gemeend dat Frits en Lisette niet luisterden, dat 'r 'n glans in hun oogen was — 'n starre glans in dezelfde richting.

Nou was 't twee uur voor 't afscheid. Om elf zou Lisette naar Arnhem afreizen, zou de rust in 't huisje terugkeeren. En tot 't laatste oogenblik hitste 'r de dwaze, benauwende angst, had ze 'n kwartier staan popelen wàr ze waren, wat ze zoo vroeg uitdeeën

„Lisette heeft chrysanten meegebracht,” zei ze tot Frits, toen ie zonder iets te zien aan de ontbijt-tafel bijschoof.

„Da's erg lief van je,” zei hij, de bloemen van z'n stoel taxeerend.

„En waar ben jij geweest?”

„'k Heb me laten scheren, Ans.”

„'k Heb je overal gezocht.”

„Heeft de meid je dan niets gezegd?”

Nee die had 't vergeten. Die vergat alles. 't Dee 'r niks toe. Nou maar vlug ontbijten — anders moest Lies zich zoo haasten. Blij dat ze zich vergist had, praatte ze vroolijk, bijna uitbundig. Ze was een mal mensch, 'n vreeselijk mal mensch. Op zoo'n manier maakte ze zichzelf ongelukkig en Frits onverschillig. Wat 'n jammer dat Lisette om elf uur ging. Ze kon toch best tegen den avond gaan. Wat had ze nu zoo'n haast? Niewaar, Frits? Als Frits even telegrafeerde, wisten ze in Arnhem dat ze nog 'n halven dag bleef. Kon 't niet? Moest ze zoo positief terug? Nou dan kon je meteen zien, dat ze zich heelemaal niet geamuseerd had. Dat hoefde Lies niet tegen te spreken. Als je je amuseerde keek je op geen paar treinen later. Nee, Lisette had nou eenmaal geschreven, dat ze zoo laat arriveerde en ze moest nog heusch 'n massa dingen beredderen. Als je onderwijzeres was, ging 't niet aan den laatsten dag van je vacantie 's àvonds thuis te komen. Dan was je den eersten dag van de school extra-katterig....

Kopjes thee slurpend, belegde boterhammetjes etend — 't was 't galgemaal — dat moest dan maar lekker zijn, zaten ze lang te tafelen. Toen ruimden de vrouwen af, bleef Frits even met Lisette alleen. Annie stond benee aan de deur bij den groenteboer. Daar moest je zelf bij zijn. De meid liet alles in d'r handen stoppen.

Frits zat bij het raam. Lisette plukte dorre blaadjes van de andere potten in den standaard.

„Hou je niet van chrysanten, Frits?” —, vroeg ze, òm te vragen.

Alleen met 'm, babbelde ze, om 'r stem te hooren — om de hinderlijke stilte heen te praten.

„Ja, 'k hou wel van chrysanten,” zei hij z'n sigaar rookend.

„Dan had je wel 'n aardiger compliment kunnen maken — 'k ben opzettelijk vroeger opgestaan om jou èn Ans te verrassen.”

„Eerlijk gezegd” —, zei hij wrevelig „vin 'k diè pot niet mooi”

„Nièt mooi?” —, vroeg ze met vaag verwijt in 'r stem.

„Nee,” zei hij kort.

„Da's jammer,” zei ze, en toen-ie opkeek, keek ze 'm aan met vreemd-vochtige oogen.

„Da's eigenlijk grof van me,” zei-ie z'n sigaar bebijtend: „jij koopt bloemen om òns te verrassen — en ik — ik — 'k hóú niet van gèle chrysanten — geel is 'n hatelijke kleur.”

„Vin je?”

„Ja,” zei-ie 'r nòg eens aankijkend. Maar ze scharrelde bij de kast, 'n vergeten ding opbergend.

Annie had 'r naar den trein gebracht — Frits kon niet. Frits had 'n conferentie of zoo iets. In de huiskamer was ze 'r bij geweest dat-ie vrindelijk, eenvoudig-hoffelijk Lisette 'n hand had gegeven, 'n vluchtige hand. Ja, ze geloofde dat als-ie zich had willen vrijmaken van z'n zaken, dat-ie 't makkelijk gekend had. Z'n onverschilligheid, z'n bijna koel „au revoir!” bij 't afscheid, had ze heerlijk gevonden. Voorgoed, voor àltijd zou ze nou ophouden met 'r jaloersche kuren, met 'r kinderachtige manie om achter alles wat te zoeken, zoodra 'r 'n vrouw in de buurt was.

Opgewekt, met honderd lieve voornemens kwam ze thuis. Vanmiddag kreeg-ie 'n gebraden kip en asperges uit de bus. En dan zou ze 'm anzetten vanavond 'ns gezellig alléén uit te gaan. Ze vertrouwde 'm volkomen. Ze zou 'm toonen dat ze 'm vrijheid liet.

Hij was nog niet thuis. Handigjes ruimden ze de kamer, dee allemaal zacht-vrouwelijke dingskes an z'n schrijfbureau. Toen, bij den bloemenstandaard, voelde ze de aarde van de potten of ze water noodig hadden. Pot voor pot was droog — die van de gele chrysanten drééf. Vreemd — juist diè. Vanmorgen, nog geen drie uur gelejen, was-ie èven vochtig geweest. Nu stond de bak vòl. De meid bellen. 'r Hand bij den schelknop aarzelde. Pas had ze zich voorgenomen en àlweer zat ze in angstjes en twijfel. Toen schelde ze. 'r Vingers deeën 't vanzelf — 't was 'n reflex.

„Heb jij de bloemen water gegeven, Marie?”

„Nee, mevrouw.”

„En de chrysanten zijn kletsnat.”

„Jawel. Natuurlijk. 'k Heb meneer met de karaf bezig gezien.”

„Dat doet meneer toch nooit.”

„As 'k 't nou toch gezièn heb, mevrouw” ...

„Goed — goed,” zei ze en neerzittend voor 't raam, trilde ze. Waarom had-ie de chrysanten water gegeven, alleen de chrysanten, juist de chrysanten? Dat had-ie gedaan — dat had-ie zeker gedaan — omdat-ie dacht dat de pot te droog was — en omdat-ie nieuw was. Nee, nee, nee — ze zou 'r geen wóórd over praten — daar bleef ze bij — dat zette ze zoo pertinent door, als 'k weet niet wat.

Maar toen-ie om één uur kwam koffiedrinken en achter de post zat, die net was gebracht, móést 't vraagje 'r uit:

„... Frits...”

„Ja?”

„Wat heb je de chrysanten vreeselijk véél water gegeven!”

„’k Ben niet an de chrysanten geweest,” zei hij strak lezend.

„En de meid zegt”...

„De meid! Wat de meid?”

„Had dan àl de potten voorzien — net die ééne is mal.”

„’k Heb géén van de potten water gegeven,” zei hij nog eens.

Ze keek ’m aan, zweeg. Als ze ’r op doorging — als ze an z’n woorden twijfelde, werd-ie opvliegend. En nou lóóg-ie toch. Nou loog-ie om ’n kleinigheid. ’r Zwijgen scheen ’m te prikkelen, maakte ’m nerveus.

„’k Zou ’r niet an denken om die leelijke chrysanten water te geven. ’k Vin ze zeldzaam ordinair van kleur. Lisette heeft niet veel smaak.”

„Ach kom — dat zèg je maar,” zei ze schamper: „stel je niet zoo an. Je vindt ze net zoo mooi als ik.”

„Nee,” zei-ie: „’k hou héélemaal niet van chrysanten.”

„Zoo,” antwoordde ze, weer zwijgend, langzaam happend.

Hij draaide. Dat méénde-ie niet, dat kòn-ie niet meenen. Dat zei-ie enkel om onverschillig te doen en juist diè onverschilligheid wekte ’r, dee ’r opnieuw voelen dat ’r iets was, iets leefde, iets broeide, iets dat ze niet betasten, niet benaderen kon. Gebogen bleef ze over haar bord. Toen kwam de meid ’r eten halen.

„Marie,” zei ze ineens scherp: „waarom heb je me strakjes voorgelogen dat meneer de bloemen heeft water gegeven?”

„Dat heb 'k gezien,” praatte de meid verbaasd: „meneer nam de karaf van 't buffet...”

„Dat jok je,” viel hij scherp-driftig uit: „'k heb 'n glas water gedronken — anders niet...”

„Dan zal 'k me vergist hebben meneer,” zei de meid angstig-verlegen.

Na die kleine scène dorden de chrysanten.

En ze spraken er niet meer over.

Soms als-ie den pot droog zag, met verhardende aarde, keek-ie naar de karaf, dee 't niet.

Als-ie de bloemen water gaf, zou ze zèker gelooven dat-ie an Lisette dàcht. Eens lag 't 'm op de lippen om 'r te zeggen: „De chrysanten gaan dood — waarom doe je er niets aan?” Hij zei 't nièt. 't Zou twist geven, gevraag, verwijten. Dat wist-ie omdat ze de andere planten wiesch en knipte en de chrysanten liet sterven. Ja, dat dee ze hardnekkig. Na z'n leugen háatte ze den pot met de groote, gele bloemen. Iederen morgen betastte ze de droge, vastgebakken aarde, enkel om te zien of hij stilletjes water gaf. An tafel, met opzet, heelemaal zonder bedoeling, zei ze wel eens: „wat houdt de ficus zich goed, vin je niet?” Of ze vroeg: „zouen we niet 'ns wat kunstmest laten komen?” En hij antwoordde dan, den bloemenstandaard bekijkend, zonder één woord te zeggen van de krimpde, verleppende chrysanten.

Na twee weken waren de bladeren geel en kurkig — na drie weken was de pot dood.

Eerst toen sprak ze 'r over:

„... Hij kon niet tegen de kamerlucht, Frits.”

„Nee — je moet 'm wegsnijten, Ans.”

Met z'n arm om haar middel keek-ie mee naar den pot, vreemd van beklemming.

Wat deed 't 'r toe — uit z'n verbeelding kon

ze Lisette niet halen — Lisette die-ie nooit zou vergeten, zooals ze met vochtige oogen stond, zooals ze den laatsten avond naast de lamp in z'n óógen gekeken had.

Annie schelde.

„Neem den pot mee, Marie.”

6 Aug 1904.

HENRI KEER TERUG.

Tot uw diep-bedroefde familie...

Ge staat in een verkeerd teeken.

Keer terug! Henri. Henri de Vries.

Ja, mijn vriend, mijn dierbare en zéér toegenegen kunstbroeder, de tijd lijkt gekomen om U in het publiek — dat uw en mijn terrein is — de vrindschappelijke waarschuwing te herhalen, die ik u voor maanden reeds vertrouwelijk gaf.

De laatste nachten heb 'k een weinig zwaarhoofdig geslapen.

Half wakker, half droomend, doorwroegde me zeker gewetensgewriemel.

Alle ondeugden en bezwaarlijke daden mijns levens schimden als norsche fantomen, drongen te hoop, klitten tezaam, slieden in eindlooze, wrevelige reeks.

Vermoeid en mismoedig of onmachtig tot slaap, wreken snoodheden zich.

Gegapte appelen worden hideuze pompoenen, gemoerde centen uit moeder's vertrouwlijke beurs luiden alarm, dreunend en grommend in 't bintengeweld van 'n toren.

Mijn vriend, ik ben niet zuiver op de graat.

De wormstekigheden mijns gemoeds zijn ontelbaar.

Zoowaar, af en toe, schoon niet aandringend

genoeg om mijzelven een zwelger-in-verdorvenheid te heeten, zwom op mijn gelaat de glimlach eens adders, bewoog 'k met 'n bedriegelijk masker, w a s d e d u i v e l i n m i j.

Nu 't er uit is, nu de zetter de gruwlijke biecht gespatieerd heeft, en tot gretig aanvaarde belooning 't binnenmeertje mijner ziel rimploos in ruste loddert, nu gevoel 'k me sterk U, kunstbroeder, de hand tot redding toe te steken.

Henri keer terug.

't Heb aan u een schuld te boeten. In mijn spartlende, fel-roode, karmijn-spettende droom-bezoeken, zag ik u als een mijner vele, rampzalige slachtoffers, hoorde 'k uwe klagende weemoedige stem als Ansing Arend, uw hartstochtelijke kreten als Jan.

Als een dreigende, verwoede — alhoewel be vleeschde — geest, grauwe stofwolken uit den grond make-rend, dorre blaren met 't heesch gerucht van hevig-gefolterden opdwerrelend, grimdet gij op mij toe.

De aderen aan uwe slapen puilden als brandweerslangen, uw oogen kolden, uw neusgaten snoven, sputterden als die des Nijlpaards in Artis na 'n tukje onder de baren.

Nimmer had ik u zoo veelbewogen gezien.

Ge boogt over mijn hulploos, aan 't kussen geklonken hoofd — uw adem, schroeiend als de smoring van een blakerenden haard (waarop de wind staat), sloeg builende bladders in mijn kermend aangezichtsvel.

Welopgevoed kind eener welgeordende samenleving, zoudt gij zulks in de beschaafde werkelijkheid niet gedaan hebben — uw fantoom, los van kuische windselen, ontstemd en benard, ademde er verstikkend op los.

Vergeefs poogde 'k de oogen te schutten, de als

een rollade omkrullende tong te bevrijden, de haard-dampingen te weren — vergeefs — vergeefs — mijn angst-doorhuiverde haren staken als naalden in 't kussen — het koude zweet, wrikte met zetjes over wangen en kin.

De dienstbode, die om acht uur kwam porren, ontzette me. Ik kòn nog niet opstaan. Gebroken mijmerde ik voort onder 't dek en p i n k t e — ook een man en auteur heeft sentiment — een traan weg.

Immers de stem van mijn geweten sprak en zeide overtuigend: „Falkland — die man is je offer — je heb dien man verjonge j a n d”.

Helaas!

Hier helpt geen chicaneerende ontschuldiging. De wreede dood van een vliegengzwerm op 't berucht papier, 't krijschend gegil van 'n rat in de val, 't geworstel eener muis onder den klauw eens gebelgden katers, 't slijmrig gestuip des palings, 't te pletter grijpen van den mol, 't besproeien met sublimaat der bacteriën, 't levend te kokend water werpen van garnalen — 't is alles martling en gemeen, doch misschien te verdedigen.

Een vrouw die haar man vergiftigt om een ander te bezitten — het is gruwzaam, evenwel algemeen-menschlijk en geschikt voor een drama.

De broeder die zijn broeder doodt, uit hebzucht, de grijsaard die een maagd huwt in hartstocht, de dochter die haar moeder Pruisisch blauw voert om te erven — wee en nog eens wee — vloek over dit geslacht — je rilt en beeft en schreit er bij...

De historie is er vol van.

Sluipmoord, listen, lagen, bloedschande en flacons v e n e n a, vullen de bladzijden der wereldgeschiedenis, waarlijk met bloed geschreven. Het geweten der menschheid is een luguber ding. Elke schrede

voorwaarts ging over lijken. Elke ontdekking baarde leed...

Men — de ontzaglijke men die de doorsnee-humaniteit vertegenwoordigt — men ver-giftigde, ver-accijnsde, ver-achtte, ver-afschuwde, ver-kankerde, ver-armde, ver-bande, ver-basterde, ver-beestelijkte, ver-liederlijkte, ver-beuzelde, ver-bijsterde, ver-bit-terde, ver-blindde, ver-bloedde, ver-brijzelde, ver-dacht, ver-deelde, ver-delgde, ver-dierf, ver-doemde, ver-drukte, ver-foeide, ver-franschte, ver-gramde, ver-guisde, ver-hoonde, ver-slaafde, ver-spilde, ver-sukkelde, ver-trad, ver-vloekte, ver-weekelijkte, verwoestte — wee, slechts een póver staal, zooveel mogelijk alphabetisch gehouden, van de schendddaden menschen en voorwerpen aangedaan! — men ver-gruwelde, ver-liet, ver-molmde, ver-wilderde, men bebroeide de geraffineerdste schunnigheden, alleen dat niet, omdat men het misschien nog niet kende, 't vlijmendst-belagende... het verjonge-jannen.

Dat heb ik op mijn geweten.

'k Heb een man, een begaafde, in de opkomst van zijn talent verjonge-jand, zijn voelen verjonge-jand, zijn denken verjonge-jand, zijn belangstelling voor kunst verjonge-jand, zijn toekomst verjonge-jand.

Het maakt mij down. Het drukt me als 'n niet te dragen ballast....

Henri keer terug!

Henri keer terug! Toen 'k in het *Handelsblad* nog geen twee jaar geleden het dramaatje In de jonge Jan, in vier achtereenvolgende feuilletons publiceerde, kon niemand vermoeden, dat 'k 'n snel-werkend vergift gewrocht had.

Henri, toen op 'n vacantiereis in Duitschland, las 't, haalde de schouders op, vond 't machtig on-

geschikt. 'k Maak hem daar geen verwijt van. Als hij 't monologen-spel van zich af had getrapt, ware hij thans gelukkiger, ik onbezorgder.

Hij nam, hij speelde, hij overwon.

En het was góéd. Ik zeg goed — meer nièt. Overdreven loftuizingen zijn verkeerd, niet van mijn gading.

Henri speelde. Hij verheugde zich in een serie Jonge-Jannen, kreeg uitverkochte zalen, ruimte van beweging en 't aangenaam welbehagen van 'n man zonder beertjes. Eind van 't seizoen werd 't geval bedenkelijk : Henri wilde reizen, bekeek België, smeedde plannen voor Duitschland, moest en zou naar Engeland. Daar is-ie op 't oogenblik. Alle bladen, de deftigste, de lorrigste, hebben 'm geprezen, hèm en Falkland. Ja, 'k ben niet vergeten. Men dee zeer lief voor de vier feuilletons van 't *Handelsblad*. Men roemde den auteur met kittelende tuiting: „... In its way the new one-act drama of Mr. Falkland is a masterpiece” (*Globe*) — „it is a work of grim power — it stamps its author as an accomplished artist” (*Times*) — „The play is worthy of all praise” (*Daily News*). Ofschoon het den schijn aanneemt, alsof 'k met van geluk-drillende citaatjes te dezer ongeoorloofde plaatse géúr, waag 'k 't er op. Wij kalme, boersche, ook wel gezonde Hollanders, verslikken 'n vies-wrang smaakje, wanneer we heuschernstige bladen van een zoo èrnstig land als Engeland, een „verdienstelijk” drama in één bedrijf met bolle gebaren zien bewierrooken. Lak, dear Sirs! Kouwe drukte, dear Sirs! Uw tooneel staat in sòmmege opzichten laag, dear Sirs, uw tooneelbeoordeelaren in verhouding lager, dear Sirs: gij bezit een schat, den wonder-schoonen Elisabeth-cyclus, waarbij andere landen 't afleggen, een schat, die ge voorloopig niet behoeft te versjaggeren tegen 't internationaal m o d e r n g e d o e t j e . Het kunstzinnig gekweel van eenige

~~~~~

uwer ontevreden critici, het keel-kroppig geroep om „modern art”, moet ge niet tè serieus nemen. Shakespeare èn draken — wat wilt ge meer, dear Sirs? Schroeft 'n Falkland niet op! Hij, dit tot zijn onvergankelijke eer, laat zich door nièmand te grazen nemen, niet met lof, niet met blaam. Hij kent z'n plaats in z'n tijd, heeft den glimlach eens adders, daar de duivel....

Henri keer terug!....

Als vertooner der zeven rollen in De jonge Jan hebt ge een Engelsche pers verkregen, zóó bewonderend, zóó ophemelend, zóó lyrisch-dronken, zóó vernietigend voor Engelsche tooneelspelers, dat uw opgewonden oogen waarschijnlijk een cancan sloegen in de feesthal uws hoofds. Gij waart de eenige niet. De meeste uwer landgenooten, dierbare vriend, verknuffelden in nationalen trots, aten zich eene indigestie aan 't Spaansch enthousiasme der Hollandsche dagblad-correspondenten. Een dier hyper-begeesterden, in delirium van kunstzaligheid, pende met vètte letters boven zijn proza: *Henri de Vries te Londen — Succes in Engeland — Schitterende aanbiedingen — Plannen — Een week in Nederland — Een De Vries-hulde*... Aan 't slot van dien glorieijken speech, die zelfs een beroepsinbreker verlegen zou maken, zingt de kunst-zalige:

„Als artist behaalde hij hier een veel mooiere overwinning, dan een veldheer op het slagveld. Hier te lande zou men een kunstenaar, die in het buitenland den roem der nationale kunst zoo hoog hield als De Vries het onze kunst hier deed, *een feestelijke ontvangst of huldiging niet onthouden. Kan er daarom ook in ons land inderhaast niet iets worden georganiseerd, een feestmaaltijd of zoo, om in de week, dat De*

Vries in ons land zal vertoeven, hem naar verdienste te huldigen voor het ongemeen schitterende succes alhier verworven...?"

Henri keer terug! Dat ge *in het Engelsch* zeven rollen afgedraaid hebt — vergeeft de onaesthetische en van betrekkelijk respect getuigende beeldkeus! — heeft mij als auteur-van-het-geval niet weinig verbaasd. Ik nòch andren zouden het u nadoen. Het is ganschelijk bijzonder en stemt ons plechtig. Maar, mijn beminde broeder in de kunst, op z'n zàchtst gesproken — zoo dadelijk zeg ik hàrds — is 't phonographisch inpompen eener àndere taal een droevig trucje dat met tooneelspeelkunst zooveel gemeen heeft als 't biesje op een vrouwenrok met het wezen eener vrouwenziel. De kunstzalige dagbladcorrespondent van hierboven smeekte U eene „huldiging” niet te onthouden. Afgestapt aan het Amstel-Hotel te dezer stede, is die huldiging in gebreke gebleven. Het is nòg niet te laat. Opgehitst door uw nachtelijk fantoom, wensch ik, de auteur, U eene dosis contravergift tegen uwe ver-jong-e-janning toe te dienen. Ge hebt, zegt men, in Londen, een manicure, een pédicure — sta mij toe u eene kunst-kuur te doen ondergaan. Gij, waarde vriend, toondet inderdaad talent. Als hij ijverig werkt onder artistieke regie, kan hij láter eene plaats innemen, zeiden wij onder mekaar. Hij is 'n man van bekwaamheid die leiding noodig heeft. Eene schoone Creatie, een den avond beheerschende rol, zag nièmand van u. Ge reiktet niet aan de knieën van Louis Bouwmeester. Uwe begaafdheid openbaarde zich in kleinere rollen, onder leiding. Ge vertolktet cynische kerels, viveurs, deedt weinig moeite voor waardiger schepping. Temperament: wie zocht het in u? Toen, mijn vriend, zagen wij het Monologen-spel en mekander beknikkend, bevonden wij dat uw kern

sappiger was dan de ruige schaal deed vermoeden.

Hij hééft temperament, spraken wij verrast — als hij verkiest te studeeren, toegewijd te studeeren, onder hardhandige regie te studeeren, belooft hij een dergenen te worden aan wie de ruïne op het vaderlandsch tooneel behoefte heeft.

De dooden — de Haspelsen, Albregt —, de nog levenden, Rosier, Veltman —, de helaas ouder wordende gróóten zijn nièt vervangen.

De eminente vrouwen evenmin.

Er is verwachting, uitkijken. Soms schijnt iemand 'n pionier, 'n belofte-vaandrig — 't heel aspect onzer tooneel-speelkunst gelijkt op architectuur uit de Pijp, stijlloos, begriploos, fantasieeloos.

De burgerij ontwend te vergelijken, den toets missend, voorgelicht door stijllooze geweldenaars, aanvaardt quasi-eenvoud met bezielde handgeklap, koopt prentbriefkaarten met vroeg-bedorven artisten-facies, amuseert zich.

Wij, dom, klein bendetje, kennen het verval, laten ons geen kouwe aardappelen voor citroenen verkoopen, tellen den stoet tooneelspelers af, blij als iemand belooft, blij als een vlammetje den sintelhoop belekt, blij met de verwachting dat vroeg of laat de kundige, nièt alleen op moderne vleugeltjes drijvende, regisseur zal optreden, die vele natuur-talentvolle, verwaarloosde, te vroeg over het paard getilde jonge menschen tot ontwikkeling, bezieling, schoonheid zal opzweepen.

Gij waart één der lekkende vlammetjes, voor-noemd, Henri de Vries, dien *ik* vergiftigd heb, tot in de nieren ver-jon-g-e-jand.

Welke kunst-uithoek wint er bij, of gij ergens in Engeland voort-jon-g-e-jant.

Hiér had ge de helft van uw vak en de heele ziel uwer kunst te leeren.

Ginder hebt gij geen recht als een Prins te poseeren, daar niemand van ons uw breed, hartstochtlijk, princelijk geluid vernam.

Eén zwaluw is nog geen lente.

Een Jonge Jan geen toekomst-droom.

Al kijkt het heele Hollandsche volk met glinsterende oogen naar den stralenkrans van Perslawaaï en Ponden-verdienste, al rumoert uw hééle vâlschevriendenkring met ontzag om u heen: ik, de ándre man van den „Brand in De Jonge Jan”, ik die het tooneel en u, mijn kunstbroeder, een weinig kèn, ik weet en spreek het vrijmoedig uit, dat gij, één der belovende Hollandsche jongere acteurs, hoe langer hoe steviger in Engelsche modder zakt, dat nòg zoo drié maanden Engelsche of andere jongejanning een verschijnsel van u zal maken met veel geraas doch weinig wol, een verschijnsel waarvan wij onlekker zullen rillen.

De waarheid is hard, mijn vriend — ik zelf heb haar dikwerf vernomen.

Uw vrienden zullen zeggen: die Falkland is een smakker.

Ik wàs een smakker, mijn waarde, toen 'k toeliet, dat De jonge Jan U een fatale, miserabele, nièts-met-kunst-te-maken-hebbende manie werd.

Henri keer terug.

Tot uw diepbedroefde familie...

Ik houd u een eerlijken spiegel voor, tracht u te ontgiftigen, als het niet te láát is.

S. FALKLAND.

18 Maart 1905.

P.S. 'k Heb in Engeland pràchtig spel gezien, spel van stijl en schoonheid. Ga eens rondkijken vóór ge terugkeert. 't Spel voor mijn dramaatje is 'r kinderpraat bij.

HO O G E H O E D.

In geen maanden ben 'k tot m'n leedwezen aan de Zee geweest.

De Zee, de Zee, hoe vóél je 'r, na 'n poosje stadsgerommel.

Vandaag, op de ouwe inspireerende sofa, de sofa die falklandjes blaast als 'n pijpsteenmatte en kleurige bellen, heb 'k 't zeedorpje weer voor me gezien — de mestvaalt aan de overzij — de schutting met 'r vergane planken en deelen van 'n gesloopten logger — de groepjes visschers en wijven — de duinen met 't helmengewuif.

En zoo liggend, rustigjes droomend over dien uithoek, klonken al de bekende geluiden, het klapperen der klompen, het stoeien der kinderen, het blaffen der honden. Als je làng op 'n kleine plaats zit, glimlach je om de gebeurlijkheden, maak je je vroolijk over dorpsernst en dorpsbewogenheden, loer je mee achter de horren, als 'n vreemde passeert en op 'n regenachtigen Zondagnamiddag geeuw je in triestige verveling. O, hoe ken je — om maar één ding te noemen — de honden, de honden van de plaats, de groote en kleine en manke honden. 's Avonds, als 'n klein keffer-geluidje de in lamplicht prettig geworden stilte doorsart, zeg je tot mekaar:

„Da's de hond van Bakker.” Of bij 'n naar nijdig geblaf, vraagt je vrouw: „Wat mot toch die hond van Jansen?”. Of na 'n lang huilerig gekef, 'n aanslaan dat telkens jenkerig versterft, merk je op: „Die kees van Prins is zeker weer buitengesloten.” Van elken hond weet je overdag de gewoonten, 's nachts de stem. Dát faalt nooit. Voor je raam zul je nimmer zeggen: 'r vechten twee honden, je zegt onmiddellijk de námen. Je begint je an 't end klein te voelen, om dat wanhopig-benepen opgaan in schriel achterbuurten-gedoe — maar na maanden en maanden ontfrisschen in 't besloten geleeft eener groote stad, waarvan elke straat 'n dierbaar gehuchtje is, krijg je op 'n avond sentimentaliteitjes, zegt je vrouw òf zeg jezelf, potsierlijk en schaapachtig, ofschoon 'n schaap geen dier is om te beschimpen: „Ik zou toch de mestvaalt van Bakker wel eens weer willen zien,” of: „Zou die hond, zou de hond-van-Jansen nog zoo'n nijdige rakker zijn?”

Vandaag heb 'k 't dorpje wéérgezien, de huizen en daakjes, het witte kerkje, de zee. In mijn fantasie leefde het strand met z'n bommen, ankers en touwen. En 'k herinnerde me 'n winterdag toen 'k liep te wandelen. Het was koud. De noordenwind joeg de branding naar 't strand. Meeuwen streken breedcirkelend neer, braken aangespoelde schelpen open, en in de verte, waar de duinen kromden, zwartte de figuur van 'n man die telkens bukde, en dingen in z'n broekzakken stak.

Die wandelaar en ik liepen op mekaar toe.

An z'n stap herkende 'k hem, zooals 'k de honden van de plaats herkend zou hebben.

Het was Jaap, de vader van onze schoonmaakster. We kenden mekaar. Dikwijls kreeg-ie 'n sigaar. Z'n ééne been sleepte van ouderdom. Hij

was dik in de zeventig. Bij elken stap dacht je dat-ie zou zwikken, dat-ie z'n houvast verloor. Z'n witte haren slierden om de pet, witter dan 't schuim van de branding. Z'n gladgeschoren, stoppelig gelaat was mager en tanig, met rimpels en gleuven, die van oor naar oog, van oog naar neus liepen.

Altijd als je 'm zag, pruimde-ie, met of zonder pruim. Z'n kaken waren daaraan gewend.

Dicht bij 'm, begon 'k 'n praatje, kijkend naar wat-ie dee.

„Ben je an 't strand-zoeken, Jaap?”

„Nee, meneer,” zei-die, wieglend op z'n stilstaande beenen: „Nee, d'r valt niks te zoeken — de jonges hebbe 't hout al weggesleept.”

„Raap je dan schulpen?”

„Nee, meneer,” antwoordde-die, lurkend op wat-ie niet in den mond had: „Ik zoek — ik zoek sintels.”

Gelijk boorde-die 'n hand in 'n broekzak en toonde glimlacherig 'n handvol door de zee aangespoelde half-verteerde, natte stukjes kool.

„Dat zal 'n tijdje duren,” sprak ik: eer je daarvan de moeite waard bij mekaar heb gezocht.”

„Nou, nou,” zei-die, sappig-kauwend en met de handen de zakken doorwroetend: „Ik heb zoo al menig emmertje bij mekaar gezocht, al leit 'r vandaag niet zoo heel veel.”

„Ik dacht,” praatte ik, met 'm oplopend: „ik dacht dat jij goed bedeed werd. Kom je te kort?”

„Van 'n gulden in de week ken 'k 'r niet komme, nee, niet komme,” zei hij houterig-bukkend om 'n sinteltje te rapen.

„'n Gulden in de week? En vrij wonen?”, vroeg ik: „Je heb dan toch zeker je woning vrij?”

„Nee,” zei-die: „enkel 'n gulden in de week en wat turve hale. De huur is niet zoo groot, maar die mot 'r toch af.”

„Zóó,” sprak ik over het rumoer der zee heen: „dat snap 'k niet. Heb je dan nooit aanvraag gedaan, om in 't Gesticht-voor-ouwe-visschers te worden opgenomen?

„Nee,” zei-ie stug.

„Waarom niet?”

„Omda'k niet wil,” zei-die stugger.

„Je ben 'r anders wel in te helpen met 'n beetje voorspraak,” meende ik.

„Hoeft niet,” weerde hij af.

Uitwijkend voor de aanspoelende branding, de branding met 'r zwiepende striemen van dik-vlokkig schuim, sukkelde ik met 'm over 't strand. Onwillekeurig zocht 'k mee, kijkend of 'k geen zwarte brokjes zag. En als 'k met m'n jongere oogen eerder dan hij de vergane sintels oplette, waarschuwde 'k 'm, zei-die voor elke vondst: „Dank je wel, meneer.”

Voortpratend, zooals je met 'n oud mannetje bij zulk 'n gelegenheid babbelt, vroeg 'k 'm hoeveel maal ie zelf wel gevaren had. Nou, dat wist-ie niemeer. Dat kon-ie zich niemeer herinneren. Nooit had-ie 'n teelt overgeslagen. Nee, nou loog-ie. Eens, net ééns was-ie nièt mee uitgevare. Dat was 'n machtig-gek geval geweest. Sappig-kauwend en sinteltjes rapend, vertelde-die de bijzonderheden van 't gebeurde, 'n geval waarover 'n welopgevoed literator allicht 'n novelle van zware structuur zou kunnen schrijven.

„Ja, ja,” praatte-die: „'t was 'n màchtig-ingewikkelde historie. Ik had vrijage, vrijage met me vrouw, die nou dood is — vrijage lang geleden — over de vijftig jaar geleden en juist terwijl 'k anmonstere zou, zee me meissie, die zee . . . . Nou je begrijp-me wel, meneer. As je jong ben, denk je niet na. D'r was meér gebeurd as gebeure mag. We mòste trouwe. We mòste. Anders had me meissie voor schandaal

geloope. En je heit lang genog in 't dorp gewoond om te wete, dat 'r dikwels buite de kerk getrouwd wordt — want de dominee, die heit zoo z'n eige gedachte over de dinge. Nou, we mòste dan trouwe. Ik ga na de vader van 't meissie en zeg: „Mooi — me vrouw heette Mooi van d'r van — Mooi, 'k kom om je dochter Gijssie, 't mòt” — Ze hadde eerst zure gezichte. Ze keke nijdig, omdat Mooi van z'n vak op 't land werkte, en die van 't land niet graag trouwe met die van de zee. Maar d'r hielp niks an. Wat? Mooi vond 't dan goed en z'n vrouw vond 't goed. En me moeder vond 't óók goed. Maar me vader — daar zat 'm de kneep — die was uitgezeild met 'n schuit van 'n Maatschappij. En as je nog niet je jare heit, mag-ie niet zonder toestemming van je vader trouwe. Toen wier 't wachte. Eerst over 'n week of vijf, zes kon die binne zijn. En ik kon niet monstere, nee, dat mocht 'k niet, dat doe je niet in omstandighede, da's tegen alle fatsoen. Ja, meneer, 't was 'n mächtige historie. We huurde vast 'n huissie an 't end van de West-sstraat, en we kregen van die en gene. De vader van de bruid gaf 'n pracht van 'n tafel, 'n pràcht, zóó glad gelakt, dat je je d'r in spiegele kon — en me schoonmoeder kocht schotels en komme — en me kammeraads, me vrinde met wie 'k al die tijd geloope had, gawe met z'n alle 'n stel vase voor de schoorsteen, vase met Willem II en z'n vrouw d'r op — 'k heb ze nog, al heit de een 'n gat van achtere — hindert niks, wat achter is, zie je niet. Van me eige spaarduite, en van de spaarcenten van me bruid, kochte me wat verder noodig was, stoele en 'n lappie kleed, 'n bed voor de bedstee en — en, nou de rest doet 'r niet toe. Ja, ja, die weke hebbe me vrouw en ik nooit vergete. As d'r 'n schuit binnenkwam, dan vroeg je an 't

volk of ze de schuit van vader gepraaid hadde en as-ze dan zeeë: „Alles wel an boord”, rekende je uit, dat 't nog hóógstes veertien dage kon dure, en dat je as 't meeliep, zèlf nog mee uit zou kenne vare, want d'r was in die dage veel volk noodig, omdat de haring duur geprijsd sting en 'r veel zieke ware. We hebbe lānger as veertien dage motte wachte, meneer. Me eerste kindere heb 'k motte echte, want de schuit met me vader — is nooit werom gekomme, nòóit! Niks meer van gehoord. As de zee je te pakke heit, zwijgt-ie erger as 't graf.”

Hij bukte en raapte sinteltjes. Ik begon mee te bukken, gaf 'm de brokjes die 'k vond in z'n ouwe beenige handen.

„Hoeveel kinderen heb je gehad, Jaap?” vroeg 'k na 'n poosje, luider pratend om 't joelen van wind en branding.

„Zeven,” zei-die: „twéé, die 'k geëcht heb en nog vijf andere. Drie zijn 'r nog in leve. Twee van me zoons zijn ook niet van de reis werom gekomme en 'n dochter is in 't kraambéd gebleve, nog vóór de dood van me vrouw, die in Maart, acht en zestig zou zijn geworde.”

„Doen je drie kindere, die nog in leven zijn, niks voor je ouwe dag?”

„Ze kenne niks doen.”

„Hebbe ze 't zóó arm?”

„Arm, nee.” zei-die; „maar de één is weduwe — dezelfde, die bij u schoonmaakt — die heit zèlf vijf kindere op 'r dak — de twee andere zitte ook dik in klein goed — en dan is 't 'n kunst om 'r te komme.”

Z'n broekzakken begonnen als propfen te builen. Inlopend tegen den wind bukten we om beurten, omstoven door de schuimklodders der branding.

Toen, belangstellend, gelijk het 'n meneer past,

die langs 't strand kuiert en 'n praatje met 'n afgeleefden visscherman maakt, kwam 'k nog eens neer op 't uitgangspunt van 't gesprek.

„Jaap,” zei 'k: „'k begrijp toch niet, waarom je alléén wil blijven scharrelen. Is 'r geen plaats meer in 't Gesticht?”

„Weet 'k niet,” zei hij opnieuw stug.

„Met 'n gulden in de week en nog huur betalen, dat hou je niet vol. Wil ik moeite voor je doen?”

„Nee,” zei-die stevig: „'s Zomers verdient 'k 'r nog wel wat bij, met zoodjes visch weg te brenge en bij de garnalenschuiter. In 't Gesticht wil 'k niet.”

„Hebben ze 't daar zoo slecht?”

„Dat zeg 'k niet.”

„Wat dan?”, vroeg 'k.

Een oogenblik zweeg-ie, keek-ie snauwerig de zee en 't strand af. Toen zei-ie aarzelend:

„As je in 't Gesticht zit — mot je 'n hooge hoed drage, net as Abram en as ouwe Bik.”

„Wat kan jou dat schelen?”

„Nee,” zei-ie z'n hoofd schuddend: „Ik heb geen hoofd voor 'n hooge hoed. Ik heb is 'n hooge hoed gedrage, toen we me moeder na 't kerkhof brachte — en ééns toen me dochter begrave wier — en ééns met 'n kleinkind van me. En iedere keer as je dan van achter de kist vandaan was en door 't dorp werom most, wist je je niet te draaie, liep je as 'n malle, was je blij as je thuis was en je pet weer kon opzette. Met de begrafenis van me kleinkind is 't gebeurd, dat die belabberde hooge hoed met 'n rukwind afwoei en dat de jonges 'n lol hadden, 'n lol! Zeg u nou zelf hoe ouwe Bik 'r uitziet, as die door 't dorp wandelt. Al de vreemde, die 's zomers hier komme om te baje, kijke 'm na en ze hebbe 'm werachtig op van die brievekaarte gedrukt, die in de winkels hange. Ik loop niet as 'n gek. Nou

heit niemand van mijn wat te zegge. 'n Ieder z'n stand. 'n Hooge hoed dat is goed voor u en 'n ander. As u mijn jare heit, en ze zegge: Meneer, jij ken in 'n Gesticht gaan en je mag alles anhoue, maar je mot 'n visscherspet opzette — wil ù dan voor gek loope? Ik zeg, je loopt voor gek met 'n hooge hoed. As je je heele leven hârd heb gewerkt en teelte niet te telle heb meegemaakt, dan zeg ik — dan zeg ik, dat 't geen pas heit, je te late loope asof je van 'n begrafenis komt. Ja, dà's 't woord — dat je 'r uur an uur uitziet, as iemand die achter 'n kist mot, of as iemand die 'n vrouw of 'n dochter of 'n stuk van z'n familie voor 't laatst heit genacht gezeid."

Hij zweeg, ik protesteerde niet. Want terwijl-ie sprak, had 'k in mijn verbeelding den ouwen Bik met z'n hoogen hoed voor me gezien. En de gedachte, dat op 't zilverwit hoofd naast me, zoo'n ding moest komen, om 'm acces tot 't Gesticht te geven — diè gedachte met de breede, grauwe Zee vóór me, de Zee met 'r witte stormkoppen en grijs-vale oneindigheid — de gedachte aan 't water met z'n reeks van ellenden en 't verweerd hoofd met 'n zwart ding 'r op, deed me argumentloos zwijgen.

Vandaag, op de sofa, in de groote stad, herzag 'k dat silhouet-aan-zee, 't wankel-stappend mannetje zonder hoed.

9 Januari 1904.

D A G - V A N - A L A R M.

Trui, de zaalmeid, de handen paars-rauw van de wasch, waaraan ze den heelen morgen was bezig geweest, zat voor 't raam der achterplaats te geeuwen, dat de tranen 'r over 'r mager gezicht drensden. Ze verveelde zich gruwelijk. 't Beetje uitzicht naar de bureu, de loods, de bladerlooze sparreboompjes, 't perk met de aucuba's, was door een zwaar op de stad loomenden mist vervaagd. De achterzij der huizen met de anders opvroolijkende gevels, vensters en deuren, grauwde vormloos door den nevel. Je kreeg hoofdpijn en slaap as je na buiten keek. En as je je na de zaal toedraaide, wer je nog sjagrijniger door 't belabberd donker waarin ze te werke zatte. As 't voor hùn geen bestaan was, was 't voor haar nog minder. Zij had 'r ooge. Voor hun was 't krek 't zelfde of 't zonnetje scheen, of dat 't miste zoo gemeen as je 't maar hebbe kon.

Warm van hoofd leunde ze achteruit, 'r bollen rug langs de latten van den stoel schurkend. Door 'r oogspleetjes, knipperend op de slaapbesluiting, die ze met suffige wilskracht probeerde te ontgaan — an niks had de dirrekteur zoo de duvel, as dat-ie je ingeslapen vond — door 'r toekwijnende oog-spleetjes zag ze den troebeler dampenden mist, met

'n enkele roode zweving in de verte, waar de meiden in de keukens de lichten al hadden opgestoken.

Over de dakspits der loods, fel-zwart tegen 't bleek gewasem, voorzichtig en slurpend van pas, liep de poes van den naasten tuin.

En de naakte, naaldige takjes der sparreboompjes, beschud door den warmeren wind, die de kou uit den grond sloeg, rukten in driftig gezwiep.

Nog maar effetjes en ze zou — ongehinderd door 't praat-gemurmel achter 't glazen beschot — ingelodderd zijn, as Mie, de feeks die 't met elkeen an de stok kreeg, niet vinnig tegen 'n ruit had geklopt.

„Wa mo-je?“, zei de meid uit 'r humeur de deur openend: „Wa mo-je nou weer van mijn?“

Even spanden de lippen van 't blind ouwe-vrouwkje in gromming. Maar zich inhoudend voor de meid, die 'r zoo brutaal de laag kon geven, de meid van wie ze afhankelijk was, zei ze met moeilijk-bedwongen wrok:

„'k Mot 'n lappie — 'k hei me in me vinger gesneje.“

„'t Lijkt of je 't 'r om doet,“ snauwde de meid, stug 'r kleume handen wrijvend; „Wa 'n ander nooit overkomt, mot telkes jou gebeure — net zoolang tot de dirrekteur 't in 't snotje het, da-je kunsies maakt om niet te werke.“

Weer bewogen de kurkige lippen der vrouw in zenuwachtige trekking. 't Neer-slierend haar, van 'r ooren geglejen, bewoog op 't ontstuimig gesnuif van 'r neus.

„Denk-ie,“ praatte ze, pijnlijk 'r bebloeden vinger in 'n tip van 'r voorschoot drukkend: „denk-ie da'k 't voor me plezier doe?“

„'k Denk niks,“ stugte de meid, 'n stuk zwachtel in de la van 't tafeltje zoekend: „'k Denk dat 't 'n merakel is, dat jij, die hier nou al twintig jaar zoo

de weg weet as wij, in de laatste week telkes akke-vietjes het. Ja, dat denk 'k."

Ruwig, zonder nijdigheid, want och, d'at gemier was ze nou wel gewoon, wond ze 'n lappie om den vinger.

"Dank ie," zei de blinde. En terugzeurend naar 'r plaats tusschen de manden en teenen, norschte ze op 'r tabouret 'r ingehouden verwijtingen grom-melend.

"Bloeit 't nog?", vroeg Sien, 'r buurvrouw — en zóo as ze gevraagd had, wrikte 'r tandeloos gebitje in stage gewoonheids-kauwing,

"Wat 'n vraag!", giftigde Mie, met 'r melkfletse oogen de mand, die ze weer tusschen 'r knieën getrokken had, beruziënd: „'t Zel zoo ineene ophoue — as 'k de derekteur maar is ampart te spreke krijg!"

Kwaadaardig schoven 'r vingers 'n teen door de opstaande spanen. 'r Most er nou niemand 'n veer in de weg legge. Stom, dat Jans, de vroolijke meid, die van niks wist, omdat ze blind was geboren, en zich best an de regelmaat van 't gesticht kon wenen, stòm dat die meid 'r nog voor de mal wou houe!

"Hoor-ie dat, Sien?", lacherde ze, gehurkt over de mat, die ze met geduldige grijphandjes vlocht: „Hoor-ie dat Siena — altijd ampartjes met de derekteur! Hij sel je lief hebbe!

"Praat tegen mijn, snotneus, as 'k met jòu praat," ketste Mie, rood van kwaadaardigheid, die ze nòu niet had in te houen — en met striemende rapheid trok ze de twijg langs de spanen der mand.

Jansie lachte frisch op. Ze kon 'r Mie zoo lekker tusschen nemen.

"Wat weet jij van mijn neus?", grappigde ze, even met 'r handen 'r knieën beglijdend: „Heb jij mijn neus óóit gezien?"

"Goddank niet!", snerpte de vrouw.

„Wat wi-je dan,” lachte 't meisje: „Hoe weet jij of ie nat of droog is? Hahaha!”

'r Jonge rug na-schokte in lach. Mie gaf geen antwoord. En de andere vrouwen in de zaal, gekromd over 't werk, bleven in zwijging.

Door de beslagen ruiten der vensters druilde 't wazig licht, de voorste gelaten beschampend.

Naar de zij van de deur donkerde zwaar-trage scheemring, de gebogen lijven besponzend, de hoofden omdoezlend, verf-loos en in groezel-duister verglijdend, alsof langs 't kamerruim met 'r dompige broeiing van menschen en dingen, de dreigende schaduw neerschoof van 'n bol-grauwe, loggijldende wolk. In dat vaal en zwaarmoedig geschemer, de handen als gele vlakken den damp van 't bruin-zwart doorvoelend, zaten de blinden in arbeid. 't Gerucht der bewogen teenen en halmen oversuizelde 't tikkend rumoer der sparretakjes, die 't venster beklopten.

Toen stak Mie in 'r hokje 't glas-vlammetje aan. De plots aan-geluwende schijn bezwom 'r sterken neus, 'r vleezige lippen, 'r bruine haar-slurven onder 't schuimen der neepmuts. Door de stoffige ruitjes van den glaswand zeefde 't licht, als 'n verstarde tuimel van oker. geel en goudene plujsjes, den vadzig-troebelen mist bij de vensters vreemdlijk belevend, als wen op 'n zomerschen avond dauw van 'n duinland wijkenden zongloed doorwolkte.

In de zaal, pratend en werkend, met de verbeeldings-voorwerpen in de hoofden, geen gasvlam ziend en geen schemer, hokten de vrouwen tezaam, vaagjes mee-lachend om wat Jans had gezeid.

Heftig, rinkelend van klepslag, repte plots 't geraas van 'n schel, de lange gangen doorwaatlend, 't heele gebouw met 'r alarm-bek opschrikkend.

En alsof 't onverwacht geraas en getril, dat in hoeken en gaten 'n echo scheen te vinden, niet genoeg was om de kamer in opschudding te brengen, joeg dolle Jans, die van alles 'n lolletje maakte, ze nog de stuipen op d'r lijf door met 'n gil-stem te roepen:

„Brááááánd! Brááááááánd!”...

„Meid, hou je bek!”, zei Koosie, mèt Jans de jongste, en bleek van schrik liet ze de teenen uit 'r schort vallen: „Verrek jij met je gegil!”

Langzaam, 't vuil van 'r handen kloppend, 'r rokken uitslaand, bewogen de vrouwen.

Mie, de zaalmeid, ineens wakker geworden, porde en schreeuwde.

„Vooruit! Schiet op! As 'r heusch brand is, doe je 't dan ook op z'n elf-en-dertigste? Vooruit Kee! Blijf-ie zitte, Merie? Mot 't weer hommeles weze?”

Bij de uitgangsdeur, mekaar bestommelend, ginne-gappend omdat 'r zoo ineens afleiding was, drongen ze op.

Ze wisten allemaal wát 't was, en behalve Marie, die pas in 't Gesticht was gekomen, hadden ze de oefening al 'ns meegemaakt. De brand-oefening. De oefening waaraan de Directeur streng de hand hield, eens in 't voor-, eens in 't najaar, om de verpleegden aan den weg in 't gesticht te wennen, voor 't onverhoopt geval dat 'r brand uit zou breken.

Vandaag met 't mistig najaarsweer, nu 'r gelukkig weinig menschen op straat waren — anders had 't geklim der blinden langs de ijzeren brandladders, terzij van 't gebouw, onnoodig en vervelend bekijks! — vandaag, zonder iemand te waarschuwen, om zich te overtuigen dat de boel goed marcheerde, had-ie onverwacht den portier order gegeven, om de electrische alarm-schellen in beweging te zetten. En wee, as de een of ander van de beambten, of

'n verpleegde, die te veel op z'n gemak was gesteld, 'n alarm nonchalant behandelde!

In de breede gang werd 't druk. Van benee, waar de verpleegden uit de mannen-afdeeling door den portier en den directeur werden opgejaagd, omdat ze moesten aannemen dat de keuken en de berg-hokken-voor-kolen-en-turf in lichte laaie stonden, en 'r door den rook geen uitweg te vinden was — van benejen drongen de mannen lach-giegelend en plezierig d'r pruimen beknabbelend op.

„Bráááánd! Bráááánd! Toe dan! 'k Krijg blare an me pootel! 'k Bran van onder tot boven an!“, schreeuwde ouwe Willem, dringend asof 'r kermis in de buurt was. En Jans, al op de bovenste tree van de tweede trap, proestend van pret, omdat 'r een op 'r rok trapte en ze niet verder kon, nam z'n geschreeuw over: „Bráááánd! Bráááánd!“

Marie, meid van vierentwintig, blind geworden in 'n fabriek, waar 'n retort met salpeterzuur was gesprongen. Marie, die in 'r jeugd de verschrikkingen van 'n brand wel gezien had, en vandaag 't alarm 't eerst hoorde, werd kwaadaardig om dat geschreeuw. 't Liep koud langs 'r achterhoofd van ophitsende angsten, waartegen ze zich niet te verweren wist. Die lamme stukke. Die beroerde diere. Te gille en te blerre da-je de zenuwe in je keel schote. Bijna struikelde ze over 'n traptree en besprongen door bevende huiveringen, met ijskoude voeten en 'n in angst wegkrimpens gelaat, stootte ze heesch-driftig de aandringende vrouwen met nijldige elboogstooten van zich af.

„Nou dan! Nou dan!“, klaagde blinde Bet, die ze in de borst had gestompt: „Ben jij gèk geworden, da-je as 'n bezetene tekeer gaat?“

„Late ze ophoue met d'r geschreeuw van brand,

de vuileke!", hijgde Marie, hulploos de treden bestappend.

Van boven, waar ze de ijzeren branddeur reeds hadden opengesmeten, zwiepte 'n koudere luchtstroom over de hoofden.

En nog eens, in z'n schik over 't alarmpretje, den mond vol pruimsap, dat-ie in de portalen niet loozen mocht, schorde ouwe Willem, kinderlijk-blij:

„Doorloope! 'k Stik van de rook! 'k Wor 'n gepofte kastanje! Bráááánd! Bráááánd!”

Stilstaand op de trap, de anderen zoo van zich afduwend, dat 'r struikelden, krijschte Marie 'r verwoodheid. Rauw sloeg 'r huilend geschreeuw tegen de gekalkte wanden. De eene hand op de leuning der trap, de andere in dreiging gebald, jammerde ze 'r verwenschingen over de hoofden:

„Hou je bek, lamme kerel! Strakkies is 'r nog brand! Om te blerre as 'n gek! As 'n gek! As 'n gek! Sla 'm op z'n smoel! Om je de koorts op je lijf te jage!”

'r Tierend gehuil, met de losbrekende angst-folteringen, dempte 't gestap en gepraat, boorde 'n stilte in 't geroezemoes.

„Wat mot dat?”, zeurde de stem van de zaalmeid, op 't portaal boven: „Motte de andere voor jou blijve staan? Schei uit met je gehuil!”

„Laat-ie dan z'n bek houe!”, nasnikte Marie.

„As 't kemedie is,” suste de meid: „mot jij 't dan voor meenes opneme, stommert?”

„Hèhèhè! Hèhèhè!”, lachte Willem: „'k mag geen brand roepe, as de spuiter voor de deur staan! Hèhèhè! Hèhèhè!”

Dan kwam 'r stilte. De lauw-koele neveldamp der openstaande deur bestreek ze van dichtbij — en benee in de steeg naast 't Gesticht, klonk de kalmeerende stem van den directeur, die aanmaande

voorzichtig te loopen. Dat most ook wel. De nauwe, ijzeren steile trap, die van twee-hoog naar straat liep, met 'n vochtige ijzeren leuning aan de ééne en den vlakken muur van 't Gesticht aan de andere zij — net ruimte voor telkens één — was geen plek om aardigheidjes te verkoopen.

„Zachies an,” zei telkens de zaalmeid.

Mie's toffel-voeten zochten de afgrondjes van elke tree. 'r Hand met 't bebloed lapje bewreef de leuning. 'r Snauwende lippen, bekeven den mist, nijdig om 't ongemak van zoo ineens de loop van de werkzaal door de gangen in de killere buitenlucht.

Achter haar, sjok-stappend, glimlacherig over 't ongewone van de verre eindlooze diepte, liep Sien zoetjes te kauwen en te tellen. Ze wist dat 'r drie en zestig treje ware — en ze was pas an vier en twintig. Sjonge, sjonge, wat 'n hoogte toch. Enne wat listig as ze 't geprakkezeerd hadde. Vijf en twintig. Zes en twintig. Zeven en twintig.... 't Schoot op. Enne rùike kon je dat 't dampte. Vlæk achter haar, voorzichtig met 'r voet voelend of de tree vrij was en of ze niet op Sien 'r rokrand trapte, liep jonge Kee, den wollen doek, dien ze pas van 'r pleegvader gekregen had, om 't hoofd geknot. 'r Eene hand beglee de leuning; de vingertoppen van 'r andere betastten de kalkriggels tusschen elken baksteen. Dicht op 'r hielen, 'r luidruchtigheid inhoudend voor den directeur, die geen vroolijkheid bij 'n alarm wou, tipte Jansje de trap af, soms met 'n zet tusschen leuning en muur zwaaiend. Gebeure kon 'r niks. Ze wist elk gaatje van 't gesticht, elken hoek van de wasch-kamer, de keuken, de kelder. Niemand as zij kon zoo vlug omgaan met 't leze van de Braille-lectuur in de leeskamer. Hup! Hup! Nou was ze an de eerste verdieping. As zij derekteur was, maakte ze elke dag brand voor 'n verzetje!

Nou hoor! . . . „We binne d'r haast,” zei ze vroolijk tot Marie, die haar natastte: „Hier hei-je de overloop — drie passe en dan wéér 'n trap — Nou nog vier en twintig treje, meid! Grien je alweer? Meid, je ben van-lotje-getikt! Grien as je begrave wor!”

Met pijndoende oogen door 't warme gebeits van 'r tranen, onzeker en bevend-onrustig de lange ongekende ruimte betastend, hortend-stappend, soms 'r voet weer angstig terugtrekkend, als ze geen nieuwe tree meende te grijpen, daalde de fabrieksmeid. En 'r ongeluk waaraan ze begon te wennen, nu opnieuw en schrijnender voelend, 't schrikkelijk ongeluk dat 'r voorgoed den nacht had gegeven, liep ze te snik-huilen, met benauwende bloedgolvingen door 'r hersens en hijgende kreuningen in 'r keel, asof ze na benejen zou smakken. Even stilstaand, de stompe nagels verperst in 'r hand-vleesch, in 'r smart vergetend dat ze op 'n trap was, wrokschreide ze, 'r tanden in 'r lip drukkend . . . „O moeder Maria, moeder Maria, moeder Maria!” . . .

Koosie, die op 'r rok kwam te staan, den stuggen rand onder 'r toffelzolen voelde, waarschuwde kribbig: „Nou den Merie . . . Nou den! Ken je nie vort? Zou je je rok nie bij je houe? Mo'k me 'n ongeluk valle?”

'r Tranen verslikkend stapte de fabrieksmeid verder.

Langzaam kwam 'r schot in de aanstuwing der blinden op de trap. tot ze beneden waren.

In den zachtjes klarenden mist van de straat brandden lantaarns met bleek-vervloeiende kuiven.

Boven sloot Trui de branddeur.

2 Dec. 1905.

BIJ DEN UITGEVER VAN DIT BOEK VER-
SCHEEN OOK VAN HERM. HEIJERMANS JR.
EN SAMUEL FALKLAND:

JOEP'S WONDERLIJKE AVONTUREN, INGE-
NAAID *f* 2.40; GEBONDEN *f* 2.90.

EEN WERELDSTAD, BERLIJNSCHE IMPRES-
SIES EN SCHETSEN, INGEN. *f* 2.25; GEB. *f* 2.90.

WAT NIET KON, INGEN. *f* 0.75; GEB. *f* 1.—.

KAMERTJESZONDE, TIENDE DRUK, INGEN.
f 1.90; GEBONDEN *f* 2.50.

BIECHT EENER SCHULDIGE, INGEN. *f* 2.90;
GEBONDEN *f* 3.50.

TRINETTE, VIERDE DRUK, INGENAID *f* 0.75;
GEBONDEN *f* 1.—.

'N JODENSTREEK? DERDE DRUK, INGEN.
f 0.75; GEBONDEN *f* 1.—.

SABBATH, INGEN. *f* 0.75; GEBONDEN *f* 1.—.

INTERIEURS I, INGEN. *f* 0.75; GEB. *f* 1.—.

INTERIEURS II, INGEN. *f* 0.75; GEB. *f* 1.—.

SCHETSEN, BUNDELS I—XII, INGEN. *f* 1.25;
GEBONDEN *f* 1.50.

SCHETSEN, BUNDELS XIII—XVIII, INGEN.
f 2.25; GEBONDEN *f* 2.90.

Bij den Uitgever dezes verscheen mede :

TRINETTE

EEN SCHETS DOOR HERM. HEIJERMANS JR.

Vierde, goedkoope uitgave.

Prijs ingenaaid f 0.75; in prachtband f 1.—.

WOLFGANG in de Nederl. Spectator.

Geen symbolisme maar een schilderijtje in het genre der oud-Hollandsche schilderkunst. Het volksleven van nabij gezien. Geen Jan Steen, maar een Herm. Heijermans. Een novelle, uit het staal der waarheid gesmeed en „Aan Frederik van Eeden gewijd”.

Wie zoo schrijft, kan zeggen: „ik ben er”. En dat resultaat weer alleen verkregen door eenvoud en natuur, die zoo moeilijk te vinden sleutelzet van het probleem der kunst.

De Indische Mercur.

Een meesterlijke schets der gewaarwordingen van een dorpsmeisje uit de omstreken van Brussel, dat onbewust verlangend is naar de genoegens der groote stad. Zij komt daar spoedig in betrekking en gaat weldra onder in den maalstroom van het haar vreemde leven. Het is als een reeks tableaux-vivants, die voor ons oog voorbijtrekt, zoo meesterlijk zijn de beschrijvingen en ontleding. **Enkele taferelen blijven den lezer nog lang bij.** Zoo bijv. de tocht naar Brussel ter gelegenheid der nationale feesten, het tooneel in het café-chantant, het doodsbed van Victorine enz. Leesgezelschappen zullen wel doen, zich dit boek aan te schaffen.

Het Vaderland.

De geschiedenis van een dorpskind, dat te Brussel komt en op den verkeerden weg raakt, knap verteld en met groote oprechtheid, zonder een streven naar mooi doen, zonder conventie . . . **Ten slotte nog dit: „Trinette” is geen lectuur voor jonge meisjes, maar daarom volstrekt niet een onzedelijk boek.**

Het Algemeen Handelsblad.

De schrijver heeft een aardigen kijk op de dingen. Hij teekent met enkele lijnen, doch ze staan op haar plaats en stellen, hetgeen weergegeven wordt, den lezer helder voor den geest. De beschrijving van het Brusselsch avondfeest is levendig en treffend. Aardig gedacht is de groote verbazing van een bedelares, die in een rijkelui's woning ziet, hoe iemand weigert van een der schotels te nemen. „Verbeeld je: weigeren!”

Bij den uitgever van dit boek verscheen ook:

WAT NIET KON

DOOR HERM. HEIJERMANS JR.

Prijs ingenaaid f 0.75; gebonden f 1.—

Eenige beoordeelingen over „Wat niet kon”.

Oprechte Haarlemsche Courant :

„Wat niet kon” — dat is het huwelijk van een jongen man met een meisje van oneerbaren levenswandel. Hij is arm, en zij schuwt armoede. Om haar liefde zou zij veel kunnen doen; zij biedt zich zelf aan als kinderjuffrouw... maar hoe zal zij, zij, aan goede getuigen komen? Haar eigen angst voor armoede, en de menschen zelf, dit te zamen stort haar terug naar haar oude leven, waarin 't bestaan is als een roes, zonder denken aan een toekomst, omdat die te vreeslijk is om er aan te denken.

Een zeer tragisch verhaal, sober verteld, en dat niet nalaten zal diepen indruk te wekken. Men voelt het: zooals *Heijermans* dit brok leven geeft, is het ook... en dat stemt dubbel droef.

De Controleur :

Een novelle — of hoe men 't noemen wil — van schrijnende levenswaarheid is dit nieuwe geestesprodukt van Heijermans, waarin hij al de geheime misère van het bordeellevens in de Pijp in scherp-donkere kleurentint beschrijft. Niet een boek voor iedereen, — **maar toch een mooi stuk litteratuur, dat waard is gelezen te worden, omdat 't alles zoo waar en zoo juist gevoeld is, zooals Heijermans 't vizioenair uitbeeldt.** 't Behoort gerangschikt tot zijn beste Falklandjes.

De Nieuwe Courant :

Het aangrijpend realisme van den schrijver en zijn meegevoel met de hopelooze ellende van de ongelukkige Lea, maken iets ontroerends van deze geschiedenis.

Nederland :

De novelle „Wat niet kon”, heeft bij mij den indruk gemaakt dat Heijermans, in dienst van het menschelijke, kern-gezond werk levert, in tegenstelling met vele, doellooze, gemaniëerde „kunst”-producten van onzen tijd.